

I. N. D. N. J. C.

DISSERTATIO JURIS PUBLICI

DE

ACQUISITO ET

AMISSO IMPERII

ROMANO-GERMANICI

IN

LIVONIAM

JURE

Quam

PER-ILLUSTRIS DOMINUS

CAROLUS ÆMILIUS

LIBER BARO

a KETTLER,

PRÆSIDE ME

JOH. HENRICO BOECLERO,

U. J. D. & Juris Publ. Professore ordinario

In Universitate Argentoratensi

SOLENNITER defendet

Die 30. Dec. MDCCX.

In Auditorio Majori horis solitis.

ARGENTORATI, Literis DANIELIS MAAGII.

SERENISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO

DOMINO

CAROLO
LANDGRAVIO
HASSIÆ,

PRINCIPI HERS-
FELDIÆ,

COMITI CATTIMELIBOCI,
DECIÆ, ZIEGENHAINÆ,
NIDDÆ atque SCHAUM-
BURGI, &c. &c. &c.

SERENISSIME
PRINCEPS
AC DOMINE,
DOMINE CLEMEN-
TISSIME,

*Um ad sublime illud,
in quo Divina Provi-
dentia SERENITA-
TEM TUAM collo-
cavit, solium appro-
pinquare audeo, humillimo cultu
munusculum hocce literarium ob-
laturus, nihil majorem mihi addit
fidu-*

fiduciam, quam quod talis ad eun-
dus est Princeps, quem studiorum
maximum esse protectorem, con-
stans ubique terrarum fama du-
dum omnibus gentibus annuncia-
vit. Et sane, SERENISSIME
PRINCEPS, TU, *qui primario*
inter tutelaria Germaniæ Numi-
na loco positus, supremum in gu-
bernandi prudentia attigisti fasti-
gium, non potes non peculiarem
earum rerum gerere curam, cum
quarum incrementis vel decre-
mentis stare cadereque Imperia
solere, omnium seculorum Anna-
les loquuntur. Id tantummodo

est dolendum, quod, cum summo
patrocinio Tuo digneris foveasque
Musas, ipsæ ingratarum tamen
speciem præbere cogantur. Adeo ni-
mirum, O FLOS IMPERAN-
TIUM, gloriæ humanæ mensuram
supergressus es, ut, quoniam ma-
xima etiam eloquentia infra me-
ritorum Tuorum magnitudinem
longe subsistit, laudum Tuarum
celebrationem inslituere nemo
queat. Ac quibusnam tandem ad
TE deprædicandum, verbis uten-
dum esset? qui duo illa non Has-
siæ tantum, sed totius mundi
miracula, PHILIPPUM MA-
GNA-

GNANIMUM, & WILHELMUM SAPIENTEM *intelligo, immenso celsissimarum virtutum Tuarum splendore obscurasti. Non indignabitur proinde SERENITAS TUA, si, quod facundissimus quisque facere reformidat, ego tentare non aggrediar. Liceat autem, quod unicum mihi superest, quodque itidem tamen non alio quam balbutienti ore exequi possum, liceat, inquam, infinitas TIBI, DOMINE CLEMENTISSIME, agere gratias pro amplissimis innumerisq; beneficiis, quibus me, & inprimis Parentem meum, ex singulari*

*lari Tua benignitate propius augu-
sto lateri Tuo adhærentem, cumu-
lasti. Servet TE, PRINCIPUM
EMINENTISSIME, una cum Se-
renissima Familia Tua, regnan-
tium Regnator DEUS, &
tot TE fortunet prosperitatibus,
quot cælestes animi Tui dotes &
hactenus Orbis fuit admiratus, &
in posterum quoque est indefinen-
ter veneraturus.*

Ita optat,

SERENITATI TUÆ

Ad omnia servitia, exactissima fide,
præstanda

Devotissimus ac Obsequiosissimus

CAROLUS ÆMILIUS a KETTLER.

JOH. HENRICUS
BOECLERUS,

U. J. D. & Juris Publici Professor
Ordinarius.

LECTURIS

S. P. D.

 Lures equidem, ab eo, ex quo, ita adgubernante Divino Numine, publici doctoris munere fungor, tempore, in Cathedram Academicam deduxi juvenes, & praeclarissimis natalibus conspicuos, & exquisitissimam ob eruditionem maximopere commendandos. Qua re effectum est, ut studiis meis, quae per se nullius esse

(b)

esse pretii, nemo me melius intelligit, extrinsecus tamen singulare decus accederet. Deerat adhuc unum felicitati meae, atque, cum honeste ambitiosus esse vellem, aliud nihil optandum mihi restabat, quam ut ex aliquo ultra privatam fortem posito stemmate oriundus Musarum alumnus, me Duce in Parnasso militare, meque praeuntem in certamen literarium sequi dignaretur. Factus tandem sum voti mei copiosissime compos. Sistendus enim sub qualicumque auspicio meo in palestra disputatoria est, qui originem trahit ex ea stirpe, quam peculiari, eoque splendidissimo jubare generosissimis etiam antecellere familiis nemo nescit, nisi qui sidera Coeli diversissima luce radiare ignorat. Non minorem tamen, excelsa, quibus Per-Illustris Dominus Respondens condecoratus est, ingenti dotes, de se dispergunt fulgorem. Sane & prestantissima Eum pollere memoria, ac sagacissimo praeditum esse judicio, & alii innumeris documentis compertum habent, & ego praecipue perspicere potui, cum sub ductu meo per integri fere anni spatium diligentissimam operam addiscendo

Juri

*Furi Publico impendens , arctissimo me beaverit
consortio.*

*Proinde persuasissimum mihi est, non vanum
me augurem fore , si predicam, Eum ad summa
quaque enisurum, Et talem aliquando futurum,
qualem Orbis sperare debet ex illustrissimo san-
guine Magni, a quo procreatus est, Parentis, qui
non Germanorum modo Principum aulas, sed
reliqua quoque Europæ regna eminentissimarum
virtutum suarum fama ita complevit, ut in-
comparabilem quam consecutus est gloriam non
possit non per omnem insequentium seculorum se-
riem diffundere.*

Per-Illustri atque Generosissimo
Juveni, ac Domino,

D O M I N O

C A R O L O Æ M I L I O

L. B.

à K E T T L E R,

De Acquisito & Amisso Imp. Rom.

Germ. in Livoniam jure

disputanti

DISCESSUMQUE INDE PARANTI

gratulatur

Academiae Argentoratensis

Facultas Juridica

interprete

Ejusdem p. t. D E C A N O

J O H. H E N R. F E L T Z I O

D. P P.

Per - Illustris atque Generosissime
D O M I N E,

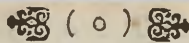

UM primum acciperemus nuntium, *TE* Geneva studiorum & exercitiorum, quæ ita vulgo dicimus, gratia huc venturum, singulare animos nostros gaudium jure meritoque cepit. Obversabatur menti nostræ Familæ *TUÆ* præfulgens à magna seculorum serie splendor, qui præcipuum dudum in universa Europæa Nobilitate locum est promeritus. Occurrebat animo Heroica togæ sagiq; virtus, quæ Per-Illustrem atque Excellentissimum Parentem *TUUM* intimis Landgraviatus Castellano-Hassiaci ministeriis admotum dudum in omnibus Europæ aulis celebrem reddidit, ac fama longe superæthera tulit. Non poteramus non spem inde certissimam concipere eminentis cujusdam *TUÆ* indolis, quam uti prima, quæ *TE*cum nobis contigit, conversatio ex asse impletam exhibuit, ita ulterior conviçtus interiorq; studii *TE*cum contracta societas, quod in spe fovebamus, re ipsa minus esse, fortiter evicit. Equidem iis jam prudentiæ civilis præ-

paramentis instructus accessisti, quæ in multis discipulis jurium Doctores desiderare magis quam deprehendere solemus; verum id **TIBI** satis haud erat; quin potius sub ductu Clarissimi Kuhnii nostri excellentis doctrinæ Viri in historiarum inprimis adyta ulterius penetrandum censebas. Qua quidem ratione id effecisti, ut, quæ in **ſ**Ctorum subselliis intellectui rerum apud alios remoram injiciunt, **TE** plane non morarentur, quin brevi temporis spatio eam **TIBI** juris inprimis in Germania publici notitiam comparares, ut cum diligentissimis & peritissimis in hac jurisprudentiæ parte certare facile posses. Itaque in frequentissima Universitatis omnium panegyri, sive cum Per-Illustri Walpotio de iuribus Electorum prærogativis, sive cum Generosissimo Gaylingio de Statu Nobilitatis Immediate in **S. R. I.** sive cum Nobilissimo Reifeisenio de Suffragiis Statuum, sive cum aliis de gravissimi ponderis argumentis eruditum inires colloquium, **TE** solide ac subtiliter ratiocinantem, & ratiocinia eloquenter proponentem audivimus applaudentes. Neque vero Tuo **TE** muneri satisfecisse existi-

existimabas, nisi & sub discessu ipse ascenderes so-
 lennem Cathedram, de elegantissimo argumento
 erudite concinnatam Dissertationem ab aggressio-
 nibus doctissimorum adversariorum solide atque
 luculente vindicaturus. Latissimus hic se nobis
 laudandi aperiret campus, quem lubenter emeti-
 remur, nisi, qua in tanto generis fastigio rarissi-
 me conspicitur, singularis TUA modestia nos reti-
 neret; qua, licet nihil non laudabile agas, lauda-
 tiones tamen aliorum, quacunque potis es, ratione
 declinare soles. At vero id tamen à nobis nun-
 quam obtinebis, Per-Illustris Domine, ut in ex-
 emplum omnibus depradicare cessemus miram,
 qua nobiscum versatus es, humanitatem, mo-
 rumq; eam elegantiam, qua omnium TIBI ani-
 mos voluntatesque arctissime obstrinxisti, id ade-
 ptus, ut, qui TE cognoscerent, in colendo aman-
 doque TE nunquam non certare invenirentur.
 Optarem omnes, ut TE hujus certaminis con-
 scium testemque ulterius in Auditoriis nostris co-
 ram venerari liceret; sed, cum res TUÆ aliter fe-
 rant, & ut abitum hinc pares, jubeant; nos ve-

nerabundam TUI gratamque memoriam nunquam deposituri, piis, prout religio dicitur, precibus TE discedentem prosequimur. Ingredere ergo, quod meditaris, iter faustis ominibus, atque alibi etiam summorum munerum, quibus TE natales, quibus PRINCIPIS gratia, quibus vota paterna destinant, instrumenta ac ornamenta TIBI sedulo conquire. Servet TE Deus in peregrinatione saluum semper & incolumem, atque omnibus denique vite civilis ac elegantioris instructum praesidiis Per-Illustri TUÆ domui restituat FELICITER! Ita vale, et, quem nobis coram opere ipso demonstrasti, benevolum affectum & absens nobis illibatum conserva, atque, ubi aliquando Lares patrios revises, quando quidem tanti nos censes, Per-Illustri atque Excellentissimo Parenti Tuo Collegii nostri in cultum Tanti Viri studiosissimum ardorem commenda. Argentorati D. 16. Dec. A. C. MDCCX.

Ad

Per-Illustrem atque Excellentissimum

DN. BARONIS DEFENDENTIS

P A R E N T E M

Προς Φώντισ.

MAxima sunt, quæ TE faciunt, KETTLERE, beatum,
KETTLERE, Hassiacæ gloria magna Domus:

Splendida Nobilitas Virtusque, & Gratia magni
Principis, & meritis Fama superba Tuis.

Hæc tamen ut placeant, concessus cœlitus ornat

Filius, excelsi digna propago Patris.

Qui decus extollit generis virtute magistra;

Æmulus exstimulat quemque Parentis amor;

Qui cupidus patriam decorare potentius aulam,

Et viridi lauros ex Helicone petit;

Exsuperansque annos & vulgi nobilis ausus,

Cum doctis audet prælia inire viris,

Magnanimusque & jus libertatemque tueri

Terræ, ex qua generi summa brabea suo.

Quo cathedram scandente Academia nostra superbit,

Tam celsum rarò cernere sueta decus.

Quæ TIBI pro tanto jam quantum est pignore missò

Devincta, atque utinam sic quoque grata foret!

Suscepit certè hunc; cultuque & amore fovebat,

Quisquis in hac paulò cultior urbe fuit.

Nobilitas etiam, Proceres, SVMMIQUE Ministri

REGIS, & insignes gesta per arma Duces.

Nos tamen inprimis, quibus hoc Helicone licebat

Egregias propius noscere mentis opes.

Quantus EI studiorum ardor! Nemo ordine in ullo

Tam per Musarum publica castra frequens.

Nec

Nec tamen ille loco hoc praesens tantum auribus hospes;
 Saepè egit partes hic quoque voce suas.
 Quod si, quæ propius me tangunt, edere fas est;
 In sibi quam chara fervidus historia!
 Nam non nuda illi movit narratio sensus.
 Quærebat quo mens instrueretur opus.
 Non aliàs nosse melius, quantum ille valeret
 Judicio, nec mens quam generosa foret.
 Eminuit virtutis amor, & criminis horror;
 Quam bene regnandi nosset & illæ vias.
 'Atque utinam decus hoc tantum retinere liceret
 Longius! invita nunc abit Argyrope.
 Tam pius affectu, placidusque & amabilis ore,
 Duxerat ipse animo corda ligata suo.
 Me certè (nosti hoc, liceat KETTLERE fateri,)
 Occupat æternum per TE oriundus amor.
 Dumque meo calidus volvetur pectore sanguis,
 Non potero affectus immemor esse Tui.
 Inter summa meæ & numerabo gaudia vitæ;
 Si qua est de fati prospera fama Tuis.
 Virtutum referet si qua incrementa Tuarum,
 Splendorem genti quæ generique ferant.
 Perge illis annos magni oblectare PARENTIS;
 Deliciæ DOMINI, deliciæque Domus.
 'Atque enata PATRI tam charo gaudia NATO
 Continuet simili prosperitate NEPOS.

Venerabundo animo

scr.

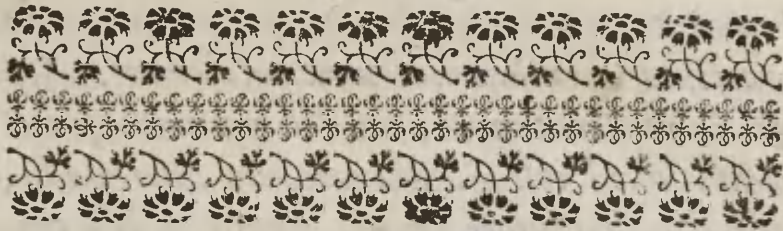
Per-Illustris KETTLERIANÆ Domus

Humillimus & obsequiosissimus

Cultor

JOH. CASPARVS KVHNIYS,

Hist. & Eloq. Prof. Publ. Ord.

I. N. D. N. J. C.

IVONIAM antiquissimis jam temporibus a Germanis fuisse inhabitatam, edocemur testimonio CORNELII TACITI, auctoris, cui pleraque quæ ad veterum Germanicarum Gentium notitiam pertinent, debemus. Ille in capite quadagesimo quinto libelli de Moribus Germanorum *ex editione Berneggeriana*, ita loquitur: *Dextro Suevici maris littore Æstiorum Gentes alluuntur, quibus ritus habitusque Suevorum, lingua Britannicæ propior. Matrem Deum venerantur: insigne superstitionis formas aprorum gestant, id pro armis, omniumque tutela, securum Deæ cultorem etiam inter hostes præstat. Rarus ferri, frequens fustium usus.*

A

Fru-

Frumenta, ceterosque fructus, patientius quam pro solita Germanorum inertia laborant. Sed
 ❧ *mare scrutantur; ac soli omnium succinum, quod ipsi Glesum vocant, inter vada, atque in ipso littore legunt.* Aperte in his verbis dicitur, quod Æstii ad Mare Suevicum, quod Plinio aliisque vocatur Sinus Codanus, (hodie appellamus Mare Balticum, **die Ostsee**) incoluerint, succinoque colligendo operam dederint, adeoque certum quidem est, quod sub Æstiiis: (quos Hæstos vocat Theodericus Gothorum Rex, in epistola ad ipsos missa, quam exhibet Cassiodorus) comprehendatur tractus ille quem Prussiam hodie vocamus, cum in littore præcipue Prussico succinum legatur, quod vero Æstii pertinerint ad Livoniam ejusque extremos fines, inde videtur posse probari, quod nomen Æstiorum antiquum adhuc hodie in nobilissima, atque optima plane Livoniæ provincia, nimirum, cujus incolæ dicuntur **die Esthen / Esthones**, ipsa Regio, **das Esthland**, Esthonia, duret:
 deinde

deinde, quod, in plures nationes, pluraque nomina divisam fuisse Æstiorum gentem, Tacitus ostendat vocabulo pluralis numeri gentes. Faciunt huc ea, quæ habet Christianus Kelch, Verbi Divini Minister in Esthonia, vir Livonicarum rerum apprime peritus, qui in Historiæ Livonicæ parte prima pag. 14. observat, quod illi, qui in Curlandia præter Linguam Letticam aut Curlandicam, utuntur Lingua quoque Esthonica, eam appellent veterem Livonicam linguam, quo ipso fateantur, Livones atque Esthones unum eundemque populum fuisse. Cum itaque sub Æstiorum nomine *Livones* contineantur, Æstii autem a Tacito inter Suevicas gentes referantur, quis dubitet Æstios fuisse Germanos? De Suevis enim hæc sunt verba Taciti in libelli antea allegati cap. 38. *Nunc de Suevis dicendum, quorum non una, ut Cattorum, Tencterrorumve, gens: majorem enim Germaniæ partem obtinent; propriis adhuc nationibus nominibusque discreti, quanquam in commune*

Suevi vocentur. Insigne gentis obliquare crinem, nodoque substringere, sic Suevi a cæteris Germanis separantur.

De vera Æstiorum inter Germanos sede res liquida non est. Cluverius, in excellentissimo opere de Germania antiqua, non inepte existimat, Æstios prope Galliam quondam incoluisse, utpote cum Tacitus in vita Agricolæ sermonem Britannorum (quorum scilicet linguæ, Æstiorum sermo, docente Tacito, propinquus, erat) haud multum diversum fuisse a Gallorum sermone tradiderit. Equidem Tacitus in ipsa quoque Britannia gentes Germanicæ originis agnoscit: sic enim de Caledoniis, præcipuo in Britannia Barbara (quæ a Britannia Romana, per muros, sive valla propugnaculis instructa, erat separata) populo, dicit, rutilas ipsorum comas, & magnos artus, Germanicam originem asseverare. Verum, magis tamen ipsi credibile videtur, ob linguam sacraque Gallorum, quibus utebatur Britannia, eam in universum consideratam, a Gallis vicinis occupatam fuisse.

De

De cætero, Vir celeberrimus, Hermannus Conringius, in aureo de Finibus Imperii opere, lib. 2 c. 29. contrariam nobis sententiam fovet, dum Æstios, etsi ritus habitusque eorum Suevicum quid præ se ferret, ideo tamen diversam fuisse a Germanis Gentem statuit, quia lingua ipsorum ætate Taciti Britannicæ prior fuerit. In eadem quoque opinione versatur Schurtzfleischius in annotationibus ad res Prusorum: pars antiquissimæ Sueviæ, inquit, proprio nomine Æstii dicebantur: illi ipsi tamen Æstii origine non fuerunt Suevi, licet veteri Suevia continerentur, quandoquidem nec linguæ societate Germanis conjuncti fuerunt, & tantum ritu habituque ipsis similes extiterunt. Videmus, ambos hosce modo nominatos autores fundamentum opinionis suæ collocare præcipue in verbis ipsius Taciti, istis nimirum, quæ de lingua Æstiorum protulit. Verum enimvero quemadmodum Tacitus non negat penitus, linguam Æstiorum fuisse Germanicam, ita quod attinet magnam illam cum

Britannico idiomate affinitatem , si cui conjectura Cluverii ante allata non placet, quidni ex frequenti unius Gentis cum altera commercio, vel Æstiorum vel Britannorum lingua corrumpi potuerit? Sane & Britannos, & populos Mare Suevicum accolentes antiquis seculis navigationi operam dedisse, ex veterum scriptis constat. Quicquid sit, Taciti certe mens non fuit Æstios excludere a numero Germanicarum gentium, id quod, præter alia ex iis potissimum verbis patet, quando dicit, Æstios frumenta, cæterosque fructus, patientius, quam pro solita GERMANORUM inertia laborare. Novissime, Æstios Germanos fuisse, se non dubitare ob locum Taciti supra allegatum, scribit Christophorus Cellarius, in nunquam satis laudato opere cui titulum dedit, Notitia Orbis antiqui, lib 2. cap. 5. Id adhuc addimus, Hirros Plinii, de quibus agit lib. 4. cap. 13. Hist. natural. quos Cluverius arbitratur esse, alteram partem Æstiorum, qui hodie Livones vocantur, magis videri collocandos in Harria vel Wiria Esthoniæ provinciis.

Carolus Magnus etsi longe lateque re-
gnaverit , ad Æstios tamen imperium
suum non extendit , vicinas tamen Æstii
gentes , eas nimirum , quæ cis Vistulam , qui
fluvius Carolini imperii limes erat , habita-
bant , domuit. Ita enim Eginhardus apud Reu-
berum pag 6. *Deinde omnes Barbaras ac feras
nationes , quæ inter Rhenum ac Vistulam flu-
vios , Oceanumque & Danubium posita ,
lingua quidem pene similes , moribus vero atque
habitu valde dissimiles , Germaniam incolunt , ita
perdomuit , ut eas tributarias effecerit : inter
quas fere præcipui sunt , Welatabi , (hi sunt ,
qui a Francis appellabantur Wilfi) , Sorabi ,
Abotriti , Bohemi. Cum eis namque con-
fluxit , ceteras , quarum multo major est nu-
merus , in deditiorem suscepit. Idem Egin-
hardus in præcedentibus hæc habet: Sinus qui-
dam ab occidentali oceano orientem versus
porrigitur , longitudinis quidem incomptæ ,
latitudinis vero quæ nusquam centum millia
passuum excedat , cum in multis locis con-
tractior inveniatur. Hunc multa circumsi-
dent*

fidem nationes : Dani siquidem & Sueones, quos Nordmannos vocamus, & Septentrionale litus, & omnes in eo insulas tenent. At litus australe Sclavi & Aisti (hi sunt ipsi Æstii) & alie diverse incolunt nationes, inter quos vel precipui sunt, quibus tunc a Rege bellum inferebatur, Welatabi, quos ille una tantum, & quam per se gesserat, expeditione, ita contudit ac domuit, ut ulterius imperata facere minime reuendum iudicarent.

Qua autem occasione, quave ratione Livonia in jus Civitatis Germanicæ, ut unum corpus considerata, transferit, docet nos continuator Chronici Slavorum quod Helmodus scripsit; Arnoldus nimirum Lubecensis, qui circa initium seculi decimi tertii claruit, & qui adeo proximus est iis temporibus, quibus ea quæ nobis demonstranda sunt, contigerunt. Contigerunt autem circa medium seculi duodecimi. Narratio Scriptoris ob fidem ac integritatem omnibus eruditis probati lib.7. c.8. & 9. talis occurrit: *Opportunum, inquit, arbi-*

arbitror, memoriae fidelium commendare, nec silentio praeterire, devotionem & laborem multorum religiosorum, quo apud gentiles qui Livones dicuntur, desudatum est, qui verbi Domini semina spargentes, ipsum populum ab idololatria cessare laboraverunt. Vidimus sane propter eorum instantiam multos cooperatores existere, alios peregrinando, alios sua conferendo, ut seges Christi fructuosa consurgeret, & multa messe Diaboli zizania suffocarentur. Fuit autem primus hujus institutionis auctor Dominus Meinardus, Sigebergensis Canonicus, quem eloquium Domini inflammavit, ut eidem populo infideli pacem Domini nunciaret, & ipsum paulatim calore fidei scintillaret. Cumque vir bonus per aliquot annos cum negotiatoribus illuc iret, & suis negotiis devotus insisteret, sensit manum Domini non invalidam, & auditorum suorum devotionem plurimam. Accedens igitur ad Bremensem Ecclesiam, quam tunc Dominus Hartuicus Archiepiscopus regebat, suam intentionem, suo-

rumque auditorum devotionem, ipsi Archiepiscopo similiter & capitulo majori exposuit, ut non sine auctoritate vel consilio coepto labori insisteret. Qui sperantes ipsum plantando & rigando incrementum Domini percipere, ipsum ad prædicandum gentibus miserunt, simul etiam Pontificali honore sublimantes majore auctoritate roboraverunt. Ipse ergo humilis & devotus suis auditoribus verbi spargens semina, arguendo, obsecrando, magis tamen obsecrando, duritiam gentilium frangens, ipsorum corda, non minus muneribus, quam exhortationibus paulatim ad quod volebat, Deo annuente, perducebat. Anno igitur verbi incarnati M. C. LXXXVI. fundata est sedes Episcopalis in Livonia a venerabili Viro Meinardo, intitulata patrocinio beate Dei Genitricis Mariae, in loco qui Riga dicitur. Et quia idem locus beneficio terræ multis bonis exuberat, nunquam ibi defuerunt Christi cultores, & novellæ Ecclesiæ plantatores. Est enim eadem terra fertilis agris, abundans pascuis, irrigua fluviiis, satis etiam piscosa,

Arboribus nemorosa. Dominus quoque Bertoldus Abbas in Lucca, relicta pralatione & ipse verbi semina gentilibus spargere studens huic labori non impiger se ingerebat. Unde gratia Dei cooperante, non parum gentilibus quibusdam acceptus erat. Considerabant sane in viro gratiam conversationis, temperantiam sobrietatis, modestiam patientiæ, virtutemque abstinentiæ, instantiam prædicationis, jucunditatem affabilitatis. Unde post decessum Domini Meinardi, qui, ut præmissum est, bonum certamen certavit, cursumque felicem consummavit, quia omnibus tam clero quam populo conversatio Domini Bertoldi innotuerat, ipsum unanimi consensu locum defuncti sortiri exoptabant. Qui veniens Bremam, Episcopus consecratur, cui etiam ad supplementum laboris redditus annuales in eadem Ecclesia ad viginti marcas deputantur. Cujus prædicationis instantia nonnulli sublimes & nobiles signaculo sanctæ Crucis insigniti, ad deprimendas gentilium vires, vel potius

tius ad cultum Christi perdomandas, iter peregrinationis arripiunt. Nec defuerunt Sacerdotes & Literati, suis exhortationibus eos confortantes, & ad terram promissionis felici perseverantia eos pertingere promittentes. Et quia profectio sive peregrinatio Hierosolymitana tunc vacare videbatur, ad supplementum hujus laboris Dominus Cælestinus Papa indulserat, ut quicumque peregrinationi memorata se vovissent, huic itineri, si tamen ipsis complacuisse, se sociarent, nec minorem a Deo peccatorum remissionem perciperent. Fit igitur de tota Saxonia, Westfalia, vel Frisia, Prælatorum, Clericorum, militum, negotiatorum, pauperum & divitum conventus plurimus, qui in Lubeca comparatis navibus, armis & victualibus, Livoniam usque pervenerunt. Cumque Præsul beatus exercitum produceret contra infideles, Christi cultoribus insidiantes, in manus impiorum cum duobus tantum devolvitur, occiditur, & ut speramus, gloria & honore coronatur: Erat enim flagrans mortis desiderio

Qui

*Qui sicut prima lucratur bravia fortis,
 Sic ipsi prima fuerat data copia mortis,
 Denique die secunda cum requirerentur cor-
 pora occisorum, inventum est corpus Episcopi
 intactum & incorruptum, ceteris corporibus,
 quia astus erat, muscis & vermibus repletis.
 Quod cum planctu nimio & exequiis solen-
 nibus in civitate Riga tumultatum est. Post
 hæc Dominus Albertus Bremensis Canonicus,
 in sedem defuncti sublimatus est. Qui cum
 adhuc juvenili floreret ætate, magna morum
 pollebat maturitate. Et quia vir parentatus
 erat, ornatus fratribus & amicis, in vinea
 Domini cooperatores habebat plurimos. Nec
 facile exprimere potero, quantam invenit
 gratiam apud Reges & Magnates, qui ei
 cooperabantur pecuniis, armis, navibus, vi-
 ctualibus, inter quos Dominus Andreas, Ar-
 chiepiscopus Lundensis, Bernhardus Pachelbur-
 gensis, Iso quoque Verdensis manus suas Do-
 mino consecra-verunt. Obtinuerat etiam a
 Sede Apostolica, ut si quos invenisset viros*

religiosos, & verbi Dei erogatores, sive de ordine Monachorum sive Regularium Canonico-
 rum vel aliorum religiosorum, ipsos suo
 labori cooperatores efficeret, Unde ipsum se-
 quebatur multitudo maxima, & militum ma-
 nus copiosa. Cumque frequenter aestivo tem-
 pore exercitum duceret contra crucis Chri-
 sti inimicos, non solum Livones, verum
 etiam alias barbaras nationes ita sibi subjece-
 rat, ut ab eis obsides acciperet, & pacis con-
 ditiones cum eo facerent. Crevit igitur Eccle-
 sia Dei per venerabilem virum Albertum, bo-
 ne disposita Prepositis, Parochiis, Cœnobiis.
 Multi etiam continentias vorventes, & soli Deo
 militare cupientes, forma quadam Templario-
 rum omnibus renunciantes, Christi militia se
 dediderunt, & professionis sue signum in for-
 ma gladii, quo pro Deo certabant, in suis
 vestibus præferebant. Qui confortati & ani-
 mo & numero, inimicis Dei terrore non parvo
 formidabiles effecti sunt. Nec defuit divina
 miseratio fidem suorum inconcussam roboran-
 do,

do, & hoc iudiciis veritatis demonstrando. Nam cum quidam neophytorum ab inimicis sue gentis comprehensi fuissent, muneribus & blandimentis ad pristinum errorem eos immutare satagebant. Quibus cum nulla ratione consentirent, sed suscepta fidei sacramenta inviolabiliter constantissime observare decrevissent, incredibili tormentorum genere eos trucidabant, qui sua confessione multos confortabant: quia per eos plurimi Deum glorificabant. Verum inter hæc prospera non defuerunt adversa. Siquidem Rex Russia de Ploscecke de ipsis Livonibus quandoque tributum colligere consueverat: quod ei Episcopus negabat. Unde sæpius graves insultus ipsi terræ & civitati sæpe dictæ faciebat. Sed Deus adjutor in opportunitatibus suos semper protegebat. Orta tamen fuit inter Dominum Episcopum & fratres supra dictos, qui Dei milites dicuntur, quadam inestina simultas, & mirabilis quadam altercatio. Dicebant sane fratres, ipsorum juris esse tertiam partem totius gentilitatis, quam Dominus

minus Episcopus vel verbo prædicationis vel violentia expeditionis obtinere potuisset. Quod cum Episcopus omnino eis negaret, facta est inter eos gravis discordia, ita ut multum contra ipsum in curia Romana laborarent, nec minus Dominus Episcopus suam sententiam confirmaret.

Liquet ex longiuscula hac gravissimi auctoris expositione, in qua quidem ea quæ refert de corpore Bertoldi Episcopi non putrefacto, cum reliqua tamen cadavera computruissent, facile istis temporibus condonari possunt, quod Zelus religionis, quo flagrabat Meinardus, quem vulgo Livonorum Apostolum vocant, occasionem præcipue supeditaverit ad occupandam a Germanis Livoniam, quam successores ipsius eo facilius acquirere poterant, cum ipsis adjungerentur fratres militiæ Christi (*de quibus deinde plura*) qui postea Ensiseri *die Schwerdt-Brüder* appellati sunt. De cætero plerique Autores qui res Livonicas tractarunt, ac inter eos quoque
Bal-

Baltasar Ruffovve Parochus Revaliensis qui seculo decimo sexto vixit, in laudando, quod *Chronicon Livoniae* inscripsit, opere, tradit Meinardum in Livoniam delatum fuisse a Mercatoribus Bremensibus, ait enim, Mercatores Bremenses anno 1158. tempore Friderici Barbarossæ, vi tempestatis invitos conjectos esse in plagam, in qua Livones habitabant, ubi invenerint Gentem Ethnicam, quæ cum Mercatores Christianos conspexisset, bona ipsorum diripuerit, nonnullosque interfecerit, cum autem Mercatores ad defensionem sese parassent, multos Gentilium fuisse trucidatos : qua re effectum, ut pax postea fieret, ista conditione, ut liberum esset mercatoribus in Livoniam proficisci, utque omnes, quos mercaturæ causa adveherent, securitate publica gaudere deberent. Verum enimvero Doctissimus Bangertus in notis ad Arnoldum Lubecensem existimat per errorem id dici de Mercatoribus Bremensibus, & gloriam apertæ Germanis Livoniæ ad Mercatores Lubecenses

censes pertinere, qui seu tempestate maris, seu studio mercaturæ faciendæ ad litus Livonicum acti, a Livonis primum licentiam merces suas inibi exponendi obtinuerint. Sequitur hunc Christophorus Hartknoch in not. ad Petri de Dusburg Chronicon Prussiæ pag. m. 114. Errorem arbitrantur ex eo fluxisse quod Episcopus Lubecensis sub Archiepiscopo Bremensi fuerit, quodque primi Episcopi Livonici ab Archiepiscopo Bremensi fuerint consecrati. Videtur nobis horum auctorum sententia eo probabilior, quod, cum Arnoldus Lubecensis expresse quidem non tradat in quorum consortio Meinardus in Livoniam profectus fuerit, sed generaliter tantum dicat quod Meinardus cum negotiatoribus eo iverit, tamen inde colligi possit, eum de mercatoribus Lubecensibus sensisse, quoniam post decessum Bertoldi secundi Livonum Antistitis, magnam multitudinem hominum de Saxonia, Westfalia, &c. navibus, armis & victualibus in *Lubeca* comparatis in Livoniam pervenisse tradit.

Ut Saxones atque Westfali gregatim in Li-
 voniarn proficiscerentur, non tantum a Cœle-
 stino Tertio fuerunt impulsī, sed & postea ab In-
 nocentio Tertio, uti patet ex epistola ipsius quam
 hic subjungere operæ pretium duximus. Extat
 illa in editione Epistolarum dicti Pontificis Ba-
 luziana lib. 2. estque centesima nonagesima pri-
 „ ma. *Inscriptio ita habet*: Universis Christi si-
 „ delibus in Saxonia & Westfalia constitutis.
 „ *Verba epistolæ hæc sunt.* Sicut ecclesiasticæ læ-
 „ sionis censura compelli non patitur ad creden-
 „ dum invitos, sic sponte credentibus Apostoli-
 „ ca sedes, quæ mater est omnium generalis,
 „ munimen suæ protectionis indulget, & fi-
 „ deles ad defensionem eorum salubribus
 „ monitis exhortatur, ne si nuper conversis
 „ negatum fuerit defensionis auxilium, vel
 „ in primos revertantur errores, vel eos sal-
 „ tem pœniteat credidisse. Accepimus enim
 „ quod cum bonæ memoriæ M. (*per literam*
 „ *hanc majusculam M. absque ullo dubio in-*
 „ *telligi debet sæpius jam dictus Meinhardus*)

„ Episcopus Livoniensis fuisset provinciam
 „ Livoniensem ingressus, in verbo Domini
 „ laxans prædicationis suæ retia in capturam,
 „ inter populos barbaros, qui honorem Deo
 „ debitum animalibus brutis, arboribus fron-
 „ dosis, aquis liquidis, virentibus herbis, &
 „ spiritibus immundis impendunt, usque a-
 „ deo Domino concedente profecit, ut mul-
 „ tos a suis erroribus revocatos ad agnitionem
 „ perduceret veritatis, & sacri baptismatis
 „ unda renatos, doctrinis salutaribus infor-
 „ maret. Verum inimicus homo, qui tanquam
 „ leo rugiens circuit quærens quem devoret,
 „ invidens conversioni eorum pariter & sa-
 „ luti, persecutionem paganorum circum ad-
 „ jacentium in eos iniquis suggestionibus exci-
 „ tavit, cupientium eos delere de terra, &
 „ de partibus illis Christiani nominis memo-
 „ riam abolere. Ne igitur nostræ negligentia
 „ valeat imputari, si hi qui jam crediderunt,
 „ retro cogantur abire, nec præsumant ali-
 „ qui fidem nostram recipere, si illi qui jam

„ rece .

„ receperunt , a paganorum incurſibus re-
 „ manſerint indefenſi ; univerſitatem veſtram
 „ monemus & exhortamur attentius , in re-
 „ miſſionem vobis peccaminum injungentes,
 „ quatenus, niſi pagani circa Livoniensem
 „ Eccleſiam conſtituti cum Chriſtianiſ treugas
 „ inire voluerint , & initas conſervarint , ad
 „ deſenſionem Chriſtianorum , qui ſunt in
 „ partibus illis, potenter & viriliter in nomine
 „ Dei exercituum aſſurgatis. Nos autem o-
 „ mnibus de partibus veſtris qui ſanctorum li-
 „ mina viſitare voverunt , præſentium aucto-
 „ ritate concedimus , ut in voti commuta-
 „ tione emiſſi , in deſenſionem Livoniensis
 „ Eccleſiæ ad partes illas pro reverentia no-
 „ minis Chriſtiani procedant. Omnes ſiqui-
 „ dem qui ad deſendendam Livoniensem Ec-
 „ cleſiam & Chriſtianos in illis partibus con-
 „ ſtitutos zelo ſuccenſi duxerint tranſeundum,
 „ ſub Beati Petri & noſtra proteſtione ſuſci-
 „ pimus , & eis apoſtolici beneficii patrocini-
 „ um impertimur.

Non possumus hoc loco intactum relinquere id quod Christophorus Hartknoch in notis antea citatis, loco quoque allegato, ex Authore Chronici ordinis, & Waisfeldii Chronico Prussiae refert: Meinhardum nimirum consecratum esse ab Innocentio II. Pontifice Romano. Sed quemadmodum in eo graviter labitur auctor dicti Chronici, quod Equites ensiferos ab Alexandro III. Pontif. Rom. institutos tradat, uti solide more suo ostendit eruditissimus Schurtzfleischius in eleganti de ordine Ensiferorum dissertatione, ita quo minus hac quoque in re fidem ipsi adhibeamus, facile inducimur. Certe si verum est, quod circa annum 1193. vel ut alii volunt 1194. mortuus fuerit Meinhardus, non videtur ipsi ab Innocent. II. utpote qui secundum Baronium anno 1143. jam decessit dignitas Episcopalis conferri potuisse, nisi statuamus ad octogesimum fere ætatis annum pervenisse Meinhardum, quod tamen forte, tanquam rem raram, non omisset Arnol-

dus

dus Lubecensis , præsertim cum facile inde
 occasionem arripere potuisset eo majoribus
 laudibus extollendæ Divinæ benedictionis,
 (quam nimirum in hac historia, quantum
 potest, celebrare studet) quod viroquem tanto-
 pere ob humilitatem & pietatem commendat,
 ad convertendum eo majorem gentilium nu-
 merum, longissimam vitam concessisset. Quod
 enim Meinardus ut adolescens viginti anno-
 rum missus fuerit, ad prædicandum gentibus
 Evangelium, præsumi regulariter non debet.
 Is sane non tolerandus error est, si Chroni-
 con ordinis, & Waisselius dicant, (uti Hart-
 knoch itidem refert) Meinhardum ab In-
 nocentio II. consecratum fuisse anno 1170.
 Est itaque veritati longe propior Ruffovii sen-
 tentia, qui tradit, Meinardum una cum
 primario quodam ex Livonibus viro, Cob-
 be dicto, Romam profectum esse, ad Ale-
 xandrum III. Pontificem Roman. huncque
 cum statum regionis, geniumque nationis
 explorasset, Meinardo dignitatem Episcopa-
 lem

lem contulisse, (sive potius confirmasse, utpote cum Archiepiscopus Bremensis Meinardum Pontificali honore sublimaverit, uti verba habent Arnoldi) ipsique officium prædicandi Evangelii injunxisse. Sed de primis Liyonæ Episcopis hæc quidem sufficiant.

Progrediendum enim nobis est ad originem Fratrum istorum, quos Ensiferos vocavimus. Arnoldus Lubecensis, uti ex verbis ipsius supra allegatis patet, nihil aliud tradit, quam fuisse multos, qui sub forma quadam Templariorum, omnibus renunciaverint, & Christi militiæ se addicentes, professionis suæ signum in forma gladii, quo pro Deo certabant, in suis vestibus prætulerint. Ruffovius hæc habet de eorum origine; *Alse Bisschop Bartoldt doet vvas, do vveren de Christen sehr bedröuet, unde sanden an den Ertzbisschop tho Bremen, unde leten en bydden, dat he en einen andern Bisschop vvedder senden vvolde. Tho dersüluigen tydt vvas tho Bremen ein uprichtig Mann, mit namen Albrecht. Disse vwordt*

Anno

Anno 1204. tho Rome von dem Paveſte Innocentio III. tho einem Biſſchop in Lyſſland confirmeret unde beſtediget, unde de Paveſt ſtifftede ock einen Ridder orden, dem Biſſchoppe Albrecht tho hülpe, deſülvigen Ordensbrödere ſcholden in Lyſſland vvanen, unde dat gantze Land vordan gevvinnen helfen. Do gaff unde beſtedigete de Paveſt diſſem Orden alle de gevvunnene Lande und Lüde in Lyſſland, unde vvat ſe unde ere Nakömelinge alle vvege gevvinnen vworden, dat ſe deſülvigen Lande tho ewigen tyden, alſe frye Erffherrn beſitzen, unde der hilligen Kerken beſchermer vveſen ſcholden. Diſſe Bröder deſs Ordens müſten tragen vvytte mentelen mit einem Rydtſchvverde unde mit einem roden Sterne, unde vwerden genæmet de Schvverdræder. In gratiam eorum qui vel plane linguæ germanicæ, vel ſaltem hujusce dialecti periti non ſunt, Latine hæc vertere animus eſt. Mortuo Episcopo Bertoldo, Chriſtiani valde erant afflicti, mittebantque ad Archiepiſcopum Bremeniſem, qui

D

ipſum

ipsum rogarent , ut alium in Livoniam Episcopum mitteret. Isto tempore Bremæ erat, vir probus , nomine Albertus : Hic anno 1204. Romæ a Papa Innocentio III Episcopus Livonia confirmatus fuit , ac Pontifex instituit ordinem equestrem, in auxilium Episcopi Alberti, eum nimirum in finem , ut socii istius ordinis in Livonia habitarent , totamque Provinciam subigerent. Et Papa huic ordini dedit & confirmavit omnes terras & homines, omniaq; ea que fratres ordinis, ipsorumq; successores in Livonia acquisituri forent, ut nimirum istas terras in perpetuum , tanquam domini possidere, defensoresque Ecclesiæ esse deberent. Fratres hujus Ordinis obligati erant ut gestarent pallia alba cum ense , & stella rubra, & appellabantur Fratres Ensis. (Kelch in Historia Livonica ait vestitum Ordinis fuisse pallium album cum duobus ensibus rubris decussatim positis.) Clarissimus Schurtzfleischius in allegata dissertatione de Ordine Ensiferorum arbitratur, nihil impedire, quo minus Alberto Livoniæ Episco-

Episcopo tota instituti per Livoniam Ordinis laus relinquatur. Albertum enim, etsi non inermis neque inexercitatus miles fuerit, tamen suis viribus confidere non potuisse, bellumque in dies acius futurum providisse, & subeuntibus animum curis, validas cohortes & matura auxilia quæsisse, prono in hanc sententiam Pontifice, & liberaliter pollicente Dei opem, & omnis admissi veniam, si ad arma irent, quibus pietas prætendebatur, revera autem augendi sacri Imperii cupiditas tegebatur. Deinde illam equestrem societatem non potuisse sibi sumere jus instituendi Ordinis in regione aliena, & Episcopo quæsitâ, sine consensu Episcopi.

Nos uti cum Schurtzfleischio statuimus, Alberto auspicante fundamentum Ordinis jactum fuisse, ita tamen cum eodem id quoque clarum esse existimamus, confirmationem Innocentii Tertii Pontificiis accessisse. Dubitare nos hac de re non finit Epistola Innocentii III. ad Albertum Rigensem Episco-

pum emissa, quæ eo magis hic apponi debet, quoniam facit ad illustrationem quoque eorum, quæ Arnoldus de litibus inter Episcopum atque fratres militiæ Christi ortis tradit, simulque decisionem istarum rixarum continet. Invenitur illa in editione Baluziana lib. 13. numero 141.

AL. (sive Alberto) Rigensi Episcopo.
 „ Cum inter te ac fratres militiæ Christi super
 „ sorte terrarum quæ per gratiam Sancti Spi-
 „ ritus nuper sunt ad cultum fidei Christianæ
 „ conversæ, sub examine nostro controversia
 „ verteretur, mediantibus demum nobis ad
 „ hanc concordiam devenistis, ut videlicet
 „ ipsi fratres tertiam partem earundem terra-
 „ rum, Lectiæ scilicet ac Livoniæ, te-
 „ neant a Rigensi Episcopo, nullum sibi ex
 „ ea temporale servitium præstituri, nisi quod
 „ ad defensionem Ecclesiæ ac provinciæ per-
 „ petuo contra paganos intendent, verum
 „ magister eorum qui pro tempore fuerit, obe-
 „ dientiam semper Rigensi Episcopo repro-
 mit-

„ mittet , sed fratres aut Clerici qui eis spiri-
 „ tualia ministrabunt , nec decimas nec pri-
 „ mitias, nec oblationes nec cathedaticum ei
 „ solvent ; coloni vero prædictæ sortis, de par-
 „ te proventuum ad ipsos spectante decimas
 „ Ecclesiis suis reddent ; de quibus quarta pars
 „ eidem Episcopo persolvetur , nisi hoc idem
 „ Episcopus , inspecta necessaria & rationa-
 „ bili causa , sponte duxerit remittendum,
 „ ipsi autem fratres & successores eorum jus
 „ habebunt ad præfatas Ecclesias , cum vaca-
 „ verint, Rigensi Episcopo personas idoneas
 „ præsentandi, quas ipse de cura investire non
 „ differet animarum. Cæterum cum tu ac
 „ tuorum quilibet successorum ipsos duxeritis
 „ visitandos , in domo sua cum viginti eve-
 „ ctionibus semel vos procurabunt in anno, in
 „ plebatibus autem suis bis in anno vos ex-
 „ hibere curabunt. De terris vero quas a modo
 „ extra Livoniam seu Lectiam cum auxilio Dei
 „ dicti fratres acquirent , Rigensi Episcopo mi-
 „ nime respondebunt, nec ipse de illis eos ali-

„ quatenus molestabit ; sed cum Episcopis
 „ creandis ibidem quoquo rationabili modo
 „ component, vel observabunt quod aposto-
 „ lica sedes super hoc providerit statuendum.
 „ Regulam quoque fratrum militiæ Templi
 „ servantes, aliud in habitu signum præfe-
 „ rent, ut ostendant se illis nequaquam esse
 „ subjectos. Sepulturam quoque ad opus
 „ fratrum & familiæ suæ, nec non etiam &
 „ eorum qui apud ipsos elegerint sepeliri, li-
 „ beram prædicti fratres habebunt, salva ca-
 „ nonica portione ipsarum Ecclesiârum a qui-
 „ bus assumuntur corpora mortuorum. Nos
 „ igitur compositionem approbantes eandem,
 „ ipsam auctoritate apostolica confirmamus
 „ & præsentis scripti patrocinio communi-
 „ mus. Datum Laterani XIII. Kalend. No-
 „ vembri, Pontificatus nostri anno tertio de-
 „ cimo.

Constat ex hac epistola quoque in quan-
 tum vera sit narratio Russovii de terris Livo-
 nicis, Ordini Ensisiferorum ab Innocentio III.

concessis. Cæterum non alienum erit hoc quoque adjicere, quod, cum Romani Pontifices Livoniam Beatæ Virgini Mariæ dedicassent, cum aliquis in Ordinem Ensi ferorum recipiendus esset, Magister Ordinis solitus fuerit, præter plures alias ceremonias, hanc quoque adhibere, ut investiendum ense ter percuteret, ensēque deinde ipsi prolatis sequentibus verbis traderet: Accipe a mea manu ensē ad defendendam Dei atque Mariæ Virginis terram.

Primus Ordinis Magister anno 1204. electus fuit Vinno a Rohrbach, qui operam præcipue dedit, ut multi Nobiles in Ordinem intrarent. De hoc Vinnone refert Russovius quod multa præclara facinora & bellando & ædificando ediderit, quodque extruxerit Wendam, Segenvvoldum & Asceradum. Movet me hic Russovi loci ut afferam ea quæ habet Cluverius in Germaniæ antiquæ libro tertio c. 44. afferit nimirum ibi; probari posse Venedorum gentem olim per Livoniam Prussiamque Codani

finis

finus adcoluisse littus, quia etiam nunc in Livonia nomen Venedorum in pluribus locis daret, nam & oppidum in medio ejus esse ad Treideram flumen, vulgari vocabulo Wenden, & in ea parte quæ dicitur Curia, vulgo Kureland, amnem cum oppido Windau & alium locum ad eundem amnem Uschevvende. Contradixit huic Cluverii sententiæ Henricus Leonhardus Schurtzfleischius, Conradi Samuelis, nisi fallor, frater, in perpolitato scripto, quod sub titulo historiæ Ensisiferorum Ordinis Teutonici Livonorum novem abhinc annis edidit, dicens, Cluverum originem Vendæ, Vindaviæ, Uschevendæ, ad Venedos retulisse, contra fidem historiæ, & argumenta temporum, quæ id prorsus vetent, quin potius superesse in his locis primi Livonorum Magistri vestigia. Novissime tamen in Cluverii sententiam inclinat vir omni meo **e**logio major Joh. Nicolaus Hertius, cujus morte magnam Resp literaria jacturam fecit, in dissertatione de Notitia veteris Germaniæ populorum

lorum part. I. cap. I. §. 10. Et sane. inquit, Venedos quod attinet, observante Joachimo Pastorio in Dissert. de Originibus Sarmaticis, tam in Livonia, quam in Curlandia sunt adhuc nominis istius magna vestigia : nam & Venda vel Episcopali dignitate satis innotuit, neque amnis Windau, qui cognomine oppidum alluit, obscurus, cum & navigiorum sit patiens. Nosram quod concernit opinionem, quemadmodum de Venedis, annon etiam olim in Livoniam se effuderint, nunc nobis dispiciendum non esse arbitramur, ita quoad præsentem quæstionem, probabiliorem credimus Schurtz-fleischii sententiam ideo quod Wendæ sedem suam Vinno : & in Windavia quoque Curlandica alii ex Magistris ordinis domicilium constituerint, forte in honorem primi Magistri Vinnonis qui loca ista ædificare cœpit. Conferatur quoque Christophorus Hartknoch in notis ad Dusburgii Chronicon p. 26. ubi ait, quamvis Cluverus ex locis quibusdam in Livonia sitis, ut sunt **Wenden / Windau /**

E

Utsche

Uſchewende / antiquam Venedorum memoria probare velit, tamen nomina illa alium fuorum nominum auctorem nuncupare; Conſtare enim Vinnonem Magiſtrum Ordinis Enſiferorum in Livonia ea oppida condidiſſe a ſuoque nomine appellaiſſe: allegatque hanc in rem Chronicon ordinis f. 41.

Non alienum erit hic annotare, quod plerique Livonicarum rerum ſcriptores, Ruſſovius, Chytræus, Kelch, interque eos quoque Henricus Leonhardus Schurtzfleiſchius in libello ſupra allegato memoriae prodiderint, Vinnonem regimini ordinis præſuiſſe ad annum uſque 1223. in quo nimirum a Vigeberto quodam, equite ordinis, eam ob cauſam quod Magiſter ipſum a præſectura Wendenſi removiiſſet, fuerit occiſus. Verum ſi dicendum quod res eſt, non videtur tempus iſtud quod magiſterio Vinnonis aſſignatur cum veritate hiſtorica congruere. Adeſt enim epiſtola Innocentii III. Pontificis ad Wolcuinum ſive Volquinum, ſecundum ordinis Magiſtrum, (cujus
epi-

epistolæ inſcriptio quoque, Wolcuino, Magiſtri fratrum militiæ Chriſti titulum tribuit) exarata. Innocentius autem III. quemadmodum calculum ſubduxit Spondanus in continuatione annalium Eccleſiaſticorum Baronii, deceſſit anno Chriſti 1216. Ad Volquinum itaque, ſi hic, ſecundum autores modo nominatos, Vinnoni anno demum 1223. ſucceſſiſſet, ſcribere non potuit. Videatur iſta epiſtola in edit. Baluziana lib. 13. num. 142. Cerruit hinc illud quoque ejusdem Schurtzſleiſchii aſſertum quod profert in notis ad hiftoriam ſuam de Enſiferis, in capite de Vinnone, quaſi epiſtola Innocentii tertii, quæ extat apud Baluzium libro 16. numer. 123. (nullo expreſſo nomine, ſed generali tantum facta inſcriptione, ita nimirum: Magiſtro & Fratribus militiæ Chriſti in Livonia conſtitutis,) ad Vinnonem ſcripta fuerit. Hæc enim data eſt anno Pontificatus Innocentii decimo ſexto, ea autem quam ad Wolcuinum ſcriptam eſſe ſuperius diximus, anno Pontificatus decimo tertio, tractans nimirum de liti-

bus , inter Albertum , tertium Livoniæ Episcopum , & Volquinum ortis , adeoque de iisdem rebus , super quibus Pontificem literas ad Albertum emisisse supra ostendimus. Si itaque opinio Schurtzleischii locum habere deberet , statuendum foret Wolcuinum , ante Vinnonem , Magistrum ordinis fuisse , quod tamen ipsiusmet Schurtzleischi sententiæ quam maxime est contrarium.

Observandum autem est , Ordinem Ensiferorum , ut eo facilius se contra gentiles aliosque inimicos defendere , ac destinata perficere , Barbarorumque ferociam atque indomitas ipsorum vires profligare ac contundere posset , subiecisse se Magistro Ordinis Teutonici in Prussia , cumque fratribus domus Teutonicæ in unum coaluisse. Auctor hujus rei fuit Volquinus , secundus Ordinis Ensiferorum Magister , qui tamen morte præventus ipse ad exitum rem deducere non potuit. Enarrat rem Petrus de Dusburg Ordinis Teutonici Sacerdos , scriptor antiquus & fide dignus , in Chronico

Prussiæ

Prussiae parte tertia cap. 28. Hoc tempore, inquit, Frater Volquinus Magister secundus de Ordine militum Christi in Livonia iam sex annis per solempnes nuncios laboravit circa Fratrem Hermannum de Salza Magistrum generalem domus Teutonice, ut Ordo suus Ordini ipsius incorporaretur. Pro quo negotio Frater Hermannus Magister predictus cum fratre Joanne de Megdeburg nuncio dicti fratris Volquini accessit ad Dominum Papam. Medio tempore supervenit frater Gerlacus Rufus de Livonia nuncians quod Magister Volquinus cum fratribus peregrinis & populo Dei plures cecidissent in praelio interfecti. Quo audito Dominus Papa dictum negotium terminavit, & fratrem Gerlacum & fratrem Johannem predictos ad ordinem Hospitalis S. Mariae domus Teutonicorum investivit, dans eis album pallium cum nigra cruce, injungens eis & aliis fratribus ejusdem Ordinis militum Christi in Livonia existentibus in remissionem omnium peccatorum, ut Ordinis domus Teutonice suscipe-

rent habitum regularem. Hoc facto frater Hermannus Magister generalis misit fratrem Hermannum dictum Balke Magistrum terræ Prussia cum XL. fratribus & pluribus armigeris ad terram Livonia, ubi ut dictum est superius, cum dictus frater Hermannus Balcke præfuisset fere sex annis, rediens in Almanniam in pace quievit. Sic itaque Ordo Eniferorum, mutato habitu in vestitum ordinis Teutonici, finem accepit anno 1238. uti computat Schuzius in Chronico Prussia, sub Hermanno Salza quarto Generali ordinis Teutonici Magistri, non sub Conrado, quinto (seu secundum nonnullos sexto) Borussia Magistro, prouti censet Bangertus, quem ideo merito taxavit Hartknoch ad Dusburgium.

Facta hac conjunctione ab initio quidem prosperis successibus res suas gesserunt Magistri ordinis Livonici. Sub Burckardo autem de Hornhusen adeo immanis ordini illata est a Lithuanis eorumque sociis in Curonia in campis Durbinensibus clades, ut proxime ab interitu
abfue-

abfuerit. Audiamus ea de re Dusburgium in parte tertia Chronici Pruffiæ c.81. ita loquentem. Anno Domini MCCLX. (alii ponunt annum 1264.) Fratres de Livonia & Prufchia cum validis exercitiibus ad deferenda victualia Fratribus de castro S. Georgii (hoc castrum in monte S. Georgii in terra Carsoviæ sub æqualibus expensis & laboribus fratrum de Livonia & Prufchia anno 1259. ad incrementum fidei Christianæ ædificatum fuisse tradit Dusburgius) convenerunt, & dum appropinquarent huic castro, venit nuncius qui dixit, quod IV. millia Lethovinorum vastassent quandam partem terræ Curonia per incendium & rapinam, & effusionem multi sanguinis Christiani, & mulieres & parvulos captos cum multa alia præda deduxerunt. Quo audito dum fratres & totus exercitus se præpararent, ut animas Christi sanguine redemptas de manibus hostium liberarent, quidam de Pomesania Nobilis dictus Mactō filius Pipini, dum ab eo Fr. Henricus Marschalcus quere-

ret, quomodo aggrediendi essent hostes, ait, relinquamus equos nostros longe a nobis, ut non sit nobis spes redeundi ad eos & accedamus pedestres ad ipsos, sicque populus destitutus auxilio equorum, manebit in praelio, aliter in fugam sine dubio convertetur, cui consilio militia Regis Daciae, de Revalia, & plures alii contradixerunt asserentes, quod propter gravedinem armorum non possent durare in bello sine equis. Quo facto venerunt Curonenses petentes humiliter, quod si Deus daret Christianis victoriam, & tunc eis mulieres & parvuli liberi redderentur, quorum precibus licet fratres satis fuerant inclinati, communis tum populus Prusciae & Livonia contradixit asserens, quod de captivis eorum fieret secundum consuetudinem in bello hactenus observatam, & quare Curonenses tantam conceperunt indignationem contra fidem & fidelium turbam quod dum fratres inciperent Leithovinos impugnare, ipsi tanquam apostatae a tergo Christianos hostiliter invaserunt, & percutientibus Leithovinis

nis ante , Curonensibus retro , totus quasi populus terræ , derelictis ibi Fratribus & eorum fidelibus recessit. Ex tunc quidam Nobiles de Pruschia fideliter fratribus adhaeserunt , quorum unus de Quedenow Sambita Sclodo pater Nalubi , convocans suos consanguineos & amicos , ait : Hodie reducite ad memoriam venustatem vestium , quæ vobis per fratres sæpius sunt oblata , & pro amæno ipsarum colore permittatis hodie vestem corporis vestri sanguine vulnerum rubricari , & pro dulcedine medonis seu mellicrati , quod de manu ipsorum sæpius sumpsistis , bibite hodie amaritudinem diræ mortis in confessione vera fidei æternæ Trinitatis. Hoc factò inter venerunt viriliter conflictum , & tanquam alteri Macchabæi pugnaverunt , factumque est ibi grande bellum , ex utraque parte pluribus cadentibus , tandem post longam altercationem habitam inter eos fratres permitte Domino victoriam perdiderunt , quia tota virtus exercitus sui per fugam omnis populi fuerat enervata , cecideruntque in illo conflictu

in die B. Margarethæ in terra Curonensi in campo juxta fluvium Durbin frater Burgardus Magister Livoniæ, & frater Henricus Botel Marschalcus Pruschiæ, & cum eis CL. fratres, & de populo Dei tanta multitudo, quod eorum numerum non audiui. Post hanc stragem hostes secuti sunt populum fugientem, qui adeo meticulosus factus fuit, quod tres vel quatuor hostes centum Christianos occiderent, aut cum magna verecundia fugarent. Ecce quomodo confortati sunt inimici nostri in multitudine spoliorum, equorum & armorum, qui de manibus tot millium occisorum rapuerunt, & nunc gloriantur de virtute sua. Contere ergo Deus fortitudinem illorum, & disperge illos, ut cognoscant, quia non est alius, qui pugnet pro nobis, nisi tu Deus noster.

Jucundum Lectori fore arbitramur si subjiciamus præsentia quæ de hac strage collegit pro more suo idem Dusburgius, laudandus quidem ob fidem, uti supra jam diximus, scriptor, sed magna superstitione refertus.

CAPUT 82. ita habet.

DE PRÆNOSTICATIONE HUIUS
BELL I.

Frater Hermannus dictus Sarracenus cum de castro Kuningsberg cum aliis fratribus ad bellum Curonia prædictum procederet, B. Virgo Maria apparens ei dixit: Hermanne ego ad convivium Filii mei te invito. Unde idem Fr. Hermannus dum recederet, dixit quibusdam fratribus: Valet, a modo me non videbitis, quia Virgo Dei genitrix me ad æterna gaudia invitavit.

A D I D E M.

Fuit in partibus Almanniæ Deo devota mulier in quodam inclusorio, quæ fuit soror fratris Conradi de Wuzuvangen, qui postea fuit Magister Generalis domus Teutonice, cui Dominus apparens, ostendit ei hanc stragem in quadam visione. Vidit enim fratres & eorum armigeros cum infidelibus bellare &

occidi, & eorum animas in Cœlum ab angelis deportari.

ITEM DE EODEM.

Eandem omnino similem visionem vidit quidam rusticus triturator, vir simplex & rectus ac timens Deum in terra Pruschia, dum staret ante fores domus suæ, vidit manifeste in aere fratres cum Lethovinis bellantes, & vocavit ad se familiam suam, & ait: Nonne videtis, quomodo nostri fratres pugnant cum infidelibus, modo fugiunt tum Prutheni quam Livonienses, modo fratres & pauci cum eis stant in bello se viriliter defendentes, undique vallati hostibus. Heu modo occiduntur. Nunc video B. Virginem Mariam & Sanctas Virgines & Angelos Dei cum animabus ipsorum ascendere in cœlum. Inter has animas, ut uterque vidit, due fuerunt eminentiores aliis, quæ fuerunt animæ fratris Hermanni dicti Sarraceni, & cujusdam fratris dicti de Glisbergk, de cujus statu in edificatione castri

Christi

Christburg superius est præmissum. Concordabant etiam ambo in hoc, quod omnes animæ, quarum corpora in hoc conflictu Curonia ceciderunt, salvata fuerunt præter unam. Quæ fuerint causæ damnationis suæ, nescio, Deus scit. Ex hoc colligendum est, & indubitanter credendum, quod ipse Christus, per quem nihil in terra fit sine causa, hanc plagam apostasie in populo suo fieri permisit, ut hi interfecti mercedem promeritam reciperent in cælis; superstites autem in periculo constituti magis ac magis convalescerent in fide, & confunderent non credentes, quia virtus fidei in securitate periclitatur, & in periculis est securus, & intelligas in operibus bonis idem.

Sequentium Magistrorum virtute melior fortuna iterum restituta fuit: imo si quis res Magistrorum ordinis Livonici, & ante & post conjunctionem cum ordine Teutonico gestas in summa complecti velit, dici de ipsis potest, quod virtute sua totam Livoniam in

suam Episcoporumque Livonicorum potestatem redegerint.

Cæterum Chytræus vir eruditissimus in Chronico suo Saxonix, minime ex titulo æstimo opere, arbitratur ea lege Fratres Ensisiferorum Cruciferis ordinis Teutonicorum se subjecisse, ut vicissim Episcopi Prussici subessent Archiepiscopo Rigensi (*Episcopatus enim Rigensis in Archiepiscopatum fuit mutatus tempore Alberti II. quinti Livoniae Episcopi.*) Equidem dubium nullum est quin Prussix Episcopi, Archiepiscopo Rigensi ut Metropolitano suo fuerint subjecti, sed in ipsa conjunctione Ensisiferorum cum ordine Teutonico id fieri non potuisse, ideo asserit aliquoties jam a nobis allegatus Hartknoch in notis ad Dusburgi part. 3. c. 33. quoniam Rigenses eo tempore tantum habuerunt Episcopum, utpote cum circa annum 1255. demum Archiepiscopalem dignitatem adeptus sit, docente Russovio, Albertus secundus, putatque idem Annotator tempus subjectionis Archiepiscopo Rigensi factæ determinari non posse.

Osten-

Ostensum supra est satis ex Abbate Lubecensi atque Innocentii tertii Epistolis, acres contentiones ob æmulationem potentiae inter Magistros ordinis Livonici & Episcopos Livonicos agitas fuisse. Debet tamen adhuc Lector quoque remitti ad epistolam ejusdem Innocentii quæ occurrit in lib. 16. Edit. Baluz. n. 122. in qua Conservatores (*uti de Jure Canonico vocantur,*) dedit fratribus militiae Christi de Livonia, jussitque, quoniam Rigensis Episcopus fratres in multis opprimere consuevisset, si constaret memoratum Episcopum rursus malitiose vexare fratres, ut in expensas eura fratribus condemnarent. Addatur ejusdem lib. 16. epistola 128. quæ graviter increpat Fratres ordinis in Livonia, *quod non timeant Christi Evangelio offendiculum præbere, dummodo possessiones suas & redditus possint ampliare.* Quemadmodum autem jurgia hæc cœperunt ante celebrem istam consociationem cum ordine Teutonico, ita graviore cum impetu post dictam conjunctionem sæpius recrudere. Affectabant
nimi-

nimirum Episcopi imperium in ordinem, Magistri autem ordinis, aliquot Episcopatus abolitos cupiebant, reliquos vero, præcipue autem Archiepiscopatum Rigensem, sibi subjicere nitebantur. Et si quando Archiepiscopus asserebat, ordinem tertiam tantum terrarum partem ab initio ab Episcopis, eamque in feudum ab iisdem Episcopis tenendam accepisse, respondebatur Magistri ordinis nomine, Equites ordinis maximam ditionum partem sanguine suo redemisse, quod autem reliquæ terræ in feudum ab Episcopis recognoscendæ sint, de eo ex antiquis documentis non constare. Effecerunt id tandem Magistri Ordinis, ut per transactionem inter Fromhildum a Fiffhausen Archiepiscopum Rigensem (qui anno 1348. Archiepiscopalem dignitatem obtinuit) & Wilhlemum a Frimerfen Magistrum factam, juramentum Archiepiscopo a Magistro ordinis præstari solitum remitteretur, ita tamen ut Magister ordinis omni jurisdictioni in urbem Rigam renunciaret.

Quin

imo Magister Jobus Ulfenus licet Wenceslaus Imperator jura Archiepiscopi qui tunc erat Johannes a Sinten, defenderet, decretum quoque pro Archiepiscopo fecisset, Pontificem tamen Romanum Bonifacium IX. adeo in partes suas pertraxit, ut Archiepiscopatum ordini subjiceret. Postea Magister Johannes Osthoffius de Mengeden Sylvestrum Archiepiscopum eo adigit ut dimidiam jurisdictionem & dominium urbis Rigæ ordini concederet, & juri integræ jurisdictionis, quam præcedentes Archiepiscopi post disceptationem coram Pontifice & Imperatore Carolo IV. lata sententia obtinuerant, renunciaret Kirckholmia anno 1453. Qui Johannem Volthufium Osthoffii successorem in Magisterio ordinis excepit, Bernhardus de Borch adeo graviter rursus afflixit Ecclesiam Rigensem, ut etiam a Pontifice excommunicaretur. Agit de ista excommunicatione præter Scriptores Historiæ Livoniæ, Chronicorum Sclavicornum auctor incertus, quem exhibet Erpoldus Lindenbrogius in

Scriptoribus Septentrionalibus: verba ejus talia sunt: *Eodem tempore Archiepiscopus Rigensis misit literas excommunicationum per quendam Lippoldum Praepositum Rigensem contra Bernhardum de Borch Magistrum ordinis in Livonia & suos complices, qui suis malitiis quasi totam Ecclesiam Rigensem devastabant. Qui quidem Lippoldus dum diligentiam executionis perageret in Lubic, & aliis civitatibus, tandem in Prussia veneno extinctus est. Monachus enim per-versus deficit pra omnibus deficientibus, & si proficit Monachus bonus, melior eo homo non est.*

Substitit ista Equitum Livonicorum cum ordine Teutonico conjunctio, qua durante Magistri ordinis Livonici a Magistro Generali ordinis Teutonici constituti fuerunt, usque ad Valterum Plettenbergium qui anno 1495. Magister Livonicorum Equitum creatus, prudentia, probitate & fortitudine clarissimum se reddidit. Hic primus, appensis, Alberto
Bran-

Brandenburgico Borussiae Magistro, ad bellum Polonicum se paranti, aliquot aureorum milibus, liberum se reddidit ab imperio Prussico, idemque primus in ordinem Principum Imperii est adscriptus. Russovius de collata ipsi dignitate Principis ita loquitur: *Ock hefft ydt disse löfflike Meister dorch seine herrlike daden darhen gebracht, dat he in den tall der Försten des Römischen Rykes mit allen synen nachfolgenden Meisters ys angenamen worden, wvelcker de erste gewesen ys, de den Förstliken Tytel gefort, unde solckes van dem Keyser Carolo quinto erlanget hefft: Praclarus hicce Magister per egregia facta id effecit ut in numerum Principum Imperii ipse cum successoribus suis fuerit receptus, primusque fuit qui usus est Principis titulo, quem ab Imperatore Carolo quinto accepit.*

Exemptionem istam ab Imperio Magistri Generalis ordinis Teutonici Russovius & alii referunt in annum 1513. Fridericus autem Menius in Prodomo Historico Juris Livonici

p. 12. ostendit falsum esse hunc calculum; quoniam ex duobus diplomatibus, quibus & Magister ordinis Livonici a jurisdictione Magistri ordinis Teutonici liberatus, & cives Livonici a vinculis, quibus Magistro Generali ordinis Teutonici tenebantur, exsoluti, ad subjectionem, obedientiam atque fidelitatem Magistro ordinis Livonici præstandam remissi fuerunt; Unum datum est Regiomonte die Michaelis ann. 1521. Alterum Posonii die Jovis post Festum Valentini ann. 1525. Debet autem ad hunc Menii locum id annotari, quod, quamvis ab istis, quæ designat, temporibus Magister ordinis Livonici non amplius fuerit subiectus Magistro ordinis Teutonici, non omnis tamen reverentia erga eundem ordinis Teutonici Magistrum cessaverit. Quod enim Magistri Livonici etiam post ista tempora comiter habere debuerint Magistrum Teutonici ordinis, vel inde quoque satis superque potest probari, quoniam in Conventione Vilnensi per quam

Livo.

Livonia Poloniæ accessit, hoc expresse in stipulationem deductum, ut Sigismundus Augustus Poloniæ Rex, *inprimis Magistri ordinis Teutonici per Germaniam animum, ac voluntatem ad probandam mutati regiminis necessitatem inducere & flectere deberet.*

Ille ipse de quo agimus, Valterus Plettenbergius cæsis aliquoties numerosis Russorum, qui Livoniam invaserant, miserabiliterque devastaverant, copiis, eo rem tandem adduxit, ut induciæ cum magno Moscoviæ Duce in quinquaginta annos fierent. Observat Russovius durante hac pace luxuriam, superbiam, atque libidinem inter equites Ordinis (dominorum mores imitantibus famulis, qui vocabantur *die Stallbrüder*) Prælatos, Canonicos, omnisque omnino generis homines, in summa, tam inter imperantes quam inter parentes adeo invaluisse, ut Deus scelerum vindex gravissimus, justissimo iudicio Livoniæ immiserit atrocissimum istud bellum quod Moschorum Czar Johannes

Basilides II. inchoavit, quodque occasionem mutando Livoniæ regimini dedit. Equidem Plettenbergius latis multis salubribus legibus, fatis, quantum in ipso erat, præcaverat, ne ingruerent vitia, quibus homines pace, atque otio fruente facile se contaminare posse noverat, sed neque bonæ leges neque effulgens in Livonia istis temporibus lux Evangelii, à perversitate morum Livonos revocare poterunt.

Acceleravere ruinam nova dissidia quæ eruperunt anno 1556 cum Magister ordinis esset Henricus a Galen. Occasio jurgiorum referente Chytræo, hæc erat; In Conventu ordinum Livoniæ Wolmariensi, qui habitus fuit anno 1546. Decretum communi omnium consensu factum erat, & ab ipso Archiepiscopo subscriptum & obsignatum, ne ulli exteri Principes vel Domini, ab ullò Livoniæ Magistro, Episcopo, aliisque Statibus in Livoniam vocarentur, nec Coadjutor adoptaretur; nisi communis & liberrimus omnium

mniū ordinū Livoniæ tam minimorum,
 quam summorum consensus accederet! Qui se-
 cus faceret, ut hujus Collegæ, Capitula,
 Præfecti, Nobilitas & cæteri subditi, ab obe-
 dientia & fidelitate Domino jurata liberi,
 cæteros ordines recessum illum servantes ju-
 vare contra suum Dominum tenerentur. Jam
 autem Wilhelmus Brandenburgicus Archiepi-
 scopus Rigenfis Frater Alberti qui tunc Boruffiæ
 Dux erat, in scio Collegio ac Consiliariis ac No-
 bilitate Dioecesis, Coadjutorem sibi adjunxerat
 Christophorum Ducem Megapolitanum, Al-
 berti filium. Huic rei Magister ordinis Hen-
 ricus a Galen, Hermannus Episcopus Derbat-
 tensis, & reliqui Livoniæ Status gravissime
 quidem repugnarunt. Hincque etiam Con-
 ventu Wendæ instituto, Nobilitatem ac cæ-
 teros Archiepiscopi subditos adhortati sunt; ut
 renunciata Domino suo fidelitate, quemad-
 modum id juxta recessum Wolmariensem jus
 fasque esset, ad propugnationem dicti decreti
 concurrerent. Verum Archiepiscopus Rigen-
 fis,

sis, cum valde confideret favore auxiliisque
 Sigismundi Poloniæ Regis, ut & fratris Al-
 berti Borussiæ Ducis, parum hac re motus,
 se ad bellum parat, infelici tamen eventu,
 siquidem a Wilhelmo a Fürstenberg, quem
 ordinis Magister, ingravescente senio, Coad-
 jutorem elegerat, in arce Kakenhusiana una
 cum Christophoro Megapolitano obsessus, atq;
 captus fuit. Posthæc Ferdinandus Imperator, &
 Christianus III. Rex Daniæ, a Duce Borussiæ fo-
 rorio suo, & Johanne Alberto Duce Megapo-
 litano impulsî, Legatos in Livoniam de li-
 berando Archiepiscopo & controversiis diri-
 mendis, belloque finiendo miserunt, tan-
 demque res eo deducta, ut liberato, &
 in pristinum statum restituto Wilhelmo Ar-
 chiefciscopo, Dux Christophorus, successor
 maneret, sicut videri potest ex Pasvvalicæ com-
 positionis instrumento, quod & apud Chy-
 træum, & apud Goldastum in Constit Imperial.
 Tom. 1. reperitur, nos autem inter Acta
 huic Dissertationi subjuncta Num. 1. exhibe-
 mus.

Dum

Dum itaq; hæc aguntur, Joannes Moscoviæ
 Czar, bellum Livoniæ infert anno 1558. Cum cau-
 sæ belli contineantur in Manifesti, uti vocant,
 Moscovici summario, quale affert Ruffovius,
 congruum instituto nostro erit, ut id hic
 „ inferamus. Quoniam ab antiquis tempo-
 „ ribus in Livonicis urbibus, Derbato, Riga
 „ atque Revalia, permissum fuisset templa ædi-
 „ ficare, in quibus Mercatoribus Russicis exer-
 „ citio religionis suæ frui licuisset, quoniam
 „ etiam ab antiquo in dictis urbibus, Mer-
 „ catores Russici domus habuissent, in qui-
 „ bus mercaturam exercere sine ullo impedi-
 „ mento ipsis liberum fuisset, porro, quia, Ma-
 „ gister Livoniæ, Archiepiscopus Rigenfis, &
 „ Episcopus Derbatensis, qui una cum Se-
 „ nâtu Derbatensi, se Magno Duci debi-
 „ tum tributum intra triennium solvere vel-
 „ le non tantum datis sub sigillo literis, sed
 „ etiam jurato promisisset, promissionis
 „ suæ ac juramenti obliti, contra omne
 „ jus fasque egissent, atque Russica templa
 H „ in

„ in cloacas , atque alias fordidas do-
 „ mos mutassent , imagines Salvatoris , Apo-
 „ stolorum & Martyrum combussissent atque
 „ dehonestassent , Russicisque Mercatoribus li-
 „ beram mercaturæ exercendæ facultatem ad-
 „ emissent , omnibusque antiquis juribus &
 „ privilegiis spoliassent , tributum sibi debi-
 „ tum solvere præfractè negassent , non atten-
 „ dentes quod sæpius per Legatos , ut meliorem
 „ mentem induerent , admoniti fuissent , admo-
 „ nitionibus nimirum omnibus in cassum ab-
 „ euntibus & duritie cordis Livonum perin-
 „ de ac Pharaonis semper ingravescente , ideo
 „ coactum se fuisse Moschus dixit , ut bellum
 „ primo minitaretur , verum quoniam ne sic qui-
 „ dem Livones saniores facti fuissent , proinde
 „ eo jam rem devenisse declaravit , ut igne ferro-
 „ que vexari deberent , ac quidem non ex sua
 „ sed propria Livonum culpa .

Quod attinet tributum istud de quo men-
 tionem facit Manifestum Moscovicum ,
 res ita habet : aliquot annis ante hocce bel-
 lum ,

lum, Rufforum Regnator, occasionem occupandæ Livoniæ captans, petierat ab Episcopatu Derbatensi tributum, quod ab antiquo Rufforum Principibus pendi solitum fuisse prætendebatur, (*refert jam Arnoldus Lubecensis Regem Ruffia a Livonibus tributum petiiffe:*) Cum autem recusantibus civibus Derbatensibus Moschus rem per Legatum urgeret, Episcopus Derbatensis convocavit Ministros suos, Senatoresque civitatis Derbatensis: In hoc concilio suavit Georgius Holdschuer, Episcopi Cancellarius, debere promitti quidem Moscho tributum, a solutione tamen deinde abstinendum esse. Cum autem ipsi graviter contradiceret Johannes Hencke Consul civitatis Derbatensis, dicens: semel promissa præstanda fore, neque Rufforum Principem passurum ut ludibrio haberetur, respondit alter; non posse melius nunc salutis publicæ consuli, quam ut vana spe lætatus Moschus impresentiarum vim intermitteret, promittendum itaque ipsi esse tributum; posse eum, deinde in jus

vocari ad Cameram Imperialem, in qua facilis futura sit contra ipsum victoria. Ita tandem consensum in præstationem tributi, & promissio literis sigillisque roborata. Refert Ruffovius lepidum Legati Moscovitici dictum quod hac occasione protulit, cum enim ipsi literæ obligationis traderentur, porrexit eas Scribæ suo, qui cum eas a manu heri sui accipere vellet, retraxit literas legatus, inque sinum suum immisit, dicens Scribæ, Tu nescis, quomodo id quod tibi dare volebam, tractandum sit: Est pusillus infans, qui bene foveri, & pane similaceo, & lacte nutrirī debet, cum enim adolescet, ingentem utilitatem Magno Duci nostro procurabit: addit Ruffovius Legatum se convertisse deinde ad Dorstelmannum Consulem Derbatensem, hortatumque esse, ut in tempore pecuniam colligeret, quoniam infanti isti, ubi ad majorem ætatem pervenisset, ea valde necessaria esset futura.

In isto autem quod a Johanne Basilide gerebatur bello cum misere desolaretur Livonia,

vonia, & tantum non funditus everteretur, quale remedium quæſiverint ordines Livoniæ, narrabimus verbis illustriffimi Historici Jacobi Auguſti Thuani: Ita autem ille in libro Historiarum 28. *Sigismundus Auguſtus Polonia Rex, ad cujus patrocinium Livonici ordinis Magiſter & Archiepiſcopus Rigenſis, ac Nobilitas illis ſubjecta confugerant, cum Livoniam lacerari & in partes diſtrahi, & jam Revaliam ſe totam Sueco ſubjeciſſe, aliquot etiam provincias a Magno Holsato teneri cerneret, non amplius teneri ſe prioribus de deſenſione pactis cauſſatus auxilia adverſus Moscum utrique denegavit, nec aliam initi cum iis fœderis denuo confirmandi rationem eſſe demonſtravit, quam ſi Archiepiſcopus & ordinis Magiſter ſe cum omnibus ſubditis ſuis Polonia Regno ac Lithuania ſubderent, ac ſolenni ſacramento fidem obſtringerent. Illi vero cum fruſtra auxilium ab Imperio antea flagitaſſent, ab eo deſerti & extrema coacti neceſſitate, quippe ingentia Livonia vulnera*

*jam magnam partem a Mosco & aliis occupa-
 pate ac vastate remedium præsens deposcebant,
 ut reliquas Livonia provincias, ne in Mosci
 potestatem devenirent, nomini ac religioni Chri-
 stiana conservarent, assensum præbuere, misso-
 que post aliquot mensum tractationem in Livo-
 niam Nicolao Ratzevilio Palatino Vilnensi
 primariae nobilitatis viro in has condiciones trans-
 actum fuit: primum ne mutatio principis Li-
 vonis apud Casarem aut Imperium damno sit,
 confessionis Augustanae professio libera permissa-
 tur, nobilium privilegia confirmentur, omni-
 moda jurisdictio juxta leges & consuetudines ac
 mores antiquos servetur, salvo provocationis
 jure, penes Magistratum Germanicum juris-
 dictio maneat, Magister ordinis Dux cree-
 tur, eique ditiones novæ hereditario jure at-
 tribuantur. Transduinana provincia Regi cedat,
 Riga item cum ejus omni territorio ac jurisdi-
 ctione, prout Imperio suberat, in eaque Got-
 hardus novus Dux, tanquam Regis Poloniae
 legati partes teneat; alia item; quæ ad com-
 pensa-*

*penfationem juris, quod Magno Holfato com-
 petebat, pertinebant, de immunitate a bello,
 debitis, moneta, eodem instrumento compre-
 hensa, quod Vilnae 3. Kal. Decembr. factum
 est, (produximus hoc instrumentum ex Chy-
 træo inter Acta sub Num. II.) triduoque in-
 terposito, privilegia (videantur Acta Num.
 III.) nobilitatis alitero instrumento confirman-
 tur, secundum hæc Sigismundus Augustus,
 Wilhelmus Brandenburgicus, Rigensis Archie-
 piscopus, & Gothardus fidem solenni jurejurando
 (inspiciantur Acta Num. IV.) interponunt, ea-
 que de re acta publica conficiuntur, quibus &
 Rex pollicetur, omnia illicite a Livonia alie-
 nata aut per ultimos belli tumultus a Moscis
 avulsa se recuperaturum, in idque omnes opes
 suas insumpturum, iisque recuperatis bello ab-
 lata antiquis Dominis restitutum. Patien-
 tiam ea in re Archiepiscopi non tulit Christo-
 phorus Megapolitanus Brandenburgico adiutor
 dilectus, qui alium, quam Imperatorem pro
 summo Magistratu agnoscere recusavit, mox-
 que*

que

que conscensa nave in Germaniam perrexit, ubi cum nullam a Cesare & Imperii ordinibus liberandæ Livoniæ spem reliquam videret, ad turbida cum Sueco consilia, specie leta, confectu periculosa, exitu tristia animum adjecit. Dein 3. Non. Mart. ut transactio ab utraque parte executioni demandaretur, Gothardus coram Nic. Ratzevilio, cum quo priore anno transegerat, ordinem ritu solenni egerat, tradita cruce, sigillo, literis ac diplomatis omnibus, quæ ordo Livonicus a Cesare ac Pontifice acceperat, claves præterea arcis Rigensis ac portæ civitatis in Ratzevilii manus consignat, & Commendatoris officium, jus cudendæ monetæ, vectigalia piscium atque alia jura Regi cedit; quod extinctæ militiæ Teutonicæ CCCLVII. postquam cœperat, anno, triste spectaculum, quicumque Germanici nominis studiosi erant, non sine lachrymis intuebantur; Poloni contra latis ominibus & exclamationibus exceperunt, nec Sigismundus Augustus quantumvis pius Princeps ulla religione prohiberi potuit, quin exemplo

reli-

religiosissimi patris, qui eadem ratione olim Prussiam Imperio ablatam juris Polonici fecerat, abolito Livonico ordine & Archiepiscopali jurisdictione, provinciae tranquillitati ac securitati simul & regionum suarum amplificationi, etiam religione mutata consuleret. Statim autem resignatione facta Gothardus, uti convenerat, a Ratzevilio Regiae majestatis nomine Dux Curlandiae ac Semigalliae publice proclamatus est, & in ejus nomen tanquam hereditarii Domini mox nobditas Curlandica ac Semigallica solenni juramento adacta, ac postridie ab eodem Ratzevilio Regis itidem nomine summus Regiae majestatis legatus ac Livoniae gubernator in Rigensi Curia renunciatur, clavibus arcis ac civitatis, quas tradiderat, ipsi redditis.

Ultimus itaque inter Livoniae Magistros (Germanice Meister oder Heermeister des Dieffländischen Ordens dictos) primusque inter Duces Curlandiae fuit (pleno nomine) Gotthardus Kettlerus, ex antiquissima in Ducatu Bergensi prosapia

oriundus, quem omnes Historici summis elo-
giis cumulant. Videatur imprimis quoque
Chytræus Chron. Saxon. lib. 1. pag. m. 21. qui
eum vocat Principem optimum, justitia, bo-
nitate & omnibus laudati Herois virtutibus
illustrem. Rem gratissimam sine dubio facie-
mus Lectori, si partem illustrissimæ Familiæ
e qua ipse descendit, partemque ejus quæ ab
ipso originem trahit, hic apponamus.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

GOT.

GOTHARDUS KETLER in Aslo, Eques auratus, ex conjugē
Margarita a Batenberg sex filios reliquit, ex quibus

GOTHARDUS Eques, ex Sibylla Wilhelmi a Nesselrad, Præfeti Ducatus
Bergenſis, filia, ſeptem filios ſuſcepit, qui ſunt

Wilhelmus
Epiſcopus
Monalte-
rienſis.

Wirich. **GOTHARDUS DUX** Bertramus. Go-
CURLANDIÆ & SEMIGAL-
LIÆ in Livonia primus
† 1587.

Fridericus Dux
Curlandiæ poſt
patrem.

Wilhelmus
Dux Curlandiæ
hic ſuſceſſit fra-
tri ſuo.

Jacobus Dux Curlandiæ.

Fridericus Caſimirus Dux Curlandiæ + 1698.

FRIDERICUS WILHELMUS Dux Curlandiæ
natus 19 Julii 1692.

Theo-
ſimus doricus. Conſiliari9
Ducis Juli-
acenſis.

Wilhelmus
& alii no-
vem.

Cum innuerimus autem, Gothardum Kettlerum primum fuisse qui non Curlandiæ tantum sed & Semigalliæ dominium, sub superiore nimirum sive directo Poloniæ dominio nactus fuerit, convenit, brevissime de origine nominis Semigalliæ aliqua proferre. Solet nimirum vox ista derivari ex lingua Lettica, a vocabulis *semmes* & *galle*, quæ idem significare dicunt ac regionis finem, quemadmodum hac de re videri potest Kelchius aliquoties jam nobis allegatus; addatur junior Schutzfleischius in historia Ensisferorum, qui Einhornium in Historia Lettica hanc quoque sententiam fovere refert: de cætero notum est quod in Semigallia sedes sit Ducum Curlandiæ, in urbe nimirum Mitavia.

Ut redeamus unde divertimus, tempus quo Archiepiscopus Rigensis & Magister ordinis Livonici una cum reliquis Livoniæ membris se subjecerunt Regno Poloniæ, incidit in annum 1561. Susceperat autem jam anno millesimo quingentesimo quinquagesimo nono

nōno Sigismundus Poloniæ Rex Livoniæ tutelam atque defensionem contra Ruf-
 fos, certis sub conditionibus, quas Chy-
 træus atque ex eo Conringius recenset in opere
 de finibus Imperii lib. 2. cap. 29. ut nimi-
 rum Sigismundus Livoniam defenderet sal-
 vo Imperii Romani jure, Livonia autem Re-
 gno Polonico pro protectione solveret sex-
 centa millia aureorum: & hæc sunt priora
 illa pacta, quibus, cum ad auxilium Sigismundi
 iterato confugerent Magister ordinis & Ar-
 chiepiscopus, Rex caussatus est se non am-
 plius teneri, quemadmodum id tradit Thua-
 nus. Ad cujus narrationem (*qua tamen
 ex Chytrao quem in rebus Germanicum Im-
 perium concernentibus secutus est Thuanus,
 hausta est*) illustrandam id quoque notandum,
 quod ante Conventionem Vilnensem Gothar-
 dus Kettler legatos miserit ad Regem Sueciæ E-
 ricum XIV. ut auxilium ipsius implorarent, qui
 vero re infecta ex ipsius aula discesserunt.
 Majorem apud Suecos successum habuerat le-

gatio civitatis Revaliensis. Hæc enim cum timeret ne a Moscis obsideretur, ab Erico Rege pecuniam sub sufficienti cautione mutuo petierat. Responsum ipsi fuit, Regem Regnumque Sueciæ non habere pecuniam quam aliis erogarent; si autem se subicere ipsi Regnoque suo vellet, promisit curæ sibi fore ut ipsam tanquam membrum regni sui defenderet. Patefacta mente Regis civitas Revaliensis & Nobilitas Esthonica optime salutis suæ prospectum iri existimantes, si oblatum auxilium quamvis sub addita mutandi regiminis conditione acceptarent, præsentibus legatis quos Ericus eum in sinem miserat, fidelitatis juramentum Regi Regnoque præstiterunt. Equidem caute hac in re egerunt Revalienses, Nobilitasque Harriæ & Wirriæ, Magistrum enim ordinis certiozem fecerunt de responsione atque promissione Regis Sueciæ, indicaveruntque simul Magistro, se nequaquam a fidelitate ipsi debita defecturos, si modo ipse ulla ratione imminens periculum

ab

ab ipsis propulsare posset. Et Gothardus quidem Kettlerus enixissime operam dedit, ut multis promissis ipsos in fide & obsequio retineret, verum cum verba non sequeretur effectus, tandem ad evitandam internecivam perniciem, renunciaverunt Magistro Livoniæ obedientiam, Suecosque Dominos agnovere: prouti Thuanus quoque innuit.

Magnum Hofatum quod attinet, quem aliquot Livoniæ provincias tenuisse itidem supra relatam est: fuit is filius Christiani III. Daniæ Regis, fraterque Regis Friderici II. qui Fridericus, quoniam pars Holfatiæ, quæ a parente transmissa erat, inter ipsum, fratresque duos, Johannem nimirum & Magnum æqualiter dividenda erat, ut partem quam Magnus in Holfatia habebat, sibi acquireret, dioeceses Osiliensem & Curoniensem in Livonia (quas Johannes a Munchhausen Episcopus, acceptis aliquot millibus Joachimicorum, Regi Daniæ cesserat,) Magno, renuncianti suo, quod in Holfatia habebat,

patri-

patrimonio, tradidit, quibus paulo post Magnus Holsatus adjecit jus in Revaliensem Dioecesin, vendente id Mauritio Wrangel Episcopo Revaliensi. Hic ipse Magnus Holsatus anno 1570. a Moschorum Czare ad quem se contulerat, & cujus deinde cognatam, Mariam, Woldemari Andrevvitz filiam uxorem duxit, Rex Livoniæ fuit. declaratus. Memorabilis est epistola quam misit ad civitatem Revaliensem:

„ Nos Magnus Divina gratia, Rex Livoniæ,
 „ Dominus Esthoniæ & Lettiæ, Hæres in Nor-
 „ vvagia, Dux Slesvici, Holsatiæ, Stormariæ &
 „ Dithmarsiciæ, Comes Oldenburgi & Delmen-
 „ horstæ, notum facimus omnibus inhabitato-
 „ ribus civitatis Revaliæ, qui Christianitatis
 „ utilitatem, afflictæ atque desolatæ Livoniæ
 „ commodum, libertatem, & veram salu-
 „ tem quærunt, quique & proprium & po-
 „ sterorum damnum, perniciem atque rui-
 „ nam, humanique sanguinis effusionem a-
 „ vertere cupiunt: Postquam infelix atque af-
 „ flicta Livonia a pluribus nationibus misere deso-

„ desolata fuit, incolæ autem onerati atque op-
 „ preffi, ardentibus precibus Deum Omnipoten-
 „ tentem imploraverunt, ut ipsis Christianum
 „ ex Germanis Principem dare vellet,
 „ Nos equidem ab initio regiminis nostri, pa-
 „ riter benignissimum Numen ex animo fui-
 „ mus precati, ut remedia suppeditaret, qui-
 „ bus pristinam salutem calamitosissima pro-
 „ vincia recuperare posset; tentavimus quo-
 „ que varias vias, ut a malis suis liberari
 „ posset, sed sine effectu, dirigente nimi-
 „ rum ita Divina providentia, donec tandem
 „ Imperator, Magnus Princeps & Regnator
 „ omnium Russorum, his ipsis temporibus,
 „ datis sub sigillo suo Literis, accedente quo-
 „ que osculatione crucis, hac gratia nos affi-
 „ ceret, ut nos Regem totius Livoniæ con-
 „ stitueret sequentibus sub conditionibus: *Vult*
 „ *nimirum Magnus Russorum Princeps No-*
 „ *bis totius Livoniæ possessionem procurare sive*
 „ *vi, sive amicabili transactione, vult pra-*
 „ *tereā cum sacro Romano Imperio, contra*
 „ *Tur-*

„ Turcas aliosque Christianitatis hostes fœdus
 „ inire, insuper nullus alius Livoniae imperare
 „ debet, quam Nos, hæredes nostri, aut his
 „ deficientibus Corona Danica, aut ex Prin-
 „ cipibus Holsatia. Item nullus Russorum
 „ jus habere debet in Livonia regnandi, Impera-
 „ tor autem Magnus Dux Russorum no-
 „ men Protectoris habere debet vult,
 „ qui etiam in tutelam Livoniae totum Im-
 „ perium suum, imo vitam quoque suam se
 „ impendere velle per osculationem crucis promi-
 „ sit, pro qua tamen protectione Imperator at-
 „ que Magnus Dux a Nobis, levidense mi-
 „ nime tanto beneficio dignum premium exegit.
 „ Quoniam autem Magnus Russorum Dux
 „ executurus promissa sua, nos cum exer-
 „ citu præmisit, ut Suecos ex Livonia pelle-
 „ remus: ideo si Civitas Revaliensis, ubi Li-
 „ teras has nostras legerit, sponte se, nobis
 „ nostrisque hæredibus, aut iis deficientibus
 „ Coronæ Danicæ, aut Domui Holsaticæ,
 „ subicere voluerit, non tantum facta tecta que
 „ mane-

„ manebunt ipsius privilegia , sed imo auge-
 „ buntur illa insigniter terra marique. Ad
 „ quod faciendum si se paratam declaraverit
 „ civitas , in colloquium descendemus, inter-
 „ nunciisque sufficientem Regium salvum
 „ conductum præstabimus. Quod si vero civi-
 „ tas Revaliensis propria pernicie, atque ruina,
 „ effusione sanguinis atque cædibus magis de-
 „ lectetur , sciat , Imperatorem & Magnum
 „ Ducem Russorum omnibus viribus suis u-
 „ surum, ut Livoniam devastet, ac depopuletur,
 „ incolasque in perpetuam servitutem redigat.
 „ Nihil magis optamus quam ut Deus Omni-
 „ potens hanc civitati Revaliæ imittat mentem,
 „ ut salutis suæ vel perniciei memoretur, ut
 „ que pristino Imperanti se submittat , si-
 „ mulque consideret , quanta privilegia terra
 „ marique consequi possit , quamque e con-
 „ trario impossibile ipsi sit., ut se defendat
 „ contra Imperatorem & Magnum Principem
 „ Russorum , qui ipsam non æstate tantum.
 „ sed hyberno quoque tempore , pro lubitu

„ oppugnare & domare poterit, ita ut nullum
 „ hac in re impedimentum Rex Sueciæ afferre
 „ queat, qui ipse, Deo volente, mox non tan-
 „ tum in Livonia, verum etiam in Finlandia &
 „ aliis locis quid contra ipsum decretum sit,
 „ sentiet. Id autem quod mendaces homines
 „ divulgarent, quasi bellum hoc in commo-
 „ dum Magni Rufforum Ducis susciperetur,
 „ purum est sigmentum, & mera fallacia,
 „ qua ut decipi se non patiantur Revalienses,
 „ graviter eos adhortamur, illi autem qui hæc
 „ talia mentiuntur, sanguine suo culpam luent.
 „ Denique si sinceris nostris admonitionibus
 „ nihil proficere poterimus, coram Deo &
 „ universo Christiano orbe declaramus, inse-
 „ cuturorum, malorum & calamitatum pe-
 „ nes Nos culpam non fore. Quænam au-
 „ tem super his omnibus mens vestra sit,
 „ scire per responsum vestrum cupimus. In
 „ fidem autem omnium eorum quæ supra
 „ dicta sunt, propria manu subscripsimus,
 „ sigillumque nostrum hic appendi curavi-
 „ mus.

Hiscæ

Hiscæ emissis literis cum Magnus Holsatus Revalienses in partes suas pertrahere minime posset, sed illi firmiter in fide Suecis data permanerent, Holsatus exercitum Russorum admovit urbi, eamque oppugnare cœpit, vano tamen conatu, utpote cum obsidionem, quæ per sex menses & amplius duraverat, solvere tandem ac discedere cogeretur. Non cessavit tamen postea hinc inde vexare Livoniam. Aliquot annis post cum Holsatus inclinaret ad Polonos, Magnus Moschorum Dux re cœmperta eum exiit Regno quod ipsi concesserat, captivumque per aliquot menses detinuit, donec tandem ea lege liberaretur, ut vasallus Czaris esse, & quadraginta millia florenorum Ungaricorum solvere deberet.

Paucis annis post quam Magisterium ordinis Livonici expirasset, extinctus quoque fuit Archiepiscopus Rigensis, (*conf. rursus Thuan.*) cum enim defunctus esset Wilhelmus Marchio Brandeb. Christophorus Dux Megapolitanus,

Coadjutōr illius, qui paucis ante obitum
 Wilhelmi diebus, aliquot turmis Suecicorum
 militum comitatus, reversus erat, post mor-
 tem ipsius, statim gubernationem diœcesis
 suscepit, nulla tamen declaratione edita,
 quod Rēgi Poloniæ subjectus esse vellet. Ve-
 rum cūm deinde nitens auxiliis Erici Sueciæ
 Regis, Polonorum hostis, diœcesin occupare
 conaretur, Regis Poloniæ gubernator in Li-
 vonia, Gothardus Curlandiæ Dux, eum in
 arce Dalem cepit, & in Poloniam misit, ubi
 in custodia per quinquennium mansit. Ar-
 chiepiscopatus vero Rigensis gubernatio, a
 Rege Sigismundo, Duci Curlandiæ, donec
 novus Archiepiscopus eligeretur, commissa.
 Postea Archiepiscopatus administratio in Johan-
 nem Kotkevicium Lithuanum translata est. Hic
 Archiepiscopatum in Ducatum vertit, & no-
 bilibus Canonicis prædia Ecclesiastica, ut
 feuda ad hæredes transeuntia distribuit.

Ex his quæ in præcedentibus dicta sunt con-
 stat, quonam modo maxima Livoniæ pars in

Polo-

lonorum manus pervenerit. Equidem Poloniae Rex Sigismundus Augustus cum magnam haberet cupidinem totius provinciae occupandae, legatos miserat ad Ericum Sueciae Regem, petitem ab ipso ut traderet Polonis Revaliam quoque, reliquaue quae in Esthonia detineret loca, qui tamen a Sueciae Rege repulsam tulere. Imo Sueci quoque ampliare fines suos in dicta provincia omnibus modis conati sunt. Utrique de caetero & Sueci & Poloni cum Moschis bellum gerentes, eos & Livonia & Esthonia depulerunt, pace inter Moschos & Polonos (sub Rege Poloniae Stephano) facta anno 1582. inter Moscos autem & Suecos (sub Rege Sueciae Sigismundo) anno 1595. Sub hoc Sigismundo, qui duplex sceptrum, Suecicum & Polonicum tenuit, grave iterum bellum exortum inter Suecos & Polonos, variaque utriusque partis fortuna certatum de provinciis Livonicis inter Sigismundum ejusque Patrum Carolum Sudermanniae Ducem cui administratio Regni delata erat, qui

postea

postea, cum Sigismundo Suecici Regni ordines obsequium renunciaſſent, in Regem Sueciæ electus fuit. Duraverunt diffidia inter hæc duo Regna donec anno 1635. induciæ in viginti & ſex annos fierent. Inſequentibus temporibus a Carolo Guſtavo Palatino, cum reſignante Chriſtina Regina anno 1654. Sueciæ Rex coronatus eſſet, Johanni Caſimiro Poloniæ Regi, filio Sigismundi (*ejus nimirum quem Sueciæ Regno privatum fuiſſe modo diximus,*) quod proteſtationem interponi curaſſet contra translationem Coronæ Sueciæ in Carolum Guſtavum, bellum illatum, quod jam ante gliſcebat, cum Poloni inducias in pacem mutare variis rationibus detrectarent. Cujus belli quis fuerit eventus ratione Livoniæ, de qua nos agimus, patebit ex ſubjunctis articulis pacificationis Olivenſis factæ anno 1660. inter eundem Johannem Caſimirum & Carolum XI. Sueciæ Regem Caroli Guſtavi filium. Tenor verborum talis eſt.

„ Sit pax univerſalis & perpetua, & vera fin-

„ sinceraque amicitia inter Serenissimum ac
 „ Potentissimum Principem ac Dominum,
 „ Dominum Carolum Suecorum, Gotho-
 „ rum, Vandalorumque Regem, Magnum
 „ Principem Finlandiæ, &c. &c. &c. Ejusque
 „ Majestatis successores & posteros Reges Sue-
 „ corum Regnumque Sueciæ atque subiectas
 „ illis intra vel extra Imperium, ditiones ac
 „ provincias ab una: atque Serenissimum ac
 „ Potentissimum Principem ac Dominum,
 „ Dominum Johannem Casimirum Regem
 „ Poloniæ, Magnum Ducem Lithuanix, &c.
 „ &c. &c. Ejusque Regiæ Majestatis successo-
 „ res ac posteros, Reges Poloniæ, Magnos
 „ Duces Lithuanix, Regnumque Poloniæ &
 „ Magnum Ducatum Lithuanix atque subje-
 „ ctas illis ditiones ac provincias, ut & ejusdem
 „ Majestatis & Regni Poloniæ Confoederatos,
 „ inprimis Serenissimum & Potentissimum
 „ Principem ac Dominum, Dominum Leopoldum
 „ electum Romanorum Imperatorem
 „ semper augustum, Germaniæ, Hungariæ,

„ Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiaë, Slavoniæ
 „ Regem, Archiducem Austriæ, &c. &c. &c.
 „ Ejusque Majestatis hæredes ac successores,
 „ provincias ac ditiones intra vel extra Impe-
 „ rium Romanum fitas, & Serenissimum
 „ Principem ac Dominum, Dominum Fride-
 „ ricum Wilhelmum, Marchionem Brande-
 „ burgicum S. R. Imperii Principem Electo-
 „ rem & Archicamerarium, Magdeburgi, Pruf-
 „ siæ, &c. &c. &c. Ducem, ejusque Sereni-
 „ tatis hæredes & successores, provincias ac
 „ ditiones intra vel extra Imperium Romanum
 „ fitas, ab altera parte, &c.

„ Serenissimus Rex (*Johannes Casimirus*)
 „ & Status Ordinesque Regni Poloniæ, Ma-
 „ gnique Ducatus Lithuanix, a modo & in
 „ perpetuum cedunt vi hujus pacificationis
 „ Serenissimo Regi Sueciæ ejusque successori-
 „ bus Regibus Regnoque Sueciæ, omnem il-
 „ lam Livoniam trans Dunam, quam Suecia
 „ hæctenus per tempus induciarum tenuit &
 „ possedit, ut & partes cis Dunanas omnes &
 „ Infu-

„ Insulam Runen in mari sitam, quas per idem
 „ tempus induciarum Suecia tenuit, & pos-
 „ sedit, nec non quicquid juris Regi & Rei-
 „ publicæ Poloniæ in Esthoniæ & Osiliam
 „ hæctenus ullo modo competere poterat. Atque
 „ hæc quidem omnia & singula cum omni-
 „ bus suis pertinentiis terrestribus & mariti-
 „ miis, urbibus, arcibus, propugnaculis, bo-
 „ nis & proventibus, nec non juribus, juris-
 „ dictionibus, regalibus & superioritatibus,
 „ tam in ecclesiasticis quam politicis, nullis pe-
 „ nitus exceptis, in plenum dominium &
 „ proprietatem Regum Regniq̃ Sueciæ trans-
 „ ferunt, Ordinesq̃ & subditos in illa Li-
 „ vonia, ejusque recensitis partibus omni er-
 „ ga Regem & Remp̃blicam Polonam obe-
 „ dientiæ vinculo & fidelitatis Sacramento ex-
 „ solvunt, nihil unquam in eos, dictamq̃
 „ Livoñiam ejusque p̃tinentias posthac præ-
 „ tensuri. Cis Dunam autem Serenissimi Reges
 „ Regnumq̃ Sueciæ non ulterius quam ha-
 „ ætenuſ fines suæ possessionis in Curlandia

„ aut Semigallia promoveant , aut servi-
 „ tutes a subditis Illustrissimi Curlandiæ Du-
 „ cis exigant , aut ullum jus lignandi ,
 „ aliudve quodvis in Curlandia aut Semi-
 „ gallia prætendant. Commissarii vero ad
 „ declarandos & determinandos ab utra-
 „ que parte fines ab utrinque deputabuntur ,
 „ & commissio hæc intra quatuor septimanas
 „ a subscripto tractatu inchoetur & intra duas
 „ expediatur.

„ Quod religionem Catholicam ejusque
 „ exercitium in Livonia Suedicæ possessionis
 „ attinet , omnes incolæ Livoniæ subditique
 „ illi religioni addicti omni securitate gau-
 „ deant , ac conscientia libera , religione ,
 „ devotioneque sua domi , sine inquisitione
 „ vel animadversione privatim utantur ,

„ Tituli Provinciales tam spirituales quam
 „ seculares , Senatorii & Equestris ordinis in
 „ Livonia Suedica penes possessores moder-
 „ nos maneat , durante ipsorum vita , sine
 „ ullis

„ ullis proventibus aliisve prætensionibus. Nec
 „ ullum exinde præjudicium juri Sacræ Regiæ
 „ Majestatis Regniq̃ue Sueciæ in Livoniam
 „ Suedicam, neque prætensio quæpiam Re-
 „ gno Poloniæ, Magno Ducatui Lithuanix
 „ interea temporis & in futurum inde enasce-
 „ tur.

„ Judicia omnia decretaque ad cujusvis
 „ instantiam, modo non in invitos aut ab-
 „ sentes lata, nec non Contractus & Trans-
 „ actiones in locis, dum illa hoc bello Sue-
 „ cia tenuit, institutæ judicialiter sive extra-
 „ judicialiter, si modo statui publico qui an-
 „ te hoc bellum fuit, & pacificationi præ-
 „ senti non contrariantur, firma maneant,
 „ æque ac si nulla regiminis & Magistratum
 „ mutatio intervenisset, salvis appellationi-
 „ bus & revisionibus in iis, in quibus hæc
 „ juris remedia hæctenus haud fuerunt adhi-
 „ bita, & quæ in rem judicatam non transie-
 „ runt. Sententiæ quoque & decreta, si quæ

„ Rigæ in incolas & subjectos Magni Ducatus
 „ Lithuanix, tum & Curlandix Semi-
 „ gallixque invitos vel inauditos, & ex adver-
 „ so si similia per Magistratus Magni Ducatus
 „ Lithuanix & Curlandix in Livonix
 „ Suedicæ subditos circa tempus belli lata fue-
 „ rint, nullum valorem & robur obtinebunt
 „ in perpetuum.

„ Pars Livonix eaque Australis, quæ ante hæc
 „ & per hæc bella & temporibus induciarum sub
 „ ditione fuit Regni Polonix Magnique Du-
 „ catus Lithuanix, nempe Duneburgum, Ro-
 „ siten, Lützen, Marienhusen, itemque o-
 „ mnia loca, quæ per Commissarios ad id
 „ utrinque deputandos Polonicæ possessionis
 „ per tempus induciarum fuisse invenientur,
 „ cum omnibus suis pertinentiis, territoriis,
 „ urbibus, pagis, fructibus & proventibus,
 „ teloneisque, juribus, directoque & utili
 „ dominio remaneant in possessione Serenissi-
 „ morum Regum & Regni Polonix, Magni-
 „ que Ducatus Lithuanix, nec Serenissimi

„ Re-

„ Reges Regnumque Sueciæ in istam partem
 „ Livoniæ, ut ab altera diversam, neque in
 „ Ducatum Curlandiæ Semigalliæque & Di-
 „ strictum Piltensem vel respectu Livoniæ se-
 „ ptentrionalis, vel quovis alio prætextu nul-
 „ lum unquam jus prætendent aut præten-
 „ dere poterunt. Cum vero Magnus Dux
 „ Moschoviæ non modo dictam Livoniam
 „ Polonicam, sed etiam partem Suecicæ oc-
 „ cupatas armis nunc teneat, ideo conven-
 „ tum est, ut si Republica Polona aliquid
 „ ex Livonia Suecica quocunque tempore a
 „ Moschis, armis, tractatibus aut aliter receperit,
 „ teneatur totum id Sueciæ ultro & gratuito non
 „ imputatis belli expensis restituere. Eodem
 „ modo & vicissim, si regnum Sueciæ aliquid
 „ ex Livonia Polonica quocunque tempore
 „ a Moschis, armis, tractatibus, aut aliter re-
 „ ceperit, teneatur totum id Poloniæ & Ma-
 „ gno Ducatui Lithvaniæ ultro & gratuito,
 „ non imputatis belli expensis restituere.

„ Titulis & insignibus Livoniæ tum Sa-

„ cra

„ cra Regia Majestas Sueciæ ejusque successo-
 „ res Reges Sueciæ ratione septentrionalis Li-
 „ voniæ, tum Sacra Regia Majestas Polo-
 „ niæ ejusque successores Reges Poloniæ, Ma-
 „ gnique Ducatus Lithuaniae ratione Austra-
 „ lis Livoniæ sub titulo Ducatus promiscue
 „ utentur.

„ Si quam posthac controversiam de limiti-
 „ bus aut de rebus aliis inter Regnum Sueciæ
 „ eique subjectas provincias, imprimisque Li-
 „ voniam Suecicam ab una, & Regnum Po-
 „ loniæ, Magnum Ducatum Lithuaniae, Li-
 „ voniam Polonicam Curlandiamque & Se-
 „ migalliam ab altera parte incidere & sub-
 „ oriri contigerit, ea per Deputatos utrinque
 „ Commissarios ad fines Livoniæ amicabili
 „ ratione complanetur. Si quæ vero lites
 „ minores exortæ fuerint inter subditos & in-
 „ colas utriusque partis, nec transigi de iis a-
 „ micabiliter inter litigantes possit, quælibet
 „ pars ad suum competens forum remittatur
 „ & justitia indilate administretur.

„ Sub-

„ Subditi hoc ultimo bello fugitivi Ma-
 „ gni Ducatus Lithuaniae, Samogitiae, Cur-
 „ landiae, Livoniae Polonicae, quicumque in
 „ Livonia Suecica reperti fuerint, suis Domi-
 „ nis sine ullo processu juris reddentur una
 „ cum suis mobilibus quae inveniri poterunt,
 „ nec fugitivus sub novo Domino acquisivit.
 „ Quod etiam vice versa observabitur, si qui
 „ subditi fugitivi Livoniae Suedicae in Magno
 „ Ducatu Lithuaniae, Curlandia & Livonia
 „ Polonica reperti fuerint. Si qui etiam ab-
 „ ducti sunt, & adhuc supersunt, reddantur
 „ & illi sine processu judiciario suis quique
 „ Dominis.

„ Quo favorem commerciis & naviga-
 „ tioni S. R. M. Poloniae contestetur, signa
 „ nautica in Domesnes & Luserort extracta
 „ consistere permittit. De ratione vero con-
 „ servationis & manutationis eorundem
 „ convenietur a Suecis cum fundi Dominis:
 „ Nullo inde jure aut praetensione Regni Sue-
 „ ciae in fundos dictos aut territorium Piltense
 „ enascituro.

M

Quid

Quid recentissimis temporibus in Livonia contigerit, latere neminem potest. Itaque brevissime tantum rem proponemus. Nimirum terræ Livonicæ Regi Sueciæ per pacem Olivensem cessæ, anno 1700. bello impetitæ sunt a Rege Poloniæ eodemque Electore Saxoniz Friderico Augusto, cujus partibus se junxit Moschorum Czar Petrus Alexievvitz. Equidem expulerat ista provincia hostes suos Carolus XII. Suecorum Rex. Verum, prout varia est belli fortuna, gravis illa, quam Sueci superiore anno ad Pultovvam passi sunt, clades, viam rursus aperuit Moschorum Czari occupandi Livoniam Suecicam, quam etiam fere totam adhuc infidet. Exitum belli tempus docebit.

Demonstravimus præcipue hæctenus, quantum instituto nostro sufficere poterat, Livoniam, quæ plerumque in tres provincias, quarum mentio facta, Lettiam nimirum, Esthoniæ & Curlandiam dividi solet, Germanorum armis fuisse devictam, per alias autem
natio-

nationes deinde occupatam. Restat adhuc ut primo juxta regulas juris publici specialius ostendamus, quod Livonia in numerum membrorum Imperii Germanici fuerit recepta, secundo, ut disquiramus annon Regnum Germanicum jus in istam provinciam amiserit?

Prius quod attinet, constat, quod terræ Livonicæ feudum fuerint Imperii. Ita enim in Recessu Imperii Aug. anno 1500. expresse ab Imperatore & Statibus Imperii urgetur, ut investitura petatur de provinciis Livonicis: verba hæc sunt, *Weiter ist beschlossen/dieweil der Teutsch Orden/ allein / von und auff die Teutschen gestiftet/ und dem Römischen Reich zugehörig/ billig sey/ ihn zu handhaben / auch wiederum ziemlich und gleich/ daß der Hochmeister in Lieffland/ mit dem/ das der Orden in Preussen/ und Lieffland habe/ uns und das heilig Reich/ in massen andre Fürsten des Reichs thun erkennen/ und ihre Regalien empfangen: darumb so sollen sie ihre treffentliche Botschafft/ mit vollmächtigem Gewalt/ zu*

M 2

dem

dem verordneten Reichs Regiment gen Nürnberg schicken/ ihr Beschwerung und Sachen fürtragen/ auch uns und das Reich mit Empfangung ihrer Regalien erkennen i. e. *Porro decretum est, quoniam Ordo Teutonicus tantummodo a Germanis, & pro Germanis fundatus est, ac ad Imperium Romanum pertinet, justum quidem esse ut ab Imperio defendatur, vicissim tamen equitatem postulare, ut Magnus Magister in Livonia, ut & Ordo, terras quas in Borussia & Livonia tenent, a Nobis & sacro Imperio, perinde ac alii Principes, recognoscant, regaliaque sua accipiant: Proinde Legatos suos pleno mandato instructos, ad Regimentum Imperii mittere debent, ut & gravamina desideriaque mittentium exponant, & Nos ac Imperium per collationem investiturae recognoscant.*

Non debemus ab allegato hocce textu discedere, quin memores simus dubii alicujus, quod inde formari posset contra illa, quæ superius diximus de liberatione Magistri Livoniæ a dominio Magistri Generalis Prussiæ, quod nimirum illa demum sit facta

anno

anno 1521. repugnare enim videntur verba hujus Recessus, nam cum jam anno 1500. jubeant Magistrum Livoniæ, terrarum suarum investituram ab Imperatore petere, existimare quis posset, quod jam isto tempore Magister Ordinis Livonici absolutam habuerit in Livoniam potestatem, & nullum alium dominum quam Imperatorem & Imperium agnoverit. Verum arbitramur commode responderi posse, vel hunc esse Recessus istius sensum, debere immediate Ordinem Teutonicum, istas quoque terras quas subjectus ipsi Magister Livoniæ possideret, ab Imperio in feudum recognoscere, vel dicta verba intelligenda esse, de iis provinciis quas Magister Livoniæ ut liberas & immunes ab imperio Magistri Generalis Ordinis Teutonici tenebat, quales fuerunt Harria & Wiria, quarum dominium supremum & liberum a jurisdictione Magistri Teutonici ante Plettenbergium supra jam nobis memoratus Johannes Osthovius impetraverat a Ludovico ab Erlichshausen Ordinis Teutonici Magistro.

De

De cætero si quis argumentari vellet, cum in hoc Reccessu Imperator & Status Imperii, Magistro in Livonia titulum Supremi Magistri tribuant, adeoque eodem honore afficiant, quo in isto Reccessu condecorant Magistrum Ordinis Teutonici, quem nimirum Supremum Magistrum in Borussia vocant, quod si, inquam, quis hinc concludere vellet, Imperatorem & Status in ea opinione versatos, quasi Magister Livoniæ absolutum & non dependens a Magistro Ordinis Teutonici in Livoniam haberet imperium, ei non erimus contrarii. Neque tamen sic veritati præjudicium fiet. Licet enim eorum sententiam minime approbemus, qui quavis occasione arrepta Imperatorem & Ordines rerum Imperii imperitos fuisse exclamant, non tamen negandum putamus, hinc inde exempla proferri posse, quod Imperator & Ordines super qualitate hujus vel illius regionis, an vel quomodo ad Imperium pertineret, fluctuaverint ac incerti fuerint.

Quic.

Quicquid vero sit, licet ex hoc Recessu probari non posset qualitas feudalis terrarum Livonicarum, per se tamen dubium nullum est, quin Episcopis Livonicis & Magistro Livonico, cum in numerum Statuum Imperii recepti essent, per investituram feudalem jura atq; prærogativæ isti dignitati adhærentes fuerint collatæ, quoniam nimirum eodem modo aliis Imperii Principibus Ecclesiasticis conferri solebant & solent.

Quod autem Ordines Livoniæ in Comitibus Imperii jus voti ac suffragii ferendi habuerint, adeoque summæ Majestatis in Imperio Romano Germanico participes fuerint, testatur Recessus Imperii de anno 1530. cui subscripserunt Archiepiscopus Rigensis, Magister Ordinis Livonici, (*der Deutsche Meister in Lieffland* uti vocatur,) & Episcopus Curlandiæ. Addantur verba Goldasti in nobilissimo opere de Regno Bohemiæ Lib. 4. cap. 8. §. 6. Magister, *inquit*, Livoniæ, Archiepiscopus Rigensis, Episcopi Curlandiæ, Oseliensis, Revaliensis &

& Tarpatinus patrum memoria, antequam a Polonis avellerentur, jus fessuræ ac suffragii in Comitibus habuere, veluti Reccessuum indicant subscriptiones.

Deliberatum quoque fuit in Comitibus Imperii Trevirensibus habitis anno 1512. de Livonia in Circulum inferenda. Ita enim modo laudatus Goldastus in eodem de Regno Bohemiæ opere lib. 2 cap. 16. refert, tractatum fuisse de duobus novis Circulis, Bohemico & Borussico constituendis, restitisse autem tam Bohemos, quam Borussos ac Livones. Non autem obstat nobis, quod Livones refragatos esse hisce consultationibus scribat Goldastus, quemadmodum enim non minus contradixerunt Bohemi, cum tamen Bohemia isto etiam tempore membrum Imperii fuerit, ita Livonia quoque membrum Imperii esse potuit, licet in Circulum compingi noleret. Neque ignorare possunt illi qui juri publico operam dant, plus simplici vice accidisse in Imperio Germanico, ut unum

vel alterum Imperii membrum, si quando de collectis imponendis ageretur, prætexeret, se vel non comparere in Comitibus, vel perperam relatum esse in matriculam, (vel aliud quid simile) adeoque contributionibus onerari non posse. Id quod tamen juribus Imperii officere non potuit.

Patet porro Livoniam subjectam fuisse Imperio Rom. quia & Ordines Livoniæ & subditi in jus vocari potuerunt ad Tribunalia Imperii. Celebre est exemplum quod contigit anno 1530. inter Valterum Plettenbergium, Magistrum Ordinis Livonici, & Thomam Schöningium Archiepiscopum Rigensem. Controversia hæc erat: Cum Plettenbergius anno 1525. civitati Rigensi, quæ Augustanæ Confessionis sociis se adjunxerat, liberum Religionis exercitium, quod permittere volebat Rigensium Archiepiscopus Johannes Blankenfeld, concessisset, Rigensesque ideo Magistro Ordinis soli homagium præstitissent, quod antea Archiepiscopo quoque ex æquo

præstari solitum erat, Archiepiscopus gravissima ira percitus, multa in perniciem Livoniæ machinari, præcipueque Moschum ad invadendam subjugandamque Livoniam instigare cœpit, quod cum Magister Livoniæ ac reliqui Provinciæ Ordines animadverterent, in Comitibus Wolmariensibus Archiepiscopum adegerunt ut se cum omnibus suis suffraganeis Episcopis, Collegiisque, juribus ac sessione, Magistro Ordinis ejusque successoribus subjiceret. Paulo post Archiepiscopus ex Livonia discedens iter instituit ad Carolum V. petiturus restitutionem in integrum contra conventionem in Gonventu Wolmariensi initam, sed non longè progressus, in morbum incidit, qui etiam vitæ finem ipsi attulit. Dederat consilium ante mortem Cañonicis, ut Principem Imperii ac quidem Georgium Ducem Brunsvicensem & Luneburgensem eligerent, qui nimirum autoritate sua pristina Archiepiscopi jura recuperare posset. Res in effectum deducta & Georgius Brunsvic. Archiepiscopus postulatus.

Walterus autem a Plettenberg qui ægre ferebat, quod peregrinus Princeps Livoniæ Archiepiscopus factus esset, persuasit Canonicis ut alium ex corpore suo eligerent, promittens, se coacturum Rigenfes, ut in integrum Canonicos, quibus tempore Johannis a Blanckenfeld domus, molendina, agri & fundi erant adempti, restituerent. Canonici promisso illecti eligunt Thomam Schoningium, Consulis Rigensis filium. Hic postquam in Germaniam profectus cum Georgio Brunsvic. transegisset, atque cessionem Archiepiscopalis dignitatis impetrasset, apud Magistrum Ordinis promissam restitutionem urgere cœpit. Quam cum ille facere recusaret, Archiepiscopus Magistrum ad Cameram Imperialem citavit, ibique mandata de restituendo in pristinum statum impetravit. Mandatis his Imperialibus ut & aliis adhuc causis moti Ordines Livoniæ intercesserunt apud Plettenbergium, ut juramentum novum Archiepiscopo Blanckenfeldio extortum remit-

teret. Magister Ordinis tranquillitatis publicæ amans consensit, & Archiepiscopo in Comitibus jura & privilegia antiqua, civitatisque Rigensis jurisdictionem restituit. Rigenses quoque bona ecclesiastica omnia reddiderunt. Conferantur cum hoc exemplo ea, quæ supra de lite coram Carolo IV. agitata, ut & de Johanne a Sinten Archiepiscopo quoq; Rigensi dicta sunt.

Videatur etiam Gylmannus in præjudiciis Camerae Imperialis pag. 31. ubi in puncto appellationis a Livonia ad Camera Imperialem refert in causa *Schmilach* contra Nassau tale decretum factum, *Wolte Nassau seinem Erbieten nach beweisen und darthun, daß keiner auß Lieffland an das Keyserliche Kammer Gericht appelliren mag / er habe dann zuvor an einem gemeinen Landtag vor allen Herren und Potentaten des Liefflands appellire/daß solches gehört / und er thue solches oder nicht / soll in principio devolutionis erkandt werden was recht ist.* Fridericus Menius ex Mynsingeri observationibus earumq; cent. 4. obser. 54. itidem exemplum profert de duobus nobilibus Livonicis,

Reinholdo a Rosen, & Reinholdo a Vietingshoff anno 1524. in Camera litigantibus. Sic eodem referente, Esthonia privilegium habuit de non appellando ad Cameram Imperialem.

Crimen quoque læsæ Majestatis committere potuerunt Livones erga Imperatorem & Imperium, id quod ipsi agnoverunt, dum in deditioe Polonis facta tantopere solliciti fuerunt, ut quavis ratione operam daret Sigismundus Augustus, ne ullam Imperii proscriptionem incurrerent. Ita Carolus Quintus Rigensibus, cum exercitium religionis Romano Catholicæ abolere tentarent, minatus est proscriptionem. Videatur ea dere Chytræus Chron. Saxon. lib. 10. ut & Thuanus Historiar. lib. 21. qui addit Rigenses, cum scirent Cæsarem aliis bellis implicitum esse, vulgo dixisse, priusquam Cæsar in Livoniam advenisset, equitatum ejus lassum ac fatigatum fore, ac si magno cum exercitu veniret, eum fame & inedia consumptum iri, si cum exiguis viribus, facile vinci posse. Kelchius diæterium hoc refert ad istud tempus quo

Dux Georgius Brunsvicensis Archiepiscopus Rigensis a Canonicis electus fuit. Ait, Carolum Quintum minitatum esse Civitati Rigensi, se igne ferroque eam devastaturum, si huic electioni resisteret, Cives autem Rigenses indignatione Cæsaris parum perculsos talia verba usurpasse.

Constitutiones Imperii Romani in Livonia valuisse tam ex prolatis jam rationibus colligi, quam inde etiam constare potest, quod anno 1532. Rigenses, cum Archiepiscopus Thomas Schönningius jurisdictionem Ecclesiasticam quoque in civitatem prætenderet, provocaverint ad pacem in Imperio Romano, religionis nomine, Norinbergæ factam, qua cautum esset, ne quis alteri ob religionem molestiam exhiberet, sed ut singulis in præsentis statu tranquille usque ad Concilium generale vel Conventum Imperii proximum manere liceret. Ita Constitutio quoque pacis publicæ sive profanæ, qua sancitum est ne unus alterum hostiliter invadat, aut hostes alterius quovis modo adju-

adjuvet, in Livonia vim habuit. Exempli loco esse possunt ea quæ commemorat Chytræus ad annum Christi 1559. Nimirum bello adversus Livoniam moto, & Narva a Moschis capta, sedem emporii Russici quæ Revaliæ antea erat, Narvæ collocaverant Lubecenses & reliqui Hansæ socii. Verum Livoniæ proceres, Ordinis Magister & Archiepiscopus Rigensis, ac civitates Riga & Revalia gravissime apud Imperatorem Ferdinandum I. de Lubecensibus fuerunt questi, quod importatione omnis generis mercium, commeatum, armorum & munitionum bellicarum Moschos hostes adversus se totamque Livoniam, Romani Imperii provinciam alerent ac confirmarent. Idcirco etiam Imperator per mandata, non armorum modo, sed etiam commeatum in Moscoviam prohibuit.

Progredimur jam ad alteram quæstionem an nimirum Imperio Romano Germanico adhuc hodie jus in Livoniam salvum sit. Diversæ

verſæ hic occurrunt opiniones quas primo referemus , ſubjuncturi deinde quaecumque judicium noſtrum. Plerique equidem Juris publici Doctorum exiſtimant extinctum eſſe Germaniæ jus in Livoniam : cum autem in iſta ſententia tanquam Ducem ſequantur Illuſtrem Conringium , opus erit ut ipſiſſima ejus verba adducantur ; ſunt autem iſta: Neutri deditiōi (*loquitur de ſubjectione Magiſtri reliquorumque Livoniæ Ordinum qui Poloniſ, & Revalienſium qui Suecis ſe ſubmiſerant,*) ut nec Daniæ (*intelligit ceſſionem illam qua Friderico Regi Daniæ ab Oſilienſi & Curo-nienſi Episcopo de terris Episcopatumum facta erat, quas Rex deinde Magno Holſato tradidit, quam rem ſupra tetigimus*) lego a Cæſare aut Imperii Ordinibus interceſſum. Attamen cum anno ſeptuageſimo pax inter Daniæ & Sueciæ Reges , poſt octo annorum bellum , Stetini conficeretur , & Magnus Holſatus a Moſcho Livoniæ Rex eſſet renun-
ciani

riani Legati, Livoniam ab Imperio avelli, &
 a Magno Holfatiæ Duce Regis Daniæ fratre,
 titulum Regis Livoniæ, in præjudicium &
 contumeliam Romani Imperii a Moscho ac-
 ceptum usurpari, ægerrime ferebant. Inter
 capita pacis hoc ante omnia tum constitutum
 „ fuit: Cæsareæ Majestati & Imperio, Suecus,
 „ quæ in Livonia possedit, velut supremo Ma-
 „ gistratui & Domino cedit. De quibus Dioce-
 „ cesin Revaliensem & Oesiliensem, Padis, Son-
 „ neburgam & Habsel, Daniæ Regis tutelæ
 „ Imperator statim subjiciet. Urbs vero Reva-
 „ lia & Wittensteinum tantisper in Sueci po-
 „ testate manebunt, donec Cæsarea Majestas
 „ cum eo Imperii nomine, de belli sumptibus
 „ in defensionem Revaliæ impensis, transfegerit.
 „ Qua de causa, Rex Daniæ, Moschum & fra-
 „ trem suum, se ab obsidione Urbis Revaliæ
 „ tamdiu avocaturum sperat, dum Imperii to-
 „ tius nomine, Cæsarea Majestas & Principes
 „ Electores deputato die, consilio & ope Re-
 „ giæ Majestatis Daniæ, Poloniæ & Sueciæ,

„ de splendida legatione ad Moschum inter se
 „ convenient, ut vel pacem cum Moschis con-
 „ stituant, vel acri bello conjunctis viribus
 „ eum reprimant. Ita quidem transactum fuit
 initio anni. Sequentis vero anni Junio mense
 caput illud primum pacis de urbe Revalia &
 Dioecesi vicina Cæsari & Imperio a Sueciæ
 Rege concessa, Maximilianus Imperator per
 Jonam Offenburgerum Revaliam missum Se-
 natui Revaliensi exposuit. Qui nihil adhuc
 sibi de cessione illa Regis sui nomine signifi-
 catum esse indicavit. Velle autem se man-
 data ipsius Regiæ Majestatis Suecicæ prima
 occasione nunciare, & paulo post Cæsareæ
 Majestati reverenter respondere.

Ex eo tempore motam aliquam ex pacto
 Suecis controversiam Imperii nomine, haud
 invenio. Duravit vero in Livonia omni Mo-
 schorum sævitia deinceps annos complures:
 Nec acquieverunt Moschi, donec multis præ-
 liis feliciter a Joanne Sueciæ Rege devicti
 Esthonia omni, quam pene suam fecerant,
 cedere

cedere & pacem tandem duris conditionibus petere coacti sunt : quæ demum anni nonagesimi quarti initio fuit constituta. Cum Polonis quoque haud lego Imperii nomine occupatæ Livoniae ergo disputatum vel actum esse. Gesserunt vero & ipsi acerrimum cum Moschis bellum usq; in annum octogesium primum, quo ex eunte demum pax composita, & Livonia cedere Moschi compulsi sunt. Haud invenio etiam cum Dano ex postulatum, occupatæ Oesiliae causa, a Cæsare & Imperii Ordinibus, et si ille post obitum Magni Ducis sui illam juris fecisset. Ex adverso Esthoniæ sibi dedici postulantibus Polonis, electus tum Polonorum Rex Sigismundus III. qui & Sueciæ simul imperabat, anno octogesimo septimo respondit, teste Chytræo lib. 28. Suecos, Caroli V. Ferdinandi & Maximiliani II. Imperatorum literis ad Gustavum, Ericum, & Joannem Reges diversis temporibus scriptis, tutelam ejus provinciæ ab Imperio ipsis commendatam, demonstraturos esse.

Atque ita quidem & Livonia nobis perit.

Quicumque vero omnia isthæc cum cura expenderit, nisi vehementer fallor, culpa aliqua imperii hæc ita contigisse non diffitebitur. Primum enim in officio utique fuit Imperii, Moscho non verba sed arma opponere, iisque salutem civium enixe opem implorantium saltim pro virili defendere, & tamen omne hoc fuit surdis auribus exceptum. Imo nequidem aliqua missa legatione Moschum mitigare tentatum est. Quod ipsum apud omnes prudentes & probos solet haberi indicium certum derelictionis, prout capite nono decimo multis disputavimus. Secundo, facta jam illa Livonum ab Imperio defectione, nec a Polono, nec a Dano quicquam Imperii nomine fuit repetitum, pene jam integros centum annos. Quæ cum Sueco erant facta itidem nulla facta vindicatione aut etiam repetitione, spacio nonaginta pene annorum irrita itidem sunt facta: omni republica celerem, certe præsentem magis, curam exigente. Ut proinde etiam hoc alterum signum fuerit factæ

factæ derelictionis. Tertio : quo tempore facta est illa ab Imperio secessio , ne verbulo quidem fuit contradicium , tametsi minime omnium lateret quid fieret : adeoque non obscure fuit indicatum , illam secessionem nihil iniqui habere , ab Imperio nullis auxiliis suppetentibus. Postremo : ita comparatum est , ut absque summo Livonum incommodo recuperari pristina Imperii auctoritas nequeat , & tamen Imperio non fuere illi subditi quondam ad utilitatem dominantium , sed suam. Fuerit igitur & recuperandi conatus cum aliqua injuria conjunctus. Quæ cum ita sese habeant , jam & Livonia jure Imperii finibus excidit. *Hactenus Conringius in Tract. de Finib. Imper. lib. 2. c. 29.*

Ut mens Conringii & ratio præcipue quam ultimo loco allegavit , eo clarior evadat , notandum quod in eodem tractatu de finibus Imperii lib. 2. cap. 19. distinguat inter Respublicas , in quibus nonnisi per accidens populi commodum quæritur , per se vero & potissimum , imperantium sive unius sive pau-

corum five plurium utilitas intenditur , & istas civitates in quibus subditorum præcipue commodum spectatur. Quod hoc posterius societatum genus attinet, ait, imperium talium civitatum quæ salutis publicæ omnium causa coierunt , quando amissum fuerit, recuperari non posse, si id fieri nequeat absque civitatum illarum summo detrimento, adeoque teneri quemvis illorum recuperandorum curam dimittere , imo existimandum esse illam dimissam esse. Alioquin enim fore ut dominantis commodum præferretur usui populi, quod tamen esset contra naturam illarum civitatum. At non licere ita colligere, factam derelictionem in civitatibus herilibus, (*ita enim prioris generis civitates appellat, Grotius vocat patrimoniales.*) In iis enim etiam cum incommodo subditorum licere dominantium jura tueri, & amissa cum eorum noxa recuperare.

Pergimus jam ad eos qui existimant Livoniam adhuc ad Imperium Romanum pertinere. Est ex illis præcipue nominandus

Lim-

Limnæus qui lib. i. Jur. publ. c. 9. id affirmat, primo propter decretum, non diu, uti ait, antequam hæc scriberet, in causa Schmilach contra Nassau factum, quod pag. 100. ex Gylmanno lingua germanica retulimus, quodque, ut itidem ab omnibus intelligi possit hic latine quoq; translatum exhibemus: *Si Nassau, prouti obtulit, docere velit, non licere ulli Livonum appellare ad Cameram Imperialem, nisi antea in Comitibus Livoniae universalibus coram omnibus Livoniae Dominis & Proceribus appellaverit, audietur, & sive id faciat, sive non, in puncto devolutionis jus dicetur.* Deinde hanc allegat causam, quod Rigam, suam & Imperii civitatem novissime appellaverit Maximilianus II. in Recessu Imperii de anno 1567. §. *Haben wir.* Porro minas Caroli V. de proscriptione fundamenti loco affert. In eandem opinionem inclinat Franciscus Irenicus in *Collegio juris publici*, part. 3. p. 85. Præter rationes a Limnæo prolatas, dicit, seculo decimo sexto & decimo septimo occupationi Livonicæ nunquam non reclamatum fuisse: proponit deinde consilium

filiū pro Imperio, qua ratione jus suū recuperare posset.

Ne privatorum tantum autoritate hæc sententia stabiliatur, en rationes, quas Johannes III. Sueciæ Rex anno 1585. cum de componendis inter ipsum & Poloniæ Regem diffidiis esset agendum, Legatorum suorum instructioni, *uti vocant*, inseri curavit.

„ Si mentionem de suo jure in Livoniam fecerint Legati Polonici: respondent illis Legati nostri: se mirari, quo pacto, quibusve rationibus in eam provinciam sibi jus esse prætendant Poloni cujus directum Dominium nunquam habuerunt, quæque tota & integra neque huic Regi, neque ejus antecessoribus unquam paruit. Atque si allegaverint cessionem sibi factam a Magistro Ordinis Livonici, nunc Duce Curlandiæ, reponent illis Legati nostri: Non licere vasallo sine consensu Domini superioris, feudum quocunque modo abalienare. Romani autem Imperii consensum cum non
 „ habue-

„ habuerit Ordinis tunc temporis Magister, imo,
 „ nec eorum omnium quorum intererat, ipsi-
 „ que subditorum : nosque in contrarium lite-
 „ ris planum facere possimus, a Carolo V. Im-
 „ peratore Ordini Livonico speciatim manda-
 „ tum esse, ut a Serenissimo quondam Rege
 „ Gustavo Domino Patre nostro carissimo in-
 „ clutæ & laudabilis memoriæ auxilium pete-
 „ rent : simulque literas habeamus a Ferdinan-
 „ do Imperatore, etiam ad dictum Serenissi-
 „ mum Patrem nostrum, atque etiam ad fra-
 „ trem nostrum Ericum quondam Regem, item-
 „ que Maximiliani Imperatoris ad Nos, in qui-
 „ bus Livoniam, ut ab Imperio Romano ni-
 „ mis distantem provinciam, Ipsis Nobisque
 „ diligentissime commendant, orantque, ne
 „ eam a Moscho diripi atque opprimi patia-
 „ mur. Poloni vero nihil contra hæc pro se
 „ afferre possint, quod re vera aliquam veri juris
 „ speciem habeat : demonstrabunt illis Le-
 „ gati nostri, neque potuisse, neque licuisse
 „ Magistro Ordinis, quod suum non erat, in

P

alios

„ alios conferre, ipsosque Polonos injuste &
 „ contra omne fas agere, qui non solum ejus
 „ provinciæ jus sibi arrogent, quod non ha-
 „ beant, sed etiam obliti tot beneficiorum no-
 „ strorum, publico consensu, Regis sui nomi-
 „ ne, binas legationes ad nos miserint, ea,
 „ cum diminutione existimationis, tituli, &
 „ Majestatis nostræ, petitum, quæ neque ipsi,
 „ neque majores eorum unquam possederunt.
 „ In qua quidem postulatione, quam impuden-
 „ tibus & absurdis argumentis usus sit Warsevi-
 „ cius Legatus, dum se belle admodum pero-
 „ rare putat, vel ex eo patet: Quod cum ho-
 „ stem Moschum cessisse suo Regi quicquid in
 „ Livonia possidebat, affirmet, existimet id
 „ multo magis a Nobis, ut ab amico & affine
 „ fieri debere. Egregiam vero amicitiam, quæ
 „ ab hostilitate nulla in re differt, quasi vero
 „ eandem pœnam viri boni & innocentes
 „ subire debeant, qua malefici homines plexi
 „ sunt. Debere Polonos potius cogitare, nisi
 „ nos Livoniæ protectionem mature suscepisse-
 „ mus,

mus, de ea litigaturos nobiscum jam non
 fuisse. Imo tota illa provincia a Moscho occu-
 pata, de Lithuania etiam periclitaturos fuisse.
*Vid. Claud. Arrhenius Oernhielm Historiogra-
 phus Suecicus in vita Ponti de la Gardie.*

Quod si jam nobis quoque, quid tentia-
 mus, exponere liceat, tum vero arbitramur,
 ostendi posse nullum amplius Germaniæ in
 Livoniam jus competere, & quidem duplici
 ex ratione: ex capite nimirum necessitatis, quæ
 adegit Livones, ut se ab Imperio Romano
 separarent, ut & ex capite præscriptionis; cu-
 jus præcipuum fundamentum, si inspiciamus
 jus naturæ, ex quo ut & jure Gentium deci-
 dendæ sunt Principum controversiæ, ponitur
 in præsumpta derelictione domini prioris.
 Existimamus autem optime nos facturos, si
 rem secundum fundamenta, quæ in talibus
 causis observanda esse monet Avus Noster b.
 m. examinemus. Dicit ille in *Notitia Imperii*
Libro 2. cap. 2. in quæstione de derelictione, an
 qui auxilia non tulit, dereliquerit, multa

consideranda , e. g. an revera noluerit ferre auxilium , qui suos defendere debebat , item an potuerit ferre , item an expectatum sit tempus necessitatis ad transigendum , ab iis qui se desertos queruntur , item an non potuerit transigi salvis Imperii juribus. Deinde perpendendum esse , an contradictio non statim facta , ex aliquibus causis & impedimentis , post aliquot autem annos interposita , sufficiat ad conservationem juris , item an res inter alios acta extra conspectum & notitiam Imperii , Imperio nocere possit & similia. Item an jure Gentium aut moribus aliquid certi de hoc capite constitutum reperiatur , cum exempla sint in utramque partem fere paribus momentis.

Applicabimus jam singula , quamvis non sub eodem ordine , ad controversiam nostram. Ante omnia autem notandum , extremam necessitatem membro alicujus Imperii jus dare , ut se subducat imperanti suo , si salvum aliter esse non possit. Videatur Grotius in incom-

incomparabili opere de Jur. Bell. & Pac. l. 2. cap. VI. §. 3. cujus hæc sunt verba. *Parti jus non est a corpore recedere, nisi evidenter se aliter servare non possit, nam in omnibus iis quæ humani sunt instituti excepta videtur necessitas summa, quæ rem reducit ad merum jus naturæ. Augustinus de Civit. Dei, lib. 18. In omnibus fere gentibus quodammodo vox naturæ ista personuit, ut subjugari victoribus mallent, quam bellica omnifaria vastatione deleri.*

Deduci quoque hoc jus necessitatis in regnis non patrimonialibus potest ex voluntate eorum, qui se primum in societatem civilem consociant. Hi enim si interrogarentur, an imminente exitio quod Imperans non, alius autem, si se ipsi subjicerent, posset avertere, velint omnibus hoc onus imponere, ut perire præoptent, quam se potestati imperantium subducere, non credo quod velle se sint responsuri. Conferatur ὁ πᾶν Obrechtus in eruditissima Dissertatione de ratione belli

belli, in cuius §. 8. cum allegasset dictum Senecæ qui ait: *Necessitatem magnum humana imbecillitatis patrocinium esse, quia quicquid coegit, defendat, pergit ita ratiocinari. Necessitati autem quicquid tribuitur, siue juris, siue favoris aut veniæ, unice inde promanat, quod non possit non homo omni studio ad se conservandum conniti: omnem esse honestam rationem expediendæ salutis, definiuit generaliter Cicero, & alius, Lex una & perpetua, salutem omni ratione defendere.*

Si autem jam porro dicamus, Livones extrema demum necessitate urgente discessisse ab Imperio Romano, & nisi hoc fecissent, pereundum ipsis fuisse, habebimus consentientes omnes Historicos, qui unanimi ore id testantur. Nimis longum fuisset, si teterimam belli illius, quod Livoniæ a Moschis illatum est, faciem depingere voluissemus: sufficiat dixisse, nullum excogitari posse miseriarum genus, quod isto tempore Livones non fuerint perpeffi.

Sed forte Livones transigere cum protecto-
ribus

ribus suis, salvo Imper. Rom. Germ. jure potuissent? extra culpam utique sic non fuissent positi. Verum, uti jam a nobis relatam fuit, reservaverant Otdines Livoniæ jura Imperii Rom. in pactis cum Rege Poloniæ anno 1559. initis. Quod autem postea rursus auxilium idem Rex aliter ferre noluerit quam si se plane totos ipsi dederent, Livonibus imputari non potest. Quin imo in ipsa deditioe obligaverunt Sigismundum Augustum, ut promitteret, se omnem curam ac diligentiam ad placandos Cæsarem & Imperii Status adhibituram.

Cum itaque ex addictis rationibus clarum sit Livones habuisse jus alios quærendi dominos, apparet insimul, extinctum fuisse jus Imperii Romani in Livoniam.

Ex his ipsis fundamentis responderi quoque potest ad ea, quæ ut Polonis objicerentur, Johannem Sueciæ Regem mandasse, ex Oernhielmio annotavimus.

Ponamus jam, non eam adfuisse necessitatem, quæ Livonibus jus tribuere potuisset sub-

subtrahendi se Imperio Germanico, credere-
 mus nihilominus, jus hujus expirasse, quo-
 niam probari posset, abjecisse animum conser-
 vandi juris in Livoniam, adeoque eam dere-
 lictui habuisse.

Est autem rursus præmittenda verissi-
 ma Grotii sententia quam profert lib. 2.
 cap. 4. quod regna quoque acquiri pos-
 sint per usucapionem sive præscriptionem,
 id quod fit, sicut innuere cœpimus, propter
 derelictionem, non expressam, hæc enim huc
 non pertinet, nec de ea etiam ullum dubium
 est, sed tacitam, quando scilicet ex validis
 rationibus præsumi potest, alterum dereli-
 quisse. Nam si quis per longum tempus, in-
 tra quod si nihil aliud agere, protestationem
 saltem vel aliam verbalem declarationem in-
 terponere potuisset, nullam tamen de jure suo
 conservando significationem ediderit, ex na-
 turali utique præsumptione concludi potest,
 quod rem istam nolit amplius habere in nu-
 mero rerum suarum. *Non enim*, ut iterum

Grotii

Grotii verba adducamus, *patitur natura huma-
nae societatis, ut actibus animi sufficienter in-
dicatis nulla sit efficacia, ideo quod sufficienter
indicatum est, pro vero habetur adversus eum
qui indicavit.* Et certe ut regnum, quod quis
sciente ac tacente priores domino per diu-
turnum tempus possedit, possessoris maneat,
vel ideo justum erit, quia considerato bono
publico & tranquillitate generis humani, re-
gulæ istæ, alias in jure civili allegari in materia
præscriptionis solitæ, *ne dominia in incerto ma-
neant, & ut finis litibus imponatur, & habeant
secum æquitatem naturalem, ut bene videtur
sentire Avus Noster in Excerptis ex Actis Se-
natus ex Parnasso, cum quo concordat
Grotius.*

Ex Jure quoque Gentium voluntario sive
eo, quod distinguitur a jure naturæ, inductam
hanc legem, ut longi temporis possessio domi-
nium transferat, arbitratur idem Grotius in §. 9.
dicti capituli. Ac potest utique in finitibus exemplis
ostendi, gentes in ipsis super regnis contro-

Q

versis

versis ufucapione tanquam præcipuo fundamento innifas. Objici equidem potest, dari exempla in contrarium, quod nimirum gentes noluerint hunc titulum agnoscere pro valido. Verumenimvero, sicut in particulari aliqua societate civili, sive Republica, ideo non tollitur lex, si unus vel alter refragetur, ita quoque dici nequit, hoc vel illud, quod reliquarum gentium consensu approbatum est, non esse juris gentium, si una vel altera gens id nolit admittere. Præterea caute etiam Grotius jus gentium secundarium definivit, *jus quod gentium omnium aut multarum voluntate vim obligandi accepit*, addiditque, vix ullum jus reperiri extra jus naturale, quod ipsum quoque gentium dici solet, omnibus gentibus commune. Probat autem inde Grotius, ufucapionem regnorum, tanquam modum acquirendi domini, de jure gentium valere, quia credibile sit in id consensisse gentes, quod ad pacem communem quam maxime interesset. Sed sic quidem ratio Grotii in

in se bona erit; omne nimirum illud inter gentes observari debere, quod ad communem ipsarum tranquillitatem pertinet, adeoque usufrucationem quoque, qua, prouti indicatum, extinguuntur controversiæ de regnis regnorumque finibus, quæ alias forent immortales. De cætero tamen, cum ipsum jus naturæ injungat gentibus ut pacem quovis modo conservent, perperam videtur id quod ex hac regula concluditur, ad jus mera gentium voluntate introductum referri. Sane Avus Noster recte ad allegatum ex Grotio caput monuit, vitandos esse abusos, qui in ista loquendi consuetudine, qua aliquid & juris naturæ & juris gentium voluntarii dicitur, committi possunt. Id enim quod juris naturæ sit, non posse dici etiam juris gentium, nisi jus gentium aliquid addat, quod ex jure naturæ deduci non possit, e.g. possessionem longi temporis in respectu ad acquirendum dominium niti dictaminibus æquitatis naturalis, de re derelicta, de voluntate idoneis signis declarata, de

societate non perturbanda, esse autem juris gentium ratione definiti certo modo temporis, siue quid aliud accesserit, in definienda ratione possessionis perpetuæ, quod a voluntate gentium pendere intelligeretur. Observat itaque idem Commentator, Grotium, cum de jure gentium pronunciaret, non frustra, tam signate posuisse, *possessionem quæ memoriam excedit, non interruptam, nec provocatione ad arbitrum interpellatam, lege gentium ad transferendum dominium idoneam.* Quin etiam, cum juxta doctrinam Grotianam, ex ipso quoque jure naturæ, propter tempus memoriam excedens, quoniam infinitum est moraliter, derelictio præsumi possit, reliqua insuper a Grotio adducta usucapionis requisiti ex eodem jure derivari queant, non displicet nobis sententia Werlhoffii viri summe eruditi qui in *Vindicis Grotiani dogmatis de Præscriptione inter Gentes*, hanc suppeditat Grotium defendendi rationem, quod, cum plura quæ ex Jure Naturæ aliquatenus or-

tum

tum habent, ex humana voluntate & lege accipiant firmitatem quandam, five aduersus coniecturæ incerta, five aduersus exceptiones quasdam, quas alioqui ratio naturalis videtur suggerere, hæc talia non incommode ad jus quoque gentium referri possint. Fuisse etiam forte hanc Grotii mentem, innuit jam ante Werlhoffium Bœclerus, dum dicit, Grotium præscriptionem ad jus gentium voluntarium ita referre, ut ob præsumptionem æquitatis naturalis, ex jure naturæ reuera surgat, & ad id referatur; aperta autem & legis auctoritatem habente formula, juri gentium tribui intelligatur.

Consideremus nunc, an Imperium Germanicum dici possit dereliquisse Livoniam. Hic primo autumamus non esse simpliciter asserendum, quemadmodum id facere videtur Conringius, quasi Imperium Romanum jus suum etiam ideo dereliquisse dici queat, quia non contradixit statim eo tempore, quo Livonia secessionem fecit. Quam-

visenim Legibus civilibus privati obstringi possint, ut si jus suum conservare velint, in continenti contra actum ipsis perniciosum protestationem interponant, ista tamen jura, quemadmodum lippis & tonsoribus notum, Principes & gentes non obligant. Ex jure autem naturæ si res decidenda, possunt utique gravissimæ circumstantiæ supervenire, ob quas jus suum quis ad tempus dissimulare cogatur. Effectum proinde habebit contradictio etiam post aliquot annos facta, utpote cum talis dici non possit abjecisse animum retinendi juris sui. Requiritur enim ut silentium per quod jus alicujus amittitur, sit silentium, uti scientis, ita libere volentis. Adstipulatur celeberrimus Strauchius, qui tradit, rationem Status exigere posse, ut quis sciens dissimulet jacturam, ne majus malum sibi accumularet, & interim animum recuperandi nihilominus retineat. Evolve, si lubet, *Institutionum Juris publici*, quas conscribere cœpit, lib. 1. tit. 20. Quo in eodem loco; jure quoque Con-

ringium ideo taxat, quod docuerit, Imperium Civitatum melioris ordinis, *quemadmodum Conringius eas appellare amat, quæ salutis publicæ omnium causa, & non tantum in utilitatem dominantium, coierunt*, quando amissum fuerit, recuperari non posse, si id fieri nequeat absque civitatum illarum summo detrimento. Sane enim Conringii sententia ita generaliter admitti non potest.

De cætero quod eo tempore quo Livones bello Moscovico infestari cœperunt, noluerit Imperium Romanum se jure suo abdicare, inde patet quod cum Gothardus Kettlerus adhuc Ordinis Magister per Legatum auxilium petiisset a Ferdinando & Statibus Imperii Augustæ congregatis, promissa ipsi fuerit summa centum millium florenorum. Spretam quidem a Legato hanc summam tanquam nimis exiguam nonnulli referunt, sed addunt eum propterea graviter a Magistro Ordinis objurgatum. Et sunt etiam qui tradunt, Legato, cum subsidia efflagitaret, fuisse

fuisse responsum , jam ante undecim annos Imperium solutionem collectarum Imperialium remisisse Livoniæ , usque dum in meliorem statum perveniret , sperasse itaque Imperatorem & Ordines fore , ut Proceres Livoniæ talem sibi compararent potentiam , ne aliorum auxilio ipsis opus esset. Quod si itaque Livones non satis instructi fuerunt ad se defendendos , penes ipsos , non penes Imperium culpa fuit. Cui eo minus , habita istorum temporum ratione , negligentia vel defectus voluntatis , adeoque nec derelictio imputari debet , quoniam , etiamsi maxime voluisset , non potuisset tamen laboranti Livoniæ suppetias ferre : impendendæ enim tunc erant Imperii vires contra Turcam. Inspiciantur , præter Historicos , Recessus Imperii de annis 1557. 1559. 1566. 1576. & alii sequentium annorum. Legantur quoque apud Goldstum in *Politischen Reichs-Händlen* / part. 15. n. 5. & 6. horribiles literæ per quas annis 1564. & 1579. Romanorum Imperatoribus bellum de-

nun-

nunciavere Turcarum Imperatores. Potest itaque ex modo allegata ratione liberari Imperium a reprehensione Conringii, qui dicit obligatum illud fuisse ut Moscho arma opponeret.

Fuisse adhuc curæ cordique Imperio Livoniam anno 1576. docemur ex Recessu dicti anni Ratisbonæ habito. Decretum enim ibi fuit: amplissimam Legationem, cujus caput Imperii Princeps esset, de liberanda Livonia ad Moschum mittendam esse. Usque ad ista ergo tempora, si ex solis principiis de derelictione ratiocinandum fuisset, salvum in portu navigasset Jus Germaniæ. Nam si ad nostram usque ætatem res perducenda ac examinanda est, tunc utique existimamus, quod quamvis aliquandiu declaraverit animum retinendi juris sui Imperium Roman. tamen deinde eum abjecerit. Hodie enim præcipue dicere possumus, quod per immemorabile tempus nullam amplius significationem ediderit Germania, vel contra Suecos, (quibus defensione Livo-

R
niæ

niæ ab Imperatoribus olim fuerat commissa in bello Moscovico, vel contra Polonos, quod velit aliquid ab iis repetere, vel Livoniam provinciam Imperii manere. Unde enim Franc. Irenicus quem citavimus, probare possit, quod seculo decimo septimo nunquam non fuerit reclamatum occupationi Livonicæ, nobis equidem non liquet. Sane in pacificatione Olivenfi, in qua tamen ipsum Imperii caput Imperator Leopoldus, inter paciscentes erat, id non fuit factum. In divisione enim Livoniæ de qua inter Sueciæ & Poloniæ Reges conventum in Instrumento dictæ Pacis: Cæsar circa supremum Dominium Imperii, nihil reservavit, nulla tamen, ut dissimularet, necessitate coactus. Ac licet in istis tractatibus magis quatenus est Archidux Austriæ, quam tanquam Imperator contraxisse dici queat, tamen & domum suam non negligere, & juribus Imperii prospicere potuisset.

Status vero Imperii nihil etiam egerunt, unde constare posset, quod prætenso in Livoniam perdurare deberet.

Nec

Nec moramur rationes ex Limnæo pro-
 latas. Nam exempla ista pertinent ad seculum
 decimum sextum, & specialiter etiam, ea, quæ
 narrantur de proscriptione, quam Carolus V.
 Rigensibus fuit minitatus, contigerunt ante
 secessionem Livoniæ.

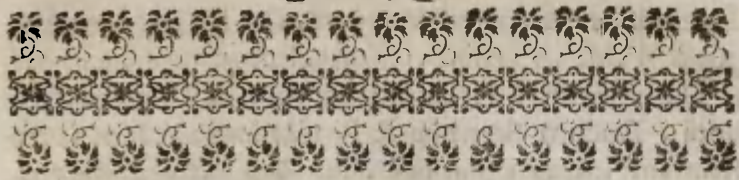
Non leve quoque argumentum est, Livo-
 niam non habendam amplius pro membro Im-
 perii, quod, cum sub initium hujus seculi Rex
 Poloniæ idemque Imperii Princeps bello eam
 lacefferet, nec mandaverit Imperium, ut arma
 deponeret, nec alias etiam tanquam contra
 eum, qui contempta Constitutione Pacis profanæ
 turbaret quietem terrarum Imperii, ullam in-
 dignationem ostenderit.

Unicus adhuc superest scrupulus, qui
 ratione Imperii Romani, circa materiam de-
 relictionis in genere objici solét. Nimirum
 in Capitulationibus Cæsareis singuli Impera-
 tores obligantur, ut ea, quæ Imperio de-
 cerpta sunt, recuperare annitantur. Jam au-
 tem, quamvis tempora & securitas Imperii sæ-

pe diu non ferant arma sumi ad repetenda
 ablata , Capitulatio tamen utpote publica
 Cæsaris & totius Imperii vox ultro interpel-
 lat pro Imperio , adeoque ad præscriptionem
 viam præcludit. Verum enimvero quamvis ver-
 bis Capitulationum suam vim non denegemus,
 tamen nullam habere efficaciam possunt, si
 consensus Imperii aliunde demonstrari queat,
 sic enim jure censebitur facta esse alienatio :
 Imperator autem ad ea recuperanda tan-
 tum tenetur, quæ injuste a possessori-
 bus detinentur.

F I N I S.

ACTA

*Quæ consultius visum fuit
hic subnectere, quam textui
Dissertationis interserere.*

NUM. I.

COMPOSITIO PASVVALICA

Inter Archiepiscopum Rigen-
sem, & Magistrum Ordinis Livonici

facta

*Per Commissarios Imperii Romano-
Germanici.*

OS Wenceslaus de Novo Castro, Se-
renissimi Domini Ferdinandi, Archi-
ducis Austriae, Camerarius; & Valen-
tinus Saurmann à Gelische, Serenissimi
atque Inviçtissimi Principis & Domini,
Ferdinandi, divina favente clementia

Romanorum, Ungariae, Bohemiae, &c. Regis &c. &

Laurentius Otto utriusque juris Doctor, ac Hennin-
 gus à Walde in Lofen , Illuſtriſſimorum Principum
 ac Dominorum , Domini Barnimi , & Domini Phi-
 lippi , Ducum Stetiniæ & Pomeraniæ , &c. a ſacri
 Romani Imperii Statibus , ad Regiam dignitatem
 Poloniæ , de motibus hiſce Livonicis componendis,
 commiſſariorum, Oratores notum facimus per præſen-
 tes literas, quorum intereſt, univerſis : Cum inter Illu-
 ſtriſſimum ac reverendiſſimum Wilelmum Archiepi-
 ſcopum Rigensem , Marchionem Brandenburgensem,
 Stetiniæ, Pomeraniæ, Caſſubiorū & Sclavorum Ducem,
 Burgravium Noribergensem ac Principem Rugiæ ; &
 Reverendum & magnificum Dominum Henricum de
 Galen, Magiſtrum ordinis Teutonici in Livonia, ac Or-
 dines & Status Livoniæ , exortæ nonnullis de rebus
 controverſiæ eſſent , atque Illuſtriſſimus & Reve-
 rendiſſimus Dominus Archiepiſcopus ab eis bello
 impetitus , reductusque in eorum poteſtatem eſſet :
 Regia dignitas Poloniæ , ut pro neceſſitudine ſangui-
 nis, quæ illi cum Illuſtritate ejus intercedit, atque
 pro officio protectionis, ad quam ei Archiepiſcopa-
 tus, Eccleſiæque Rigensis commendata eſt, illum ad
 priſtinum Statum aſſereret , & ſuas offenſiones, ſub-
 ditorumque ſuorum magni Ducatus Lituaniæ inju-
 rias , a Livonibus illatas, armis vindicaret, bellum
 adverſus eos parare cœpit. Cumque idem Illuſtris
 Dn. Albertus ſenior , Marchio Brandenburg. & Pruſ-
 ſiæ Dux, &c. ulciſcendæ fraternæ injuriæ cauſa age-
 ret, Sereniſ. & Illuſtriſ. Princeps & Dominus Fer-
 dinandus , Romanorum Rex, atque Romani ſacri
 Imperii Status interceſſerunt , per nosque cum Re-
 gia ejus dignitate diligenter egerunt , ut , ſepoſitis
 belli

belli consiliis ; rem ad conditiones pacis deduci
 permetteret. In quo Regia dignitas illius facile suam
 ad pacem Christianitatis conservandam propensio-
 nem & studium declaravit , simulque testata est,
 quantum apud se Serenissimi ac Invictissimi Princi-
 pis Domini Romanorum Regis, atque sacri Romani
 Imperii Statuum postulatio valuerit. Assensa quip-
 pe est , ut negotium compositionis susciperemus ,
 promittens , cum de restitutione Reverendissimi &
 Illustrissimi Domini Archiepiscopi integre constitu-
 tum per nos esset, passuram sese , ut legatos Status
 Livonici mitterent , qui de suis offensionibus, sub-
 ditorumque suorum injuriis sarcendis apud se age-
 rent. Itaque cum ex Livonia rediissemus, unaq; venis-
 sent legati Livonum, atque id, quod confectum per nos
 de Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Archiepi-
 scopi restitutione esset, apud Regiam dignitatem illius
 exposuissemus, tametsi quidem nihil studii aut operæ,
 quod quidem a nobis conferri eam ad rem potuit,
 prætermissemus , tamen cum non in omnibus, ad
 eam formulam, quæ tradita nobis a Regia dignitate
 illius fuerat, conditiones restitutionis redigi a nobis
 potuissent , Regia illius dignitas id, quod constitu-
 tum erat, habere ratum recusavit. Itaque pro in-
 juncto nobis à Sereniss. ac Invictiss. Principe Domi-
 no Romanorum Rege , & sacri Romani Imperii
 Statibus munere egimus rursus cum legatis Livo-
 nicis, ut in eo, in quo discessum a formula digni-
 tatis illius esset, pacis constituendæ gratia , nova
 pacta fierent. Quamobrem cum deputatis a digni-
 tate illius eam ad rem consiliariis, atque cum supra
 dictis Livonum legatis , plena mandata ad id

habentibus, quæ hic pro infertis habere volumus,

2. De Reverendis, & Illustris. Domini Archiepiscopi Rigensis restitutione ad eum modum conventum constitutumque est. Principio ita in pristinum omnium rerum Statum restituetur, ut integra illi constet & dignitas, & in ditione diœcesique sua jurisdicctio, superioritas, præ eminentia, dominium, possessio, Regalia: reddenturque illi urbes, oppida, arces, pagi, prædia, omnesque redditus, qui eorum fructibus atque emolumentis continentur, ut census & præstationes annuæ, vectigalia, portoria, tributa, quibuscunque nominibus pendendi solita, ad quæ quidem ita restitui debebit, ut illi integra sint omnia jura, quæ vel personam dignitatemque; vel ditionem ac res illius attingunt, ita ut ab eo, antequam in potestatem Reverendi Domini Magistri, & Statuum Livoniæ redigeretur, obtenta sunt.

3. Nominatim autem cautum est, ut illi reddatur dimidiata jurisdicctio civitatis Rigensis, quatenus in ejus possessione, antequam in potestatem illorum redigeretur, fuerat; neque in ejus possessione per R. & M. D. Magistrum atque Ordinem impediri debbit. Quodsi nonnunquam acciderit, ut quidquam controversiæ de ea ipsa jurisdicctione, Rev. & Illustr. Dn. Archiepiscopo in possessione ejus existente, exoriretur: jure ac judicio legitimo experiri debebunt, neque unquam alter ad alterum oppugnandum armis utetur.

4. Item restituentur illi ea, quæ ad res mobiles illius pertinent; In quo genere primum sunt,

quæ

quæ in ipsiusmet Archiepiscopatus atque Ecclesiæ Rigenfis jure fuerunt, ut omnes Ecclesiasticorum Episcopaliūque ornamentorum apparatus, ad quoscunque usus, & quibuscunque rebus institutus. Nominatim vero mitra, & baculus Archiepiscopalis, privilegia, diplomata, libri rationum privatarum, & actorum publicorum, & si quidquam eorum interierit, cautum est, ut restauretur ac reficiatur.

5. Reddi ei quoque debebunt, quæ ad munitiones arcium pertinentia ablata sunt, ut, omne armorum, armaturæque genus, bombardæ majores & minores, globi, pulveres, hastilia, ferramenta, lorica, & omnes bellici apparatus; Commeatum autem nomine centum lastæ filiginis. Denique & omnes res, quæ propriæ Rev. & Illustr. Archiepiscopi fuerunt, quæque ablatae sunt; omnes ex inventario, ita uti inter pares convenit, restituentur. Quæ autem deposita apud Rever. & Illustr. Dn. Archiepiscopum quoque fuerant, atque ab illis intercepta sunt, ea si comperiantur, integra reddentur.

6. De fructibus, quos post captivitatem Rev. & Illustr. Dn. Archiepiscopi, antequam bona Archiepiscopatus in sequestrum traderentur, perceperunt, ita convenit. Cum enim ex iis Illustr. Dn. Christophoro Duci Megapolensi magna pars ad se, familiamque sustentandam attributa fuisse diceretur: Magna etiam pars Rev. ac Illustr. Archiepiscopo ac in arces ipsas familiamque impensa, ita, ut si quid reliquum ex iis esset, propter incertitudinem difficilis eorum ratio ad restitutionem esset futura: eorum nomine quinquaginta lastæ filiginis dari debebunt. De reliqui autem temporis fructibus, inde

scilicet , cum prima sequestratio bonorum Archiepiscopatus facta est , cautum est , ut omnes restituantur, exceptis iis, qui Rev. & Illustr. Archiepiscopo, & Illustri Domino Christophoro Duci Megapolensi, eorumque familiæ ad sese sustentandum concessi sunt.

7. Cum autem Regia dignitas Poloniæ, & Illustris Dn. Albertus Marchio Brandeburgensis, & in Prussia Dux, non Rev. & Illustr. Dn. Archiepiscopi tantummodo, sed suis etiam causis bellum ab se susceptum præ se ferrent, existimaretque Rev. & Magnificus, Dn. Magister & Prælati, ac Ordines Livonici, nequaquam sibi integrum esse, ut Rev. & Illustr. Dn. Archiepisc. restituerent, nisi ante omnia eæ causæ consopitæ essent, atque sibi de pace cautum fieret, ut tum demum Rev. & Illustr. Dn. Dn. Archiepiscopo sua omnia restituerent; itaque constitutum est, ut sequestri ex communi utriusque partis consensu eligerentur; quibus Archiepiscopatus traderetur, ab illisque retineretur, quoad de iis causis ac motibus inter Regiam dignitatem Poloniæ, & Reverendum ac Magnificum Dominum Magistrum, Prælatos & Ordines Livoniæ compositum erit, iisdemque traderentur omnia redditus commoda, & quicquid in restitutionem veniet, ut ab illis integre omnes conserventur. Eos autem sequestros utrinque & Rev. ac Illustr. Dn. Archiepiscopus, & Reverendus ac Magn. Dn. Magister sibi elegerunt, Reverendissimos Dominos Curlandiæ & Tarbatensem Episcopos; Rev. & Illustr. quidem Dominus Archiepiscopus Curlandiæ Episcopum; Reverendus autem & Magnificus Dominus Magister Tarbatensem

tensem , cum ii ab initio statim tractationis pacis possessionem Archiepiscopatus obtinuerint , illisque jam essent omnes ejus redditus cogniti : itaque nunc quoque eosdem elegerunt & confirmarunt. Qui quidem tenebunt arces , villas , curias Archiepiscopatus , præter eas arces , quæ Illustr. Dn. Christophoro Duci Megapolensi , & Rev. & Illustr. Dn. Archiepiscopo datæ sunt , ut se ex earum redditibus sustentent , quas quidem illi , usque dum constituta pax erit , libere possidebunt. Idem quoque Domini sequestri tenebunt omnes alias res , quæ ad restitutionem pertinent , & quæ nominatim specificatæ sunt. Eisdem itaque sequestris , nos tanquam compositores , Sereniss. Principis Dn. Regis Romanorum nomine , ad utriusque Principis postulationem injunximus , hortatique eos sumus , ut pro obedientia , qua Sereniss. & Invictiss. Romanorum Regiæ Majestati tenentur , atque pro conservanda pace & tranquillitate communi , id muneris susciperent , præsentque fideliter , neque bona Archiepiscopatus non necessaria familia prægravarent : Præfecti quoque arcium ad Archiepiscopatum pertinentium , neque Reverendo ac Magn. Dn. Magistro , neque Prælati , aut Statibus Livoniæ , sed solis sequestris parere debebunt.

8. Cum autem de iis discordiarum causis , quæ inter Regiam dignitatem Poloniæ & Reverendum ac Mag. Dn. Magistrum , Prælatos Ordinesque Livoniæ intercesserunt , transactum erit , atque cum Regia dignitas Poloniæ & Illustris Dn. Albertus Marchio Brandeburgensis in Prussia Dux , firmam , indubiamque pacem cum illis fecerint , habuerintque

raturam

3 (11)

ratum hunc contractum: Confestim Rev. & Illustr. Dn. Archiepiscopum in pristinum statum restituent, caltra scilicet, villas, curias, atque omnia, quæ contractu hoc comprehensa sunt. Quicquid autem nominati Domini sequestri ad usus Archiepiscopatus e suo, ultra reditus ipsius, in necessarios usus impenderit, id, cum legitime docuerint, atque intulerint rationes, in ipsa restitutione ex redivibus ejusdem consequentur.

9. Subditos quoque Rev. & Illustr. Domini Archiepiscopi, quos per horum motuum tempus Reverendus & Mag. Dn. Magister, atque Status Livoniæ communi consensu & decreto ad fidem suam adegerunt, liberos solutosque facient, atque literis datis testabuntur, eos coactos in suam potestatem venisse, tum etiam renunciatio fidei, quam Rev. & Illustr. Dn. Archiepiscopo subditi ejus verbis atque scriptis fecerunt, irrita erit, atque ei pristini jurisjurandi sacramento obstricti tenebuntur. Ad novum tamen homagium faciendum cogendi non erunt, cum non sponte, sed inviti a Rev. & Illustr. Dn. Archiepiscopo desciverint, atque in Reverendi atque Mag. Dn. Magistri reliquorumque Livoniæ Statuum potestatem redacti essent.

10. Tametsi autem in iis sunt nonnulli, qui cum adhuc Rev. ac Illustr. Dn. Archiepiscopus dignitatem statumque suum obtineret, ad Rev. & Mag. Dn. Magistrum & Ordines ultro transferint, in quos gravius Rev. & Illustr. Dn. Archiepiscopus vindicandum esse putabat, tamen in gratiam Sereniss. & Invictiss. Dn. D. Romanorum Regis, Domini sui clementissimi, ac Regiæ dignitatis Poloniæ, quo
firmior

firmior pax instituat, iis quoq; una cum cæteris subditis suis, Capitulo, Nobilitate, civibus, qui compulsi id fecerunt, ignoscit, promittitque pro se & successoribus suis, nullam deinceps mentionem ejus rei se, successoresque suos facturos esse. Vicissim autem Rev. & Mag. Dn. Magister, & Ordines Livoniæ iis, qui Rev. & Illustr. Dn. Archiepiscopo sese adjunxerunt, aut ullo modo adfuerunt, omnem offensionem ex animo remittere debebunt. Et si qui ex subditis civibus Rigenfis servitoribusque Rev. & Illustr. Dn. Archiepiscopi in his motibus exules facti sunt, ii omnes ad bona immobilia restitui debent. Mobilia vero si quæ extabunt, illis reddentur. Reliqua vero a raptoribus vel detentoribus repetere legitima juris via poterunt.

II. Quod si etiam in vincula conjecti, aut pignoribus fidejussionibusque & aliis cautionibus obstructi sunt, eos liberos, securos, immunesque præstabunt, atque eis, pristinis bonoribus ac dignitati restitutis, liberam facient potestatem; sive in Livonia manendum, sive isthinc emigrandum putaverint, neque aliam de non nocendo cautionem, si ab ipsis postuletur, quam juratoriam præstare tenebuntur.

12. Debent item Illustr. Dominum Christophorum, Ducem Megapolensem, ad commendationem Sereniss. ac Invictiss. Principis & Domini D. Romanorum Regis, ac Regiæ dignitatis Poloniæ, Electorumque, Principum, & Statuum Sacri Imperii, atque eorundem honoris causa, Coadjutorem Archiepiscopatus, ac deinde Rev. & Illustr. Dn. Archiepiscopi cessione vel morte consecuta illum legitimum

num Archiepiscopum agnoscere , neque ullis ex-
cogitatis rationibus ea in re impedire.

13. Cum autem Rev. & Illustr. Dominus Ar-
chiepiscopus provectæ jam sit ætatis, liberum illi,
si volet, erit, Illustri Dn. Christophoro, Duci Mega-
polensi, dignitatem atque administrationem Archi-
episcopatus tradere, cum quo tandem de rediti-
bus & commodis ejus communi arbitrio transiget.
Quod si ea consuetudo est, ut subditi Archiepisco-
patus Rigensis, simul atque quis in Coadjutorem
cooptatur, ad ejus fidem per jusjurandum adigi
soleant; id quoque Illustri Dn. Christophoro Duci
Megapolensi, quandocunque Rev. & Illustr. Dn.
Archiepiscopo videbitur, præstituri sunt: sin vero
ea consuetudo non sit, sed tum demum id usitatum
fit, posteaquam is, qui cooptatus in Coadjutorem
est, plenam Archiepiscopi dignitatem consequatur,
ne ii quidem id facere tenebuntur, antequam vel
per cessionem Rev. ac Illustr. Dn. Archiepiscopi, vel
ipsius morte integram dignitatem adeptus erit.

14. Debet autem Illustr. Dn. Christophorus,
Dux Megapolensis, sufficienter ordinibus Livoniæ
cavere, ut integra conservet jura, statuta, ac privile-
gia, illis a Catholica Cæsarea, & Sacra atque In-
vidiosissima Regia Romanorum Majest. confirmata,
exceptis decretis recessus Volmariensis, atque ea
parte, qua jus Archiepiscopatus & Ecclesiæ Ri-
gensis convellunt, ad quæ rescindenda, ubi illi vi-
debitur, agere, experiri que legitimo jure poterit.
Cavere item illis debet, ne Archiepiscopatum in
secularem, atque hæreditarium statum redigat, ne
ullum inde detrimentum Sacrum Romanum Im-
perium

perium suscipiat. Ad eundemque modum, ut bene sese erga Rev. atque Mag. Dn. Magistrum, Prælatos atque Ordines Livoniæ gerat, vicissimque illi erga eum, & mutua pax & concordia perpetuo conservari possit. Cum autem Illustr. Dn. Christophorus, Dux Megapolensis, nondum ætatis maturitatem consecutus sit, si ei Rev. & Illustr. Dn. Archiepiscopus dignitatem Archiepiscopatus concedendam putaverit, debet ipsemet Rev. & Illustr. Dn. Archiepiscopus eligere duos ex Ordine spiritualium, & duos ex equestri ejusdem Archiepiscopatus, qui Archiepiscopatum administrabunt, quoad legitimam ætatem attigerit, non diutius. Quemadmodum id & Illustr. Dn. Christophorus, Dux Megapolensis, & nomine illius etiam Rev. ac Illustr. Dn. Archiepiscopus pollicitus fuerat: atque ut id præsentis Recessui infereretur, assensus est.

15. Quicquid autem civitas Rigensis Capitulo, Ecclesiæque Rigensi ademerit, id restitui illi debet, & si quid controversiarum eis intercedat, de iis ordinario judicio experientur. Debebunt etiam Rev. & Mag. Dn. Magister, & Rev. & Illustr. Dn. Archiepiscopus & Prælati, Ordines, Nobilitas, Civitatesque Livoniæ, quæcunque odia aut inimicitia hoc bello inter eos intercesserunt, sibi mutuo condonare, atque oblivisci in posterum, ut certa firmaque illis perpetua pax constare possit.

16. Quam quidem restitutionis, Rev. & Illustr. Domini Archiepiscopi transactionem Regia dignitas Poloniæ, atque idem Illustr. Dn. Albertus Margio Brandeburgensis, in Prussia Dux, literis suis

patentibus comprobare , ratificareque debebunt ;
 quod ipsum Rev. ac Illustr. Dn. Archiepiscopus
 quoque facere debebit. In quorum fidem & testi-
 monium manibus nostris præsenribus subscripsimus,
 & sigilla nostra apposuimus. Datum Pasvval ex ca-
 stris Regiis, die 5. Septemb. Anno 1557.

N u m. II.

CONVENTIO VILNENSIS

DE TRADENDA

SIGISMUNDO AUGUSTO,

REGI POLONIÆ

LIVONIA.

Sigismundus Augustus, Dei gratia, Rex Poloniæ,
 Magnus Dux Lithuanïæ, &c. Significamus præ-
 sentibus literis nostris, universis & singulis, quorum
 interest: Cum terra Livoniæ nobis, ex parte magni
 Ducatus nostri Lithuanïæ, & vicinitate, & multis,
 partim antiquis, partim novis pactis & foederibus
 devincta & consociata, jam ab aliquot annis imma-
 nissimi hostis Moschi crudelibus armis, incendiis &
 vastationibus propemodum funditus eversa ac de-
 solata esset, ita ut extrema quæque illi imminerent,
 nec quicquam certius esset, quam quod ad primam
 quamque incursionem illius præpotentis hostis, il-
 lud quod reliquum, tam in Diocesi Rigensi, quam
 in terris Magistri Ordinis Teutonici fuerat, simili-
 bus

bus cladibus excinderetur, & in durissimam servitutem hostilem veniret. Quemadmodum jam magna pars, propter multarum Civitatum, arcium, propugnaculorum amissionem venerat, & ob maximam in omnes partes depopulationem, vastitatemque ferro atque igni in ea allatam, & propter quotidianas incurssiones, magnumque hostis ad ejus reliquias occupandas apparatus, ad eam angustiam & difficultatem ordines illius redacti essent, ut nequaquam opibus, viribusque propriis statum suum defendere, atque se a servitute & crudelitate hostili tueri ac vindicare possent. Ideo Illustrissimus & Magnificus Dominus Gothardus, Equestris Ordinis Teutonici in Livonia Magister, Nobilitas, Civitates, Statusque & Ordines illius universi, dum & omnia domestica consilia sua convulsa, & se ab aliorum præsiidiis, præsertim Sacræ Cæsareæ Majestatis, & Statuum Romani Imperii destitutos animadverterent, a vicino etiam Rege Sueciæ terra marique peterentur; tam suo, quam civitatum aliorumque Ordinum Livoniæ, ad dictum Magistrum spectantium, nomine, crebris internunciis & literis præsentem calamitatem & gravissimum periculum nobis exposuissent, multisque precibus opem & auxilium nostrum implorassent.

Nos & commiseratione afflictissimæ Provinciæ, & amore totius Reipubl. adducti, & ne barbarus hostis latius pro sua libidine in populo grassaretur, dedimus negotium Illustrissimo Principi, Domino Nicolao Ratzivil, Duci in Olike & Nischevitz, Palatino Vilnensi, &c. ut iterum in Livoniam properaret, & primo quoque Rigam peteret, ibique tam cum ipso

Magistro, quam cum illius ordinibus ac civitatibus, de memoratæ Provinciæ defensionis ratione tractaret. Cumque in illis tractatibus ab omnibus perspiceretur, nisi communibus viribus tam Polonorum, quam Lithuanorum defensio suscipiatur, non posse potentiam hostilem reprimi: Polonorum vero auxilia, nisi deditio quoque ad regnum Poloniæ, non solum magnum Ducatum Lithuaniam fiat, nequaquam adduci posse: Tandem ad hunc extremum casum, ita ut fit in rebus desperatis, & præsentis periculo expositis, deventum est, ut de facienda deditioe statuerent, eoque nomine communis profectio, tam ab ipso Principe prænominato, quam ab ordinum ac civitatum nunciis, ad nos susciperetur.

Sed quia prædicto Principe, aliorumque Ordinum ac Civitatum nunciis ad nos Vilnam venientibus, & subjectionem certis conditionibus nobis, Regno Poloniæ, Magno Ducatui Lithuaniam, Russiæ Prussiam, Massoviæ, Samogitiæque, cæterisque ditionibus nostris profitentibus, Senatus Poloniæ copiam tunc non habebamus, sine quo subiectio ipsa, ex parte regni, rite atque commode peragi non possit, necessario hujus rei tractationem in nostram in Poloniam profectioem, ex parte regni rejicere nos oportuit. Ne vero interea, dum hæc ad Senatores & Ordines regni nostri perferuntur, atque ibi ab eisdem ordinibus approbantur, multis modis afflictæ Livonia, vel in spe dubia, vel in ancipiti statu rerum suarum, vel etiam ope destituta, & extremæ depopulationi hostili exposita relinquatur; indeque mutata voluntate, vel servitutem tyrannicam, vel alias quantumvis iniquas condiciones subire cogatur,

gatur , sed ut & illi de indubitata ope & præsidio nostro , & nos vicissim de constanti fide & voluntate eorum certi simus :

Ita tandem post varios multosque tractatus hoc tempore inter nos & prædictum principem , aliorumque ordinum ac civitatum nuncios , conventum est , ut ipsa Livonia ex nunc nobis , ut Regi Poloniæ , Magno Duci Lithuaniae , Russiæ , Prussiae , Massoviæ , Samogitiæ Domino ac hæredi , subjecta sit & maneat , dum certi aliquid de approbatione procedurum Regni retulerimus .

Quandoquidem vero hoc negotium ad Regni conventum proxime in Massovia futurum , & ad Status & Ordines regni rejecimus , in eo quidem conventu sancte promissimus , & autoritate harum literarum promittimus , ut a Senatoribus cæterisque Ordinibus Regni nostri in Polonia , professa subjectio tam Principis prædicti , quam subjectorum suorum , in commune seu conjunctim cum Regno , Ducatu Lithuaniae , & cæteris dominiis recipiatur & approbetur , juxta tractatus hic nobiscum initos , utque interea Livonia a nobis totis viribus Regni , Magni Ducatus Lithuaniae cum omnibus adjunctis ditionibus nostris , tam adversus Moschos , quam adversus omnes alios hostile aliquid illi molientes defendatur & propugnetur , & civitates arcesque amissæ armis repetantur . Si vero præter spem nostram , Status Regni nostri in subjectionem istam consentire , & ita Livoniam , conjunctis viribus , prout conditiones prænominatæ ferant , defendere nolent ; Livonia vero a solis proceribus Lithuaniae ad modum præscriptum defensa fuerit , ex tunc , prout

ex

ex nunc, Magno huic Lithuaniae Ducatui incorporata, illique unita esse censeatur.

*Conditiones
subjectionis.*

I.

*Ne mutatio
Domini Livo-
niae damno sit
apud Caesarem
& Imperium.*

Cum autem in conditionibus subjectionis illud inter caetera contineatur, quod tam praedictus Princeps, quam subditi & civitates sibi a nobis caveri postularint, ne deditio & subiectio illa, quam nobis, ut Regi Poloniae, Magno Ducatui Lithuaniae, aliarumque ditionum nostrarum, extremis casibus & periculis adducti obtulerunt, apud Caesarem Majestatem aliosque Imperii Ordines Germaniae, illis damno & fraudi sit; bona fide spondemus & recipimus, Nos interea donec cum Senatoribus quoque Regni de Livonia in fidem & subjectionem recipienda acturi sumus, omnem curam & diligentiam adhibi-
turos, ut vel per internuncios, vel per literas nostras, Caesareae Majestatis aliorumque Imperii Ordinum, imprimis vero Magistri ordinis Teutonici per Germaniam animi ac voluntates ad probandam hujus facti necessitatem inducantur & flectantur. Quod si id plane confici non poterit, huc tamen totis viribus incumbemus, ne vel Princeps, vel subditi, ullum detrimentum, tam in honore & fama, quam in bonis & fortunis, ex hac necessaria deditioe patiantur, nec ullam Imperii proscriptio-
nem, aliave gravamina hoc nomine incurrant, vel si incurrerint, nos tamen providebimus, ne hoc cuiquam publice vel privatim fraudi sit.

II.

*Religio Conf.
August. libe-
74.*

Dedimus praeterea fidem, sicut & praesentibus literis sancte damus, recipimus atque promittimus, nos tam Principi ipsi, quam Civitatibus aliis, vel subditis suis, cujuscunque Ordinis vel Status fuerint, liberum usum religionis, cultusque Divini, & re-
cepto.

ceptorum rituum, secundum Augustanam Confessionem, in suis Ecclesiis, totiusque rei Ecclesiasticæ integram administrationem, sicut eam hæctenus habuerunt, libere permisisimus, nec in ea ullam mutationem facturos, neque ut ab aliis fiat, permissuros.

Omnia etiam eorum jura, beneficia, privilegia, secularia & ecclesiastica, præsertim nobilem, tam simultaneæ investituræ jus, quam & libertatem gratiæ in successione hæreditaria ad utrumque sexum, superioritates, præminentias, dignitates, possessiones, libertates, transactiones & plebisçita, immunitatesve confirmaturos esse; denique & jurisdictionem totalem, juxta leges & consuetudines moresque antiquos.

Cum provocatione tamen eorum, qui tam ex nobilibus, quam civitatibus immediate imperio nostro, vigore præsentis cum ejus Illustritate transactionis adjiciuntur, ad vicegerentem nostrum per Livoniam, vel Senatum, Senatores, Judices nostros, per nos in civitate Rigensi constituendos, eligendos communibus Equestris Ordinis, hoc est, tam ipsorum membrorum Teutonici Ordinis, quam nobilitatis Livonicæ suffragiis; idque non ex aliis quam indigenis & bene possessionatis illius provinciæ incolis, nempe ex nobilibus Vasallis & Civitatum Senatoribus, membrorum etiam Ordinis, qui mutato statu, totos se huic Provinciæ dederint: ita tamen, ut eisdem subditis nostris Equestris & civilis conditionis indifferens sit appellatio, prout cuique appellanti provocare visum fuerit. Nempe immediate ad Nos, vel mediate ad vices gerentem, vel ad

III.
*Privilegia
Nobilium.*

IV.
Jurisdictionis.

V.
Appellatio.

Senatum nostrum præfatum. Illi vero, qui dicti Principis jurisdictioni subjecti & ratione dominiorum ejus subditi erunt & manebunt, ad suum tantum principem provocabunt. In causis tamen gravibus & maximi momenti, licebit Equestri Ordini a Principe suo ad conventum provincialem terrarum Livoniæ juxta veterem consuetudinem provocare.

*VI.
Magistratus
Germanicus.*

Præterea recepimus, prout præsentibus recipimus, subditos provinciæ illius penes Magistratum suum Germanicum relicturos esse, &c. Proinde officia, præfecturas, præfidiatus, judicatus, burgraviatus, & id genus, non aliis quam nationis ac linguæ Germanicæ, ac adeo indigenis collaturos esse, quemadmodum in terris Prussiæ conferre soliti sumus.

Et quicquid publice vel privatim universis & singulis de jure & æquitate competere videtur vel videbitur, nostris literis & diplomatibus confirmaturos, nec ullam in prædictis diminutionem, sed potius pro Regia nostra gratia & beneficentia augmentum & accessionem facturos, quemadmodum ex nunc re ipsa, vigore præsentium diplomatum, confirmamus, approbamus, augemus, ratificamus, attestamur & comprobamus, confirmareque & comprobare quibusvis hominibus privatim & publice, nunc & in posterum, quocunque tempore benigne super ea re compellati fuerimus, debemus, ac ad eundem modum in reliquis civitatibus Livoniæ, Imperio nostro subjectis, officialès nostros constituemus: durante tamen tumultu bellico, reliquas arces hosti vicinas & periculo expositas indifferenter per cujusvis nationis & linguæ officialès administrabimus,

mus ; quorum nobis virtus , fides , integritasque fuerit spectata ; ita tamen , ut nihil attentent , faciant , jubeant atque mandent , quam quæ pro defensione civitatum ac arcium facere videbuntur . nisi forte in nostrum & Reipubl. damnum vergere quid isti animadverterint , tum ad nos ea de re referant , & pro virili satagant , ne quid detrimenti ad nos & Rempubl. redundet . Jus autem , justitiam & potestatem gladii exercent tam in Cives , quam Nobiles , Magistratus civitatum atque arcium præfecti , sepositis armis , & optata pace recuperata ; non aliis quam indigenis natione & lingua Germanis præfecturas in tota Provincia concedemus .

Porro Illustri Domino Magistro Livoniæ , cum ad Equestri Ordinis consilium & nostram approbationem statum mutaverit , ut per conjunctionem affinitatis & Principum amicitia suffultus , contra hujus Provinciæ hostes eo solidior firmiorque compareat , Ducalem titulum , ad instar Illustris Domini Ducis in Prussia , cum omni dignitate , insignibus & privilegiis Ducalibus tribuamus , ita ut Vasallus noster , feudatariusque Princeps sit , quemadmodum ex nunc Illustritatem ejus pro Vasallo nostro Principe , suscepimus , habebimus atque habemus .

VII.
Magister Dux
creatur.

Ac quo vicissim Illustritas ejus certa sit , quam primum voluntatem Regni nostri Senatorum exploraverimus , aut illi cum Senatu nostri Magni Ducatus Lithuaniae super ea re convenerint , quotam Livoniæ partem a nobis & successoribus nostris in feudum habere , tenereque debeat Illustritas sua cum posteris suis ex linea masculina descendentibus ,

bus; has arces subseqentes , districtus atque præfidiatus cum jure, suæ Illustritati concessimus in feudum atque concedimus, (non obstante, licet ipsa infeudatio, tituli que insignium & honorum solennis attributio nunc concedi nequeat ; quæ omnia ad nostrum ex Polonia reditum differenda esse duximus,) possessionem illorum omnium Illustritati suæ assignavimus, contulimus, atque conferimus, primum totum illum tractum Curlandiæ & Samogitiæ, incipiendo a falso mari sursum, sequendo fluvium Hilgæ, ascendendo ad antiquos limites, per Ratzivilum inceptos & dispositos inter Samogitiam, Lithuaniam & Russiam; Et Russiam ab una & Livoniam ab altera partibus, versus dictum Polocen ad Dunam fluvium, descendente vero Duna usque in mare salsum; adeo, ut quicquid in istis terminis cis Dunam versus Lithuaniam continetur, & ad ordinem Livoniæ spectabat, nunc & in perpetuum apud Illustritatem suam & ejus hæredes masculos permaneat, Curias videlicet, bona & nobilitatem, quæ ad arcem Duneburgensem, ex hac parte fluminis Dunæ versus Lithuaniam spectarunt. Arcem Selburgam cum toto districtu. Curias item, Nobilitatem, & omne id, quod videlicet ex hac parte ad arcem Ascherat spectavit: arcem Bausko, Neugnet, cum iis quæ ad arcem Kircholm pertinebant; arces Mitthavv, Tuckum, Neuburgk, Doblen, Kandovv, Alsvvangel, Schründen, Eravvenburk, Zabel, tum & illas arces quæ nobis oppignoratæ sunt, Goldingen, Hasenpoth, Durben, Windavv, in summa octuaginta millium. Arcem vero Grobin in quinquaginta millibus Illustrissimo Principi Domino

Domino Alberto , Marchioni Brandenburgensi , in Prussia Duci, itidem oppignoratam, & illas quidem summas Illustritati ejus remittimus. Arcem vero Grobin ære nostro apud ipsum Illustrissimum Dominum in Prussia Ducem eliberabimus, ac dabimus operam, ut ab ipsa oppignoratione primo quoque tempore eliberetur, atque in possessione Illustritati suæ tradatur. Ad eundem modum & arcem Bausko ex possessione & usufructu Reverendissimi & Illustrissimi Principis, Domini Archiepiscopi Rigenensis eliberabimus, & ut ejus possessio ad Festum Paschæ Illustritati ejus tradatur, curaturi sumus. Ex altera vero parte Dunæ solam arcem Dunemundam Illustritati ejus ad tempora vitæ concedimus.

Pro nobis vero, & Serenissimis Successoribus nostris, ratione susceptæ defensionis, & aditorum, ac etiam nunc adeundorum multorum periculorum & certaminum, quæ nobis pro Livonia propemodum jam desperatis rebus sumpsimus, totum tractum & omnem reliquam Provinciam ultra Dunam, vigore præsentis contractus cum Illustritate ejus initi reservamus.

Primum & ante omnia, arcem & civitatem Rigensem, cum omni quod in ea antiquitus obtinuit jure, dominio & proprietate, meroque & mixto Imperio, apud Imperatores Romanos obtento, de quo nobis Illustritas ejus condescendit, illudque nobis resignavit, prout præsentibus resignat, cedit & condescendit, & ab homagio quo civitas illa Rigenensis Illustritati suæ tenebatur, absolvit, absolvereque & renunciare coram legato nostro in civitatem Rigensem per nos ablegando publice, tum & paten-

*Trans-Duna-
na Provincia
Regis Poloniæ
eris.*

Riga.

tibus literis suis, etiamſi civitas ei rei adverſari velit, aut quo modo reclamet, & ab ipſo homagio liberos facere: nec non omnia diplomata, ab Imperatoribus Romanis ſuper ea re obtenta, nobis tradere tenebitur, eamque ſicut & reliqua omnia, quæ ſequuntur, poteſtati, mereque & mixto dominio noſtro permittere, ſicut jam ex nunc harum literarum vigore permiſit, ac permittit, tanquam ſcilicet eam civitatem, cujus ſalute & conſervatione ſalus & conſervatio reliquæ provinciæ nititur: ex amiſſione vero extremum illi provinciæ excidium, vicinis autem dominiis noſtris præſens, certiffimum & indubitatum periculum impendat. In ea tamen civitate Rigenſi & arce, non peregrinum aliquem alienigenam & adventitium ad gerendum magiſtratum & alia officia præficiemus, ſed ex indigenis Gemanicæ Livonicæque linguæ & nationis. Et alterum quidem officialem arcis, qui rei militari & præſidiis noſtris; alterum vero, qui rebus urbanis Burgravius præſit, ex Senatorio civitatis illius ordine, per illos deligendo, per nos autem confirmando, ad exemplum civitatis Gedanenſis, conſtituemus, qui tamen nobis Regi Poloniae, Magno Ducatui Liihuaniae ſpeciali jurejurando obſtricti ſint.

Sequentes vero civitates & arces, præſidiatuſ, præfecturæ, tractuſ pro nobis ceſſerunt, tam videlicet illæ, quæ adhuc in poteſtate Ordinis permanſerunt, ut ſunt arces Kircholmia, Aſcherad, Duneburg ad ripas Dunæ ſitæ, Roſiten, Lutzen, Trikatén, Ermis, Helmet, Karkus, Weiſenſten, cum tota Jervia, arx & civitas nova Parnovia, Sahra, Rugia, Burtneck, & arx & civitas Wolmaria, Wendena, Wolfard, Arries, Sege-
vvalt,

vvalt, Schvvien, Lurgeburg, Nithovv, Lemborch, Soderpeus, Neumole. Dein & illæ, quæ jam in potestatem hostis pervenerunt & armis nostris recuperandæ sunt, videlicet Ducatus Estoniæ, Episcopatus Derbatensis, quantum in eo sua Illustritas interesse habet, cum omnibus illarum nobilibus, vasallis, curiis, fundis & universis bonis ad eas spectantibus, de quibus omnibus, certis personis, quæ adhuc ex ordine Teutonico restant, nec non consiliariis & aliis honestis viris de Republ. Livoniensi bene meritis, pro judicio & arbitrio nostro, servato delectu, adhibitaque in personis proportione Geometrica, concedemus providebimusque. Munitionibus tamen interim omnibus in nostra & successorum nostrorum potestate reservatis.

De persona tamen Illustrissimi Domini Magistri secus statuimus, tanquam de ea, quæ in nos singulari fide & observantia semper propendit, præ cæterisque Regni nostri se observantissimam præbuit. Ideo parem gratiam & benevolentiam nostram illi referre volentes, dignum existimavimus, cui Locumtenentiæ titulum ac prærogativam in arce & civitate Rigensi concederemus, prout præsentibus concedimus, ut in ea resideat, jus & justitiam cum aliis officialibus nostris administret, quam ad rem certum stipendium annuum illi suo tempore concedemus assignabimusque.

Præterea inter cætera & hoc inter nos & Illustritatem suam convenit, ut permutatione Episcopatus Curoniensis, pro Soneburga arce, & curiis Leal & Hatzel Illustrissimus Holsatiæ Dux Magnus contentetur, quam ad rem nostram illi recipimus operam,

*Locumtenens
Archiepiscopus
Rigensis.*

*Episcopatus
Curoniæ.*

operam, ut cum reliqua Curonia, Episcopatu quoque Curoniensi Illustritas ejus potiatur.

Neve etiam limitum indiscussorū cum vicinis Illust. ejus controversiam aut difficultatem habeat, pro Regia nostra auctoritate curabimus, ut primo quoque tempore fines ad præscriptum pactorum Potzuolensium & posteriorum Vilnensium regantur, & certi constituantur in tota illa vicinia limites. Interea vero neutra pars alteri damnum inferat, aut litem & difficultatem moveat.

Medietas Dunæ fluvii.

Cumque tractus Dunæ sursum atque deorsum limites inter nos & Illustritatem ejus constituat, æquitatis ratio postulat, ut medietate fluvii in piscando & aliis commoditatibus ejus Illustritas perpetuo gaudeat, quæque insulæ, sive mediamnes alteri partes viciniore sunt, apud eandem partem manent.

Immunitas a bello.

Et cum hoc sexennali bello, suæ Illustritatis, quam etiam nobilitatis Curoniensis, præcipue vero eorum districtuum, qui penes nos manebunt, vires exhaustæ sint, relaxatam Illustritatem suam & nobilitatem ab oneribus hujus belli, aut saltem ut hoc præstent aut nitantur, quæ commode pro modulo suo possunt, volumus. Alio autem tempore eadem sic ratio, quæ Illustritatis Domini Ducis Prussiæ.

Debita.

Neve etiam a Gedanensibus & Rigensibus ob æs alienum contractum sua Illustritas molestetur, Regia nostra intercessione studebimus, ut aut in gratiam nostram sua Illustritas pecunia liberetur, aut non prius, quam commode solvi possit, repetatur. Quemadmodum & Wendensibus, Wolma-

rien-

riensibus, Pernoviensibus, ex mera nostra gratia & beneficentia Regia, in solvendis eorum debitis aliquid opis per subministracionem rei frumentariæ & alterius generis commeatus adferemus.

Monetæ etiam cudendæ facultatem Illustri Domino Magistro concedimus, ad pondus & valorem Lithuanicæ, & ut ejus promiscuus & indifferens usus sit, tam in Lithuania quam in Livonia. Volumus attamen, ut ex una parte nostra effigies vel insignia Regni & Magni Ducatus Lithuanicæ, in altera Illustritatis ejus exprimantur.

Monetæ,

Si quid porro Illustritati suæ vendendum, impignorandum, permutandumve fuerit, super hoc Illustritati ejus libertatem facultatemque concedimus: ita tamen, ut ad nos & Serenissimos successores nostros de eo primo loco referatur, nobisque optio detur, si talem oppignorationem ipsi acceptare voluerimus: sin minus, tum Illustritati ejus liceat, cui volet.

*Oppignorationis
præsecutura-
tum,*

Dabimus etiam operam, quando Ducatus Esthoniæ cum civitate Revaliensi, vel transactione aliqua justa, & nomini nostro honorifica, vel per belli rationes recuperatur, ut Illustritati suæ æqua portio, vel in bonis, vel pecunia concedatur; sumptibus belli, si hoc nomine contra Serenissimum Sueciæ Regem infumendi erunt, ante omnia nobis refusus.

REVALIA,

Tormenta item bellica, quæ nobis ad præsens in cessione arcium & civitatum relinquuntur, bello confecto, pro ratione quantitatis qualitatiseve a nobis restituantur.

Judæis vero nulla per totam Livoniam commercia, vectigalia, teloniave ullo unquam tempore concedemus.

Curabimus etiam, ut interea temporis, dum a Magno Ducatu nostro Lithuaniae absumus, & negotium subjectionis in Polonia ex parte Regni tractamus, Livonia necessariis copiis militaribus, tam ad praesidia castrorum & civitatum, quae id a nobis postulaverint, quibusve id necesse fuerit, quam ad arcendam subitaneam incursionem hostilem, in futurum eventum instruatur & firmetur.

*Juramenta
mutua.*

Haec omnia & singula nos praedicto Principi aliorumque ordinum ac civitatum nunciis sacrosancte & religiose servaturos, nos jurejurando spondimus. Ipse autem Princeps pro se & suis subditis, caeterorumque ordinum, utpote universae nobilitatis & civitatum nuncii, vicissim fidem suam sacrosancte praestito solenni jurejurando obstringerunt, sicut & praesentibus obstringunt, quod ab hoc tempore & in posterum, in ea fide, voluntate & obsequentia, quam nobis semel detulerunt, constanter permansuri & firmiter perseveraturi sint, tanquam fidelem vasallum & subditos decet imperio & potestati nostrae subiectos. Nos vero pari ratione Principem ipsum benevolentia & favoribus; subditos vero illius & nostros clementia, & benignitate nostra Regia prosecuturos, ornatos & aucturos, nos recipimus & praesentibus interventu juris jurandi nostri Regii recipimus harum testimonio litterarum, quibus in fidem sigillum nostrum praesentibus est subappensum. Datum Vilnae xxviii. Mensis Novembris, Anno Domini M. D. Lxi, Regni vero nostri XXXII.

NOBILITATIS
L I V O N I Æ
PRIVILEGIA.

Sigismundus Augustus, Dei Gratia, Rex Po-
loniæ, Magnus Dux Lithuanæ, Russiæ,
Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæque, &c.
Dominus & Hæres; Notum facimus per præ-
sentes literas, quorum interest, aut in posterum
quoquo modo intererit, universis; Cum Livonia
provincia gravi ac diuturno Moschico bello, mul-
tisque cladibus afflicta, vastata, atque magna ex
parte in potestatem hostium redacta esset; cumque
& propter multarum civitatum, arciumque & pro-
pugnaculorum amissionem, & ob maximam in
omnes partes depopulationem vastitatemque, ferro
atque igni in ea allatam, & propter quotidianas
incurSIONES, magnumque hostis ad ejus reliquias
occupandas apparatus, ad eam angustiam ac diffi-
cultatem ordines illius redacti essent, ut nequa-
quam opibus viribusque propriis statum suum de-
fendere, atque se a servitute crudelitateque hostili
tueri ac vindicare possent;

Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus Guil-
helmus, Archiepiscopus Rigenfis, Marchio Bran-
denburgensis, Stetiniæ, Pomeraniæ, Cassubiorum
& Vandalorum Dux, Rugiæ Princeps, Burgravius
Norinbergensis, ac Illustrissimus Dominus Gothar-
dus Ketserus, equestris ordinis Teutonici in Livonia

Magister, Statusque & Ordines Livoniarum universi, & Civitatum nuncii, dum & omnia domestica præfidia sua convulsa, & se ab aliorum præfidiis destitutos animadverterent, magnam autem spem in nostro ditionum nostrarum auxilio deponerent, matura deliberatione habita, publicoque & concordi omnium consensu, se provinciamque suam in fidem & potestatem nostram tradiderunt, ac in perpetuum ditionibus dominiisque nostris, ad instar terrarum Prussiæ adjunxerunt & incorporarunt,

Itaque nos & foederibus & vicinitate conjunctæ nobis provinciæ periculo, clade, vastitate, servitute permoti, & pro Christiani Principis officio pertinere ad fidem nostram intelligentes, ut homines provinciamque Christiani nominis a cæde, populatione, servitute barbari ac crudelis hostis prohibeamus, eosdem in fidem & ditionem nostram accepimus. Qua quidem fide ac necessitate, in jure, libertate, fortunis, omnibusque commodis cæterorum subditorum ac dominiorum nostrorum conservandis & tuendis obstrictos esse nos devincimus & obstringimus.

Cum autem inter reliquos status ejusdem provinciæ Livoniæ, qui ad profitendam & recognoscendam subjectionem suam apud nos comparuerunt, universus equestris ordo totius illius provinciæ, uempe ipsa Nobilitas, indigenæ tam ultra citraque Dunam habitantes, per certos nuncios, & plenipotentibus suos, videlicet nobiles, Rempertum Gilzium Juris Doctorem, Gregorium Francken, Fabianum à Borch, Henricum & Johannem de Medhem, cum sufficienti plenipotentia suæ mandato,

sigillis

figillis multorum nobilium ex tota provincia Livonia consignato, apud nos comparuissent, nosque suo ac totius nobilitatis Livonicæ nomine, de confirmatione jurium, libertatum, privilegiorum & immunitatum suarum humiliter atque suppliciter compellissent; Obtulerunt nobis in scriptis certa capita seu articulos, quos a nobis, in omnibus eorum punctis, clausulis & conditionibus confirmari, approbari & ratificari debita cum instantia supplicaverunt; Quorum quidem capitum seu articulorum tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis:

Primum & ante omnia Sacræ & Serenissimæ Majestati vestræ, Domino nostro clementissimo, & tum libertatis nostræ vindici, tum & liberatori, in quo omnem spem & fiduciam liberationis nostræ concepimus, debita qua par est humilitate, nostro totius nobilitatis Livoniæ nomine supplicamus, ut Sacrosancta nobis & inviolabilis maneat Religio, quam juxta Evangelica Apostolicaque scripta purioris Ecclesiæ, Nicenæ Synodi, Augustanamque Confessionem hactenus servavimus; neve unquam ullis sive Ecclesiasticorum sive secularium præscriptis, censuris & adinventionibus gravemur turberimurque quovis modo. Quod si præter spem acciderit; nos tamen juxta Sacrosanctæ Scripturæ normam, qua præcipitur, plus Deo, quam hominibus obtemperandum esse, nostram retineamus Religionem, consuetasque ceremonias, neque nos in ulla ratione ab hac avelli sinamus. Si vero errores, quorum malus ille Dæmon author est, in illa suboriri continget, ut hisce dirimendis tollendis-

Religio Augustiniana Confessionis.

que Evangelici Apostolicique Doctores purioris Ecclesiæ Augustanæ Confessionis adhibeantur. Proximum est, ut Ecclesiæ conserventur, collapsæ restituantur : & quæ ministris puri Evangelii Doctores sive Concionatoribus, & istorum honesta sustentatione, non provisæ, ut hisce ex liberalitate Sacræ Regiæ Majestatis provideatur; & si quis census fundique hisce adempti, vel suppressi fuerint, ut illi vel restituantur, vel æquivalente pretio compensentur. Tertium, ne pauperes negligantur, illorum enim juxta atque Religionis rationem habendam esse censemus. Cum nobis porro constet, quanta sit calamitas pauperum, qui hac bellorum clade ex divitibus pauperes facti sumus; suppliciter petimus, ut collapsa hospitalia bonaque illis olim consecrata restituantur, & in quibus ante locis antiquitus erecta nulla fuerint, ut erigantur, & tam a Sacra Vestra Regia Majestate, quam a Principe Nostro, pro Regia munificentia & liberalitate dotentur. Quo factò CHRISTUS (qui hæc in se collata reputabit) Vestræ Regiæ Majestati, Regnorum ditionumque suarum faciliorem splendidioremque faciet gubernationem. Ac cum hoc bello (proh dolor!) afflictissimæ, maritis parentibusque cæsis, multæ viduæ, orbæ parentibus virgines, in eam egestatem redactæ sint, ut, quo vitam tolerant vix habeant, obnixè oramus, ut imprimis de collegiis coelibum virginum ita constituantur, ut afflictissimæ & miserrimæ viduæ virginesque, maritis parentibusque orbatae, in hæc recipiantur, necessarioque victu amictuque prospiciantur, donec vel coelibem optent vitam, vel sanctum

petant

*Ecclesiæ.**Pauperes.**Hospitalia.**Collegia Vir-
ginum.*

petant matrimonium. Neque enim in hoc vel cœli-
 bum virginum, quarum numerus non ita magnus
 est, vel præfectorum earundem privatum com-
 modum, sed commune potius bonum spectandum
 est. Utque idem cum Cœnobiis Monachorum, si
 illa Sacræ Regiæ Majestati vestræ aliquando ex ma-
 nibus hostium restituta fuerint, constituatur, pro-
 pter miseros exanimatos senes, & pupillos parenti-
 bus orbos, paternisque bonis destitutos, qui in iis-
 dem ali, educari, & humanioribus literis erudiri
 poterunt, cum maximo Reipublicæ commodo. Ita
 enim ex cœnobiis præfatis, vetus collegiorum for-
 ma restituetur, ex quibus honorifica Ecclesiæ &
 Reipublicæ organa, quandocunque necessarium fue-
 rit, depromi poterunt. IIII. Cum nihil Respubli-
 cas magis quassare atque concutere soleat, quam
 legum, consuetudinis atque morum mutatio; Sacra
 Regia Majestas vestra bene constitutas Republicas
 hac ratione, non modo servandas, sed collapsas
 restituendas prudentissimo atque vere divîno consi-
 lio censuit, quod per Illustrissimum atque Magnifi-
 ficum Principem ac Dominum Nicolaum Ratze-
 vvil, in Olike & Nischevvitz Ducem, Palatinum
 Vilnensem, Dominum nostrum clementissimum,
 Principibus, Nobilibus, Civitatibus atque Statibus
 Livoniæ, sub ipsius Sacræ Regiæ Majestatis plenæ
 potestatis mandatique proposito scripto promiserit,
 nobis non solum Germanicum Magistratum, sed &
 jura Germanorum propria atque consueta permis-
 suram atque confirmaturam se esse, quod & ad
 præsentis status conservationem, & collapsi erectio-
 nem restitutionemque facit plurimum.

Monasteria.

*Magistratus
Germanus.*

Ut

*Consuetudo jus
provinciale.*

*Indigenæ
officiis publi-
cis præficiantur.*

Appellatio.

Ut autem certum atque commune aliquod provinciale jus, quo omnes provinciales teneantur, ex consuetudinibus, privilegiis, latisque sententiis auctoritate vestræ Sacræ Regiæ Majestatis constituatur: etiam atque etiam oramus, ut ad eam rem certi homines, in juris prudentia versati, ex auctoritate Majestatis vestræ designentur, qui talem formulam Juris provincialis concipiant, componant, & communibus Reipubl. Livoniæ ordinibus consentientibus ad recognoscendum, confirmandum & promulgandum vestræ Sacræ Regiæ Majestati offerant. V. Ut solis indigenis, & bene possessionatis, dignitates, officia & capitaneatus, ad instar terrarum Prussiæ conferre dignetur, prout nobis Regiæ Majestatis nomine promissum est, atque præscribantur nobis dignitates, officia & capitaneatus, & quando, & quibus quisque præficietur. VI. Quamvis inficias ire non possumus, appellationis remedium ad Tribunal Regium, superioritatem Sacræ Regiæ Majestatis maxime respicere, neque nostri instituti sit, illam attenuare velle: Tamen putamus Sacram Regiam Majestatem, propter commodum & perfectum provincialium, aliam viam, & eam quidem compendiosiore, & ex consensus communis arbitrio, & vestræ Regiæ Majestatis approbatione, invenire constituereque posse, ne vel propter itinerum difficultatem, locique intercapedinem maximam, vel propter miserorum inopiam, plures causas in judicia delatas deferri, & divitibus improbis, malevolisque hominibus insolentiæ materiam præberi contingat; Consultum itaque nobis videtur, ut Sacra Regia Majestas vestra in civitate Rigenfi, tanquam

quam totius provinciæ metropoli , certos Judices seu Senatores suos constituat, idque ex indigenis per nostrum equestrem ordinem delectos; per Majestatem vero vestram confirmandos, qui semel bisve in anno Rigam statis temporibus una conveniant, & causas appellationum , ex autoritate Majestatis vestræ decident : ab illo vero Senatus Majestatis vestræ in judicio, in causis gravibus & maximi momenti, ad Tribunal Majestatis vestræ, non minus ex Archi-Diœcesi, quam ex Majestatis vestræ & Illustrissimi Domini Magistri ditionibus, hoc est, ex tota provincia, ad Majestatem vestram, tanquam ad supremum & hæreditarium Dominum nostrum, appellatur. Ita tamen, ut temerariæ & frivolaræ appellationes præcidantur, statuatur expressa pœna in temerarie appellantes, & extrahentes litem sine justa, legitima & probabili ratione; & ut taliter delinquentes condemnentur in decimam partem causæ, cujus dimidia pars fisco Majestatis vestræ, altera dimidia pars appellato dependatur. VII. Cum hoc proprium Regium decus sit, atque ipsa Majestas, quæ neminem vel minima læsione offendere, unicuique quod suum est tribuere, quod uniuscujusque est, ex amplitudine munificentia suæ, adaugere consuevit, liberalissime vestræ Sacræ Regiæ Majestatis nomine promissum est nobis omnibus atque singulis, de quorum nomine missi sumus, quod nobis atque ipsis, beneficiorum, feudorum, a principibus & prædecessoribus suis acceptorum diplomata, consignatas literas, possessiones, consuetudines, privilegia, ac libertates, & quæcunque longissimo temporum usu acquisivissent obtinuis- sentque, inviolabiliter servari & confirmari. Sed

*Confirmatio
prædiorum &
jurium Nobilitatis.*

si quæ majora ipsis omnibus atque singulis ex usu
 esse possent , quod ea quoque ex Regia liberalitate
 de novo concedi deberent. Quam Regiam facili-
 tatem , clementiam & benignitatem ut observanti
 pectore animorum nostrorum prosequimur ; Ita eam
 fortunis nostris omnibus , vita , saluteque ipsa de-
 mereri, sedulo parati erimus. Proinde petimus, qua
 decet, humillima observantia, ut non modo quæ
 antea dicta sunt præstentur nobis; verum cum plu-
 res sint in Livonia , qui cum consanguineis suis at-
 que aliis familiis, Jus simultaneæ sive conjunctæ
 manus contrahendi facultatem olim nacti sunt , ut
 hoc ipsum privilegium, a vestra Sacra Regia Maje-
 state cæteris quoque omnibus , videlicet universæ
 nobilitati , æque illis, qui sub dominio Domini
 Magistri cæterorumque Principum mansuri, ac illis,
 qui Sacræ Regiæ Majestati vestræ immediate subditi
 futuri sunt , nostrisque personis ex liberali favore,
 pro Regio vestro splendore atque amplitudine,
 gratiosissime concedatur , in omnibus illorum bo-
 nis feudalibus, quæ modo obtinent, quæ in futu-
 rum quovis modo, sive speciali gratia, sive contra-
 ctu licito obtinere poterunt , non modo cum con-
 sanguineis, affinibus ; sed aliis quoque exteris fa-
 miliis atque fociis tale jus simultaneæ sive conjun-
 ctæ manus coire atque contrahere. Hoc est, ut ha-
 beamus liberam & omnimodam potestatem de bo-
 nis suis disponendi , dandi , donandi , vendendi,
 alienandi & in usus bene placitos , non requisito
 Majestatis vestræ consensu & alterius cujusvis supe-
 rioris, convertendi. VIII. Si forte in hac belli ca-
 lamitate , deprædatione , igneve vel alio casu cu-
 jusque

jusque diplomata , monumenta privilegiorum , li-
 bertatum , aliarumque concessionum atque obliga-
 tionum amissa , absumpta , perditaque essent , ut
 illa a Sacra vestra Regia Majestate novis diploma-
 tis , non modo innoventur ; si de bonorum hære-
 ditatione tranquilla atque continua possessione con-
 stiterit : Verum ut etiam obligatarum literarum ,
 quæ hoc tumultu bellico perditæ sint , fructu ii non
 careant , qui duorum vel trium testium authori-
 tate obfirmare possint , tales literas penes ipsos
 fuisse , & ex adverso de soluto , numerato , vel satis-
 facto , per alia literarum argumenta nil constet .
 IX. Ut sacra ipsius Regia Majestas nobiles atque
 proceres Livoniæ omnium honorum , dignitatum ,
 jurium , libertatum atque prærogativarum , quibus
 hæctenus tam Ecclesiastici , quam seculares Baro-
 nes atque Nobiles Domini Regni Polonici utuntur
 & fruuntur , juxta formam atque modum , quibus
 Pruteni sub Sacra ipsius Regia Majestate positi ab
 ipsa obtinuerunt , participes facere dignetur . X. Ut
 nobis libertatem gratiæ (ut vulgo nostri appellant)
 pro Regia benignitate concedat , quemadmodum in
 successione feudorum subditi Ducatus Estoniæ , Har-
 riæ , Wironiæ , ac Diœcesis Rigensis , olim a Regibus
 Danorum singulari beneficio usque in hunc diem
 obtinuerunt , ut eodem modo nos ejusdem privilegii
 fructum , ex vestræ Sacræ Regiæ Majestatis ampliore
 augustioreque munificentia capessere , atque cum per-
 petua Augusti nominis celebratione posteris nostris
 relinquere possimus ; hoc est , ut habeamus pote-
 statem succedendi , non modo in descendenti , sed
 etiam in collateralis linea utriusque sexus : Ita ta-

*Innovatio Di-
plomatium
perditorum.*

*Libertates
Nobilium.*

*Libertas gra-
tiae in succes-
sionibus.*

men, ut præferatur masculinus, & fœmellæ pro modo facultatum dotentur; masculis vero non existentibus, fœmellæ in omnibus succedant, salvo tamen Majestatis Regiæ jure fisci seu jure caduco.

*Ne subjectio
Poloniæ facta
Livoniæ da-
mmo sit apud
Cæsarem &
Imperium.*

XI. Cum nos Sacræ Regiæ Majestati vestræ, illiusque Regno, magno Ducatui Lithuanix, ac ditionibus, inevitabili necessitate in hisce nostris angustiis, quibus propter barbari hostis insolentiam ad extremum cum Principe nostro redacti, & ab Imperio Romano deserti, nos, vitamque nostram, parentes, uxores & liberos tueri non possumus, sed medius fidius in hostis crudelissimi potestatem venire oportuerit, priusquam ab imperio defenderemur, in subjectione consenserimus; Sacra ipsius Regia Majestas efficiat, quemadmodum cautum est, ut propter hanc Principis nostri deditionem, nosque subditos, apud invictissimum Imperatorem, Electores, Principes ac Status Romani Imperii, tueatur honorem, substantiamque nostram, ne censura Imperii publica, aliave infami nota vexemur, damnove afficiamur, quin potius indemnes con-

*Præda hosti-
li, non san-
guine socio-
rum miles a-
latur.*

servemur. XII. Ut nos in posterum a Sacra Regia Majestate non solum contra Moschum, sed quoscunque hostes nostros, conjunctis Regni Poloniæ omniumque ditionum suarum viribus de facto defendamur, hostem in propriis ditionibus integra belli mole quam primum adoriamur, ne vel hostilibus, vel fociis armis, sociorum terris graviora majoraque damna inferantur: Melius etenim est ex hostium sanguine æstare, quam nostri sociorumque deprædatione, perditioneque saginari.

*Agrorum li-
miter.*

XIII. Ut nemo in suis granietibus atque constitu-

tis limitibus prædiorum suorum, qui ex certis monumentis liquent, perturbetur; sed in possessione illorum a Sacra ejus Regia Majestate tueatur. Si vero qui limites temporum vetustate corrupti amissive essent, ut illi sive per delegatos, sive per arbitros, prout æquitatis postulaverit ratio innoventur, restituanturque. Ubi vero in terris Livoniæ dispersi inter se nobilium, item rusticorum agri habentur, & ut germanice appellantur, *Streu-lande und Hafenlandt* / isti secundum consuetam mensuram unicuique integri, absque ulla diminutione, læsioneve permittantur, ut scilicet juxta veterem præscriptam formam quilibet uncus aut mansus agri, quem vulgo *Hafen* nominamus, sexaginta sex funes, sive, ut dicitur, bastas, quarum bastarum quælibet sexaginta sex Faden contineat. Quæ vero ex vastis nemoribus, multo longoque sudore acquisita, primi occupantis, juxta juris communis ordinationem, manebunt. Nisi prior occupans illa deinceps pro derelicto habuisset ac alius ea abunde possedisset, legitimeque præscripsisset, ut is quoque in tali possessione retineatur, tueaturque. XIII. Ut nobilibus Livoniæ integrum atque liberum sit, per Regnum Poloniæ, magnum Ducatum Lithvaniæ, aliasque suæ Regiæ Majestatis ditiones, Regalibus viis, & ubicunque ipsis negotium fuerit, absque ulla remotione telonii, aliarumve datiarum impositione, vel requisitione, libere ire atque transire, mercatoribus exceptis, idque tam terra quam mari, cæterisque fluminibus, cum omni immunitate permittatur. Et si aliquem istorum in præfato Regno, magnoque Ducatu Lithvaniæ, aliisque ditionibus,

*Immunitas a
Teloniis.*

Via Regales.

*Capti ab hosti-
bis.*

Ritterdienst.

quidquam deponere contingat, ut idem sine ulla molestia, ullaque telonii & quarumvis aliarum dantiarum gravamine, inde revocari & reduci, quandoque visum fuerit, integrum liberumque maneat. XV. Ut confecto hoc bello in Livonia, veteres regales, & communes stratae restituantur in pristinum statum, serventurque: reliquae vero ab usu communi alienae pracludantur, propter varia incommoda, quae ultro citroque dominis vicinis eorumque subditis inde suboriri possunt. XVI. Ab hostibus pro defensione communis patriae capti, & postliminii jure, & redemptionis beneficio per vestram Sacram Regiam Majestatem fruuntur atque gaudeant: ut etsi servitutis calamitate mortui censeantur; tamen spe recuperandae libertatis vivere videantur. XVII. Quamvis major pars nobilitatis per hostem partim bonis suis feudalibus spoliata, partim diuturnitate belli fortunis exhausta, ut uxorum atque liberorum sustentationis plerisque plane nihil, aliis vel minimum supersit; tamen illos singularis erga Sacram vestram Regiam Majestatem observantia, item fortunarum, libertatum, dignitatis, vitae etiam atque salutis propriae respectus eo impellunt, (quae ipsis partim beneficio vestrae Sacrae Regiae Majestatis haecenus utcunq; servata sunt, partim Dei beneficio servata ac restituta iri sperant,) ut non modo ipsam omni honore venerentur, sed vita atque salute ipsa illud libenter contestabuntur. Et cum plurimi nostrorum nihil reliquum habeamus praeter vitam, hanc parati sumus quoquo tempore apud Sacram Regiam Majestatem vestram exponere: Reliqui vero etiam si & ipsi belli quinquennialibus sumptibus exesi; tamen se illi offerunt, & nos una cum eis offerimus

ad omnia, quæ possibilis esse poterunt: Speramus-
 que vestram Sacram Regiam Majestatem, si ad ex-
 peditionem bellicam eo quo consueveramus, equi-
 tate propter exhaustas vires prodire non poterimus,
 illud non tam ulli neglectui aut protervitati, sed
 impossibilitati imputaturam esse. Postulamus itaque,
 ut unusquisque secundum restantes facultates belli-
 cam expeditionem Sacræ Regiæ Majestati vestræ
 serviat; non autem secundum eas, quas ante re-
 bus integris stantibus obtinuit: & ut eodem plane
 modo, si qui extra numerum sui debiti ac soliti e-
 quitatus ac servitii, in honorem atque commodum
 Sacræ Regiæ Majestatis vestræ, plures equites atque
 milites educere possent ac vellent, stipendia con-
 ferantur, quemadmodum cæteris Sacræ vestræ Re-
 giæ Majestatis, Regni, & Magni Ducatus Lithuania
 incolis numerari & conferri consueverunt; utque
 id tam in præsenri, quam futuris belli temporibus
 perpetuo servetur. XVIII. Cum digna vox Majestate
 regnantis sit fateri, Imperium subjectum esse legi-
 bus; ne deinceps ullus Princeps, ullus Magistratus,
 sive superior sive inferior, vel quivis alius, extra
 cognitionem causæ, nobiles vasallos, vel quosvis
 alios possessionibus temere exuat, destituat, spo-
 lietve: sed si quid juris in alium habere quisquam
 putarit, hoc ipsum coram judicio ordinario Sena-
 torum Majestatis vestræ Regiæ, vel provinciali con-
 ventu experiatur. Non enim æquum est, ut in
 propria causâ quis ipse sit judex. Sicut enim jus
 oritur ex facto; Ita de uniuscujusque facto aut cul-
 pa non nisi mediante jure, lege, & sanctione per
 Judicem decidi debet. Nemo itaque in posterum
 causa

*Ne quis sine
 causâ cogni-
 tione spolia-
 tur.*

causa indicta, non convictus, neque legitimo juris processu damnatus, fortunis aut facultatibus suis exuatur, quemadmodum antea exuti sunt nonnulli honesti, & in suos Principes & Magistratus obedientes, fideles & officiosi cives. Et ut in tali facto liceat oppresso ad tribunal Sacræ Regiæ Majestatis vestræ Regium, extraordinarie, coram Notario, instrumento gravaminis, & de salvo conductu ad cognitionem causæ Sacræ Regiæ Majestatis vestræ supplicare. XIX. Ut nullus, cujuscunque eminentiæ aut conditionis existat, personis, castris, domibus aut possessionibus alicujus, ullam violentiam inferre, incursiones facere, in publicis stratis insidias ponere præsumat. Qui autem super his convictus, ut juxta leges capitis pœna plectatur. Simili modo hi, qui honestas matronas, viduas, virginesque raperent, vel per vim stuprarent, comprimerentve, cum alias ipsis omnis debeatur honos atque reverentia, ac merito, ut eodem capitis supplicio puniantur. XX. Cum etiam mercatores, præsertim peregrini sive exotici homines, in nobilitatis ac civitatum injuriam, pelles, frumenta, humulum, & alia mercium genera in villis ac pagis clam & publice coëmere, negotiationesque illicitas exercere soleant, ut illud vestræ Sacræ Regiæ Majestatis autoritate caveatur prohibeaturque, ne id de cætero fiat. Ut autem ratio Dominorum Nobilitatisque habeatur cum pellibus ferarum & bestio-
larum, Sacra Regia Majestas vestra providebit. XXI. Quemadmodum antiquitus omnibus Livoniæ Proceribus, Nobilibus, Equitibus, Vassallisque libera in universum huc usque ferarum lustra atque
meatus

*Violatæ pacis
& supri pœ-
na.*

*Mercatores in
pagis.*

*Ususfructus
Sylvanum.*

meatus fuerunt, ipsaque venatio liberrima, ita sylvarum, nemorum, pascuorum, pratorum, actuumque liberrimum habuerunt usumfructum, quod ex feris bestiolisque sylvestribus pelles, quas vulgo **Wiltwerck** nominant, ex nemoribus sylvisque omnium lignorum usum qualemcunque meliore fructu habere obtinereque potuerunt, quod **Wiltwerck** dicimus in omnibus speciebus ejusdem, in cinerum sive liquoris picei extractione, sive aliis lignorum diversis sectionibus is comparari unquam poterat; Ita quoque mutua atque transitoria fiat; & est adhuc hodie servitus, qua ulro citroque alter in alterius fundo liberrima habet apum pascua & mellifluas arbores. Quemadmodum hæc omnia investiturarum monumentis, longissima præscriptaque consuetudine adhuc hodie ab omnibus Nobilibus obtinentur & servantur: Ita quoque omnes Nobiles atque proceres Livoniæ hætenus habuerunt Jus coquendæ Cerevisiæ, illiusque ad suas tabernas vendendi potestatem, absque ullius impedimento, vel datiarum vel assistorum gravamine. Ne vero in posterum callidis officiariorum adinventionibus, ne dicamus expilationibus, in talibus libertatibus quoquo modo graventur; petunt Nobiles ac proceres Livoniæ, ut hæc specialius privilegio regio explicentur, ne omissa impræsentiarum, nocuisse olim, sed quæ expressa jam prodesse & in futurum & perpetuum profuisse videri poterunt; publica tamen contributione, & alio vectigali communi consensu ordinum & universæ Nobilitatis ad Sacræ Regiæ Majestatis vestræ & Reipublicæ necessitatem pro tempore decernenda, semper excepta. XXII. Ut

*Fuit
Coquenda Cerevisiæ.*

f

Rustici,

Municipia Rustica.

Rustici, qui vel per Principis concessionem in aliqujus potestate fuerunt, ab aliis non capiuntur, neque detineantur; sed ad ejus, cujus intersit, postulationem exhibeantur: nisi certis diplomatum argumentis, vivisque testibus edocere quis poterit, illos sibi a legitimis ipsorum Dominis concessos atque translatos esse, manebunt in potestate ejusdem, in quem eum in modum concessi translaticque fuerunt, alias restituantur secundum receptum morem & antiquam consuetudinem Livoniæ. XXIII. Ut hæcenus Nobilium rustici ad sola Dominorum suorum opera fuerunt obstricti: Ita petimus provideri, ne ad alia servitia in libertatis nostræ præjudicium cogantur, sed ut antiqua consuetudo observetur.

Limitum custodia.

Res judicate non retracten.

167.

XXIII. Ut fines terrarum diligenter observentur, ne prædones, & grassatores ingrediendo impune grassentur. XXV. Ne lites atque controversiæ transactionibus judicatæ vel sopitæ in posterum resuscitentur, suæque Sacræ Regiæ Majestati inclytisque senatoribus molestiam inferant, ut in genere transactiones ac definitivæ sententiæ omnes a Principibus Livoniæ dictæ latæque per Sacram Regiam Majestatem vestram confirmentur. XXVI. Cum sæpenumero in Livonia acciderit, quod nonnulli Nobiles a propriis rusticis clam occisi sint; Ut vero in posterum a talibus flagitiis deterreantur, petunt Nobiles Livoniæ, ut de singulari gratia, merique Imperii Sacræ ejus Regiæ Majestatis potestate, suis curiis capitalis civilisque judicii, privilegium, quemadmodum Nobiles Estoniæ Ducatus olim a Regibus Danorum consecuti sunt, & in hunc usque diem obtinent, annectatur concedaturque. Ultimo,
cum

cum ex Monetæ inæqualitate hæctenus varia & inexplicabilia damna atque incommoda Livoniæ illata sint; petimus de illa etiam certum quid constitui: scilicet, ut ea excudatur in posterum moneta, quæ in gravi valore & æstimatione par Polonica & Lithuanicæ existat, ut ultro citroque Polonica Lithuanicaque moneta in Livonia, Livonica e converso in Polonia & magno Ducatu Lithaniæ currat.

*Moneta æ.
qualis.*

Nos itaque Sigismundus Augustus, Rex Poloniæ, & Magnus Dux Lithaniæ, præfatus, &c. præinsertos articulos & humiles supplicationes universi equestris Ordinis Nobilitatis Livonicæ, tanquam justas ac legitimas, autoritate nostra Regia, tanquam directus Dominus, cui merum & mixtum Imperium in totam provinciam, vigore præsentis subjectionis nobis professæ, competit, in omnibus earundem postulationum & articulorum clausulis, punctis & conditionibus confirmandos, approbandos & ratificandos esse duximus, prout confirmamus, approbamus & ratificamus præsentibus hæc literis nostris, decernentes eas ab hinc, & in posterum, robur debitæ & perpetuæ firmitatis obtinere debere, utili tamen dominio Illustrissimi Domini Magistri per hanc confirmationem nostram in terris Illustritaris ejus, nihil derogantes, Harum testimonio literarum, quibus in fidem præmissorum sigillum nostrum præsentibus est subappensum. Datæ Vilmæ, feria sexta post festum S. Catharinæ. Anno M. D. LXI. Regni vero nostri XXXII.

FORMULÆ
JURAMENTORUM
OCCASIONE TRADITÆ,

SIGISMUNDO AUGUSTO
POLONIÆ REGI,
LIVONIÆ,
PRÆSTITORUM.

*JURAMENTUM
REGIS POLONIÆ.*

EGO Sigismundus Augustus, Dei gratia, Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuanix, Russiæ, Prussiæ, Mazoviæ, Samogitiæ, Livoniæque Dominus & hæres, juro, spondeo & promitto ad hæc sancta Dei Evangelia, quod omnia jura, libertates privilegia, immunitates Provinciæ Livoniæ, Ecclesiasticas & seculares, Ecclesiis quoque & spirituali earum statui,

statui, Archiepiscopo, Episcopis, Principibus, Magistris, Capitulis, Commendatoribus, Advocatis, Nobilibus, vassallis, Civibus, incolis, & quibuslibet personis, cujusque status ac conditionis existentibus, per Imperatores Romanos, & alios quoscunque Reges, Duces, Principes, ordinis Teutonici magistros, & alios legitimos Magistratus illi provinciæ & statibus concessas, manu tenebo, servabo, custodiam, & attendam in omnibus conditionibus atque punctis. Omnia illicite ab eadem provincia alienata, aut per hos belli tumultus Moschorum avulsa, pro posse meo & conjunctarum provinciarum inearum, ad proprietatem ejusdem provinciæ armis sive pactionibus recuperabo, aggregabo. Terminos ejusdem provinciæ non minuam, sed pro posse meo diminuta & in hostium potestatem redacta recuperabo, defendam & dilatabo. Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Evangelia.

JURAMENTUM
 ORDINUM LIVONIÆ,
 SIGISMUNDO AUGUSTO,
 VILNÆ, PER LEGATOS
 PRÆSTITUM.

NOs Commendatores, Advocati, Nobiles, vasalli, Cives, Civitatum pro-Consules, Consules, nostro & reliquorum nostrorum amandatorum nomine promittimus & juramus; Quod ex nunc & deinceps fideles & obedientes erimus Serenissimo Principi & Domino, Domino Sigismundo Augusto, Dei gratia Regi Poloniae &c. pleno titulo, &c. Domino & hæredi, ejusque successoribus Regibus, ac Regno Poloniae, magnis Ducibus, & magno Ducatui Lithuaniae; suæ Sacræ Majestati Regiæ, regno ac ducatibus assistemus, nec non ejus successoribus contra quoslibet inimicos, quibuscum nullos tractatus, nulla foedera, indu-

inducias aut contractus faciemus , sine
 suæ Majestatis Regiæ consensu & appro-
 batione ; Sed nos in omnibus fideles, ob-
 servantes , & obsequentes omni loco &
 tempore præstabimus , consilium & alte-
 rius generis mandata nobis credita, ad suæ
 Sacræ Regiæ Majestatis damnum non
 revelabimus , sed fideliter exequemur :
 omnemque machinationem, quam practi-
 cari suboleverimus in præjudicium Re-
 giæ Majestatis & Ducalis dignitatis , cu-
 stodiemus , præcavebimus , & pro posse
 nostro, summa fide impediemus. Sic nos
 Deus adjuvet, & sacro-sanctæ Evangelicæ
 veritatis professio, nec non crux, suppli-
 cium, ac mors Domini nostri J E S U -
 C H R I S T I.

JURAMENTUM
M A G I S T R I
L I V O N I Æ.

EGO N. juro , quod ab hac hora &
 deinceps fidelis ero & obediens Sere-
 nissi-

nissimo Principi, pleno titulo, &c. Domino & hæredi, profectum illius fideliter procurabo, in negociis Regiis & Ducalibus fideliter consulam, & secreta quæ mihi qualitercunque concredita & communicata fuerint, in eorum detrimentum nemini pandam. Sic me Deus adjuvet, &c.

* * * * *

Ugna quidem haec alias umbratilis esse videtur,

Quam Tua, Docte Baro, mens generosa parat;

Qualem claustra Scholæ veteri de more requirunt:

Non tamen illa parum nunc quoque lucis habet.

*Materia illustris, pro qua pugnatur, & Ipse
Qui pugnam, minimè de grege miles, init,
Deterget veterem Musarum sedibus umbram
Virtutis radiis ingenique sui.*

*Tu facis hoc, KETTLERE, Scholæ plaudente,
Tibique*

Concilias lucis nonnihil ipse nova.

(*)

Umbræ

*Umbra sed hæc mera sunt, si spectes illud, in
Aulis*

*Quod quondam accipies distribuesque jubar.
Forte erit illa dies, qua possis ipse vocari
Lucifer, & Soli proximus ire Tuo.*

Honoris & amicitiaæ causa
scr.

CHRISTIANUS CAROLUS
REINHARDUS Comes in Lei-
ningen, &c.

— — — — —

D Ritt / Herz von Kettler / auff / Du
darffst dich gar nicht schâmen /
Leg deiner Wissenschaft berühmte Proben
dar /
Auff Straßburgs Hoher Schul / dein Løblichs
undernehmen
Macht deine Fähigkeit bey Zeiten offenbahr.
Die Schule zeigt die Blust / der Hoff genießt die
Früchten ;
Hier kömt dein stiller Fleiß nur auff den Au-
genschein / Dort

Dort aber wird einmahl dein tapfferes verrichten/
Auch Fürsten angenehm und Ländern nuß-
lich seyn.

Dergleichen dörfen wir mit gutem grunde hoffen/
Dann Du verläugnest nicht des klugen Vaters
Art.

Die Zeit entdecket einst/wie weit wir zugetroffen/
Wann Gott nur Dich wie Ihn zu hohem
Alter spart.

Wie solches von Herzen wünschet/und
mithin den Herrn Baron seiner
Freundschaftt versichert

Johann Ludwig Wilhelm/
Graff zu Leiningen/w.

*N*Ota Per-Illustris calcans Vestigia Stirpis
Te quoque nunc proprium Lumen ha-
bere doces.

*Si Tibi splendorem praesens Labor auget Avitum,
Vel Tua sors similis, vel quoque major erit.*

Hisce Per-Illustri Domino Respondenti
animitus gratulatur

P. F. DE BERCKHEIM, Nob. Als

(0)

CONsecrata simul Phoëbeis artibus ætas,
Transactumque diu tempus amore pari,
Arctis jamdudum sociarunt pectora nostra
Nexibus, *ô anima portio magna mea!*
Ergo Tibi inprimis me nunc applaudere par
est,

Edere cum rursus grandia facta paras.
Ast cum posset amor suspectas reddere laudes,
Sitque minor meritis nostra Camœna Tuis,
Augurio tantum memet patieris, *Amice,*
Interiora animi pandere sensa mei:
Vt nunc Pierides in Te mirantur alumnum,
In Te Patronum sic aliquando colent:
Vtque per Illustrem accessit Tibi gloria stir-
pem,
Stirpi sic per Te gloria major erit.

In

PER-ILLVSTRI DNO RESPONDENTI,

Amico suo æstimatissimo,

de Palmis

in solennissima Panegyri

reportandis

gratulari voluit

PHILIPP. REINHARD. GAYLING

ab Altheim, Nob. Alf.

Cum Genere & Proavis studia & virtutis
amorem

Jungere, id est verum Nobilitatis opus.
Hæc sunt Fulcra domus, hæc veros addere ho-
nores

Atque immortalem reddere jure queunt.
Qui, qua se ostendet, cupit expectare *cate-
nam,*

Hæc ceu tot partes jungere continuet.
Hoc agis, hocque age perpetuo KETTLERE,
catena

Te exornare magis gemmea nulla potest.
Vt nunquam cesses, Sanctus Tibi Spiritus
adsit!

Cum laude implebis sic pia vota Patris.

*Pauca hæc exsiccate dudum vena extorsit,
ut observantiam suam*

*erga Per-Illustrem Dominum Baronem
testaretur,*

ANDREAS HEY, Coetus
Reformati Minister.

*M*agni magna parant, generosaque indole digna;
 Fortes nascuntur fortibus atque bonis.
 Tu, magno Soboles non inficianda Parenti,
 Sat potes exemplo rem stabilire Tuo.
 Æneam Ascanius primis referebat ab annis,
 Hæctoris Astyanax indole notus erat:
 Tu Patris instar habes; & nunc ex ungue leonem
 Te cognoscendum das, Generose BARO.
 Quid loquar? una meos subit admiratio sensus:
 Impetus in laudes hinc fuit ire Tuas.
 Sed mea mens radiis virtutum oppressa Tuarum
 Adstupet, & cultus est modo plena Tui.
 Laudent Te, KETTLERE, alii, quibus ista videtur
 Gloria, quâ fulges, carmine egere suo.
 Non ego tam vecors, ut per me crescere credam
 Possè, quod est ingens, Te faciente, decus.
 Quin istos potius votis ut prosequar ausus
 Me collata monet fors tua sorsque mea.
 Det vitam DEUS, & mentem Tibi seruet eandem;
 Quam cum nascendi conditione dedit;
 Cætèra virtutemque Tuam moresque sequentur,
 Ut sint fortuna congrua cuncta Tua.

Oblervantia suæ erga Per-Illustrem
 DNUM BARONEM hoc pignus esse
 voluit

JOH. NICOL. REICHARD;
 Illustriss. Dnn. Comitum in Lei-
 ningen, &c. h. t. Ephorus.

Magni

(0)

Nobi-

Nobilitas, KETTLERE, Tibi non sufficit una,
 Fortunæ at meritis vincere dona cupis.
 Virtutis propriæ stimulus, complura trophæa
 Majorum, & Magni Patris Imago Tui,
 Nunquam non pectus generosum ad summa laceffunt,
 Et Te sectari maxima quæque jubent.
 Res magna est, magnis ortum Majoribus esse,
 Major adhuc, studiis condecorare genus:
 Sed Tu natales Musis sociare laborans
 Raro connubio jungis utrumque decus.
 Jam Te Patrono Musarum turba superbit,
 Celsum jam culmen præparat aula Tibi;
 Imo Tuæ Stirpis per Te jam gloria crescit,
 Dum sternit palmas nunc Tibi fama novas.
 Inde subire Patris (cujus spes omnis in uno
 Te posita est) mentem gaudia quanta putas?
 Me quoque nunc tantò potius superaddere vota
 Votis cunctorum Tu patiere mea,
 Virtutum testis quò certior ipse Tuarum,
 Et nexu junctus quò propiore Tibi.
 Macte ista virtute Tua! Sic gloria avita,
 Majorum per Te sicque perennat honos.

Ita

PERILLVSTRI DNO. RESPONDENTI

*pressa hæctenus egregie Magni Genitoris vestigia
 & bonorum omnium expectationem
 adimpletam, auctam, superatam,
 applaudere voluit*

Perillustris KETTLERIANÆ Stirpis
 devinctissimus cliens

P. C. HAIMBACH.

Argen-

(0)

Argentinā stupet, miratur et Hassia summas
 Ingenii dotes, *Flos Generose*, Tui.
 Omnis ad hæc imò exultat præconia turba
 Musarum, & plaudens gaudia mille capit:
 Illa sui tanto se jactat Cive Lycei,
 Natalis pretium vindicat ista soli,
 Hæc in tam celsò veneratur germine *Stemma*,
 Dudum Patronos accipit unde suos.
 Cumque ita cuncta Tuam tollant ad sidera famam,
 Famâ sunt longè cuncta minora tamen.
 Quos ergo tandem versus, quæ carmina condam?
 Ad laudes repat cum mea Musa Tuas.
 Absolvam tantum pietatem interprete voto,
 Atque Poëta rudis, non rudis augur ero:
 Suspicit alma Tuum Magnum Germania Patrem,
 Relliquias Stirpis Westphala terra colit.
 Tantorum Heroum cum nunc exempla sequaris,
 Niteris Ipsorum multiplicare decus,
 Egregieque simul multo cum fœnore reddis,
 Quod Tibi Majores contribuere jubar.
 Sic non Teutoniæ splendor, Ipesque unica Patris,
 Sed decus immensum sic magis Orbis eris.

Hocce

*devotissimi obsequii sui
monumentum*

PERILLVSTRI DNO. RESPONDENTI

ob

*derivatum hætenus singulare prorsus
in Heliconem patrium*

jubar

*& suscipiendum aliquando Reipublica literaria presidium
erigere voluit*

submississimus Ipsius Cultor

M. JO. CHRISTOPH. Bartenstein/

LL. Stud.